

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI (ARAP DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

**‘ALĀ’ el-‘ASVĀNĪ’NİN “‘İMĀRET YA‘ĶŪBYĀN” ADLI ROMANINDA YAPI, TEMA
VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Çiğdem ÇAVGA ONAT

Ankara – 2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI (ARAP DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

**‘ALĀ’ el-‘ASVĀNĪ’NİN “‘İMĀRET YA‘ĶŪBYĀN” ADLI ROMANINDA YAPI, TEMA
VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Çiğdem ÇAVGA ONAT

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Bedrettin AYTAÇ

Ankara – 2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(ARAP DİLİ VE EDEBİYATI) ANABİLİM DALI

Çiğdem ÇAVGA ONAT

**‘ALĀ’ el-‘ASVĀNĪ’NİN “‘İMĀRET YA ‘KŪBYĀN” ADLI ROMANINDA YAPI,
TEMA VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Bedrettin AYTAÇ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	imzası
Prof. Dr. Bedrettin AYTAÇ	
Prof. Dr. M. Faruk TOPRAK	
Prof. Dr. Mustafa KURT	

Tez Sınavı Tarihi: 10.01.2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları anladığımı ve kaynağımı gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (.14../.01../2020)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Çiğdem ÇAVGA ONAT

İmzası


İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
KISALTMALAR.....	VI
TRANSKRİPSİYON	VII
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM: MISIR'DA ROMAN TÜRÜNÜN GELİŞİMİ	6
II. BÖLÜM: 'ALĀ' el-'ASVĀNĪ.....	17
2.1. Hayatı	17
2.2. Edebî Kişiliği.....	27
2.3. Eserleri	28
2.2.1. Romanları	28
2.2.2. Kısa Öykü Koleksiyonları	28
2.2.3. Makaleleri	28
2.4. Edebî Ödülleri.....	29
III. BÖLÜM: 'İMĀRET YA'KŪBYĀN ROMANINDA YAPI, TEMA VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ.....	30
3.1. Kitabın Tanıtımı.....	30
3.1.1. Roman Hakkında	30
3.1.2. Özet.....	30
3.1.3. Romanda Zihniyet.....	32
3.2. 'İmāret Ya'kūbyān Adlı Romanda Yapı	34
3.2.1. Olay Örgüsü.....	35
3.2.2. Kişiler	37
3.2.2.1. Kişilerin Genel Nitelikleri	39
3.2.2.2. Kişilerin Gerçekliği.....	41
3.2.2.3. Kişilerin Sonu.....	42
3.2.2.4. Kişi Kadrosunun Belirleyiciliği	44
3.2.2.5. Kişi Kadrosunun Sayısı.....	45
3.2.2.6. Romancının Kişiler Karşısındaki Konumu.....	45

3.2.2.7. Okuyucunun Kişileri Görüşü	46
3.2.3. Kişilerin Sınıflandırılması	47
3.2.3.1. Merkezî Kişi	47
3.2.3.2. Tip	48
3.2.3.3. Karakter	52
3.2.4. Zaman.....	54
3.2.5. Mekân.....	56
3.3. ‘İmāret Ya’kūbyān Adlı Romanda Sosyal Eleştiri Teması.....	60
3.3.1. Ahlakî Yozlaşmaya Dair Eleştiriler	61
3.3.2. Mısır’da Devlet İşleyişine Dair Eleştiriler	77
3.3.3. Toplumsal Kavramlara Dair Eleştiriler.....	79
3.4. ‘İmāret Ya’kūbyān Adlı Romanda Anlatım Özellikleri	83
3.4.1. Anlatıcı ve Bakış Açısı.....	83
3.4.2. Dil ve Üslup	87
3.4.3.1. Dil Unsurları.....	87
3.4.3.2. Üslup	96
3.4.3. Yorum.....	98
SONUÇ	100
ÖZET	103
ABSTRACT	104
KAYNAKÇA.....	105

ÖNSÖZ

Arap edebiyatının önemli simalarından biri olan ‘Alā el-‘Asvānī, 1990’lı yıllarda roman yazmaya başlamıştır. Yazar, günümüze kadar beş roman yazmıştır. el-‘Asvānī, roman yazma faaliyetini hâlen sürdürmektedir. Bu çalışmada, ‘Alā el-‘Asvānī’nin *‘Îmāret Ya‘qūbyān* isimli romanı yapı, tema ve anlatım özellikleri açısından incelenerek yazarın romancılık anlayışı değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Böylece son dönem Mısır romanının temsilcilerinden biri ve bir romanın incelenmesinin yapılması amaçlanmaktadır.

Çalışma esas olarak üç bölümden oluşmaktadır. Bahse konu üç bölüm dışında giriş, sonuç ve kaynakça kısımlarına da yer verilmektedir. Birinci bölümde Mısır’da roman türünün gelişimi üzerinde durulmaktadır. Napolyon’un Mısır’ı işgal ettiği 1798 tarihi dikkate alınarak, o tarihten bugüne kadar roman türünün gelişimine katkıda bulunan siyasi ve sosyal olaylar ışığında öncü kişiler ve eserler incelenmektedir.

İkinci bölüm yazar ‘Alā el-‘Asvānī’ye ayrılmıştır. Yazarın yaşam öyküsü, düşünce dünyası, hayata ve edebiyata bakışı, edebî dünyası, eser verdiği yazı türleri, diğer faaliyetleri, eserlerini yayımlattığı süreli yayınlar ve aldığı ödüller üzerinde durulmuştur. Bu şekilde yazarın çeşitli yönlerine değinilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölüm ise *‘Îmāret Ya‘qūbyān* adlı romanın incelenmesine ayrılmaktadır. *‘Îmāret Ya‘qūbyān* isimli roman yapı, tema ve anlatım özellikleri bakımından incelenmektedir. Romanın tanıtımı, roman hakkında yapılan değerlendirmeler ve özetine yer verilerek zihniyet bakımından incelenmesi yapılmaktadır. Tanıtımda, romanın sayfa sayısı, bölümleri, basıldığı yer gibi genel bilgiler yer almaktadır. Roman hakkında yapılan değerlendirmede, romanın farklı mecralarda kendine yer buluşu da sunulmaktadır. Romanın olay örgüsünün tanıtımı özet niteliğindedir. Zihniyette, eserin

kaleme alındığı dönemin zevk, anlayış, değerler dünyası eserden hareketle ifade edilmeye çalışılmaktadır. Yapı bölümüne gelindiğinde ise olay örgüsü, kişiler, zaman ve mekân gibi romana ait unsurlar ele alınmaktadır. Yapıda, eseri oluşturan temel unsurlar değerlendirilmektedir. Romanda tema bölümü ise yazarın eleştiri yönelttiği olgular, üç ayrı başlıkta değerlendirilmektedir. “Ahlaki Yozlaşmaya Dair Eleştiri, Mısır’da Devlet İşleyişine Dair Eleştiriler ve Toplumsal Kavramlardaki Yozlaşmaya Dair Eleştiriler” bu bölümün alt başlıklarını oluşturmaktadır. Temada, romanda verilmek istenen mesajlar üzerinde durulmaktadır. Romanda anlatım özellikleri ise anlatıcı ve bakış açısı, dil ve üslup ve yorum başlıkları altında ele alınmaktadır. Anlatımda, romanın sunumunda kullanılan unsurlar söz konusu edilmektedir. Yorum ise roman için kapsayıcı bir değerlendirmede bulunulmakta böylece romanın özellikleri ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Sonuç bölümünde ise yazar ve romancılığıyla ilgili kısa bir değerlendirme yapılmaktadır.

Çalışmayı başından sonuna kadar takip eden ve her aşamada ilgisini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Bedrettin AYTAÇ’a şükranlarımı sunarım. Üniversite hayatım süresince bana yol gösteren hocalarım Prof. Dr. Rahmi ER’e, Prof. Dr. Mehmet Faruk TOPRAK’a, Prof. Dr. Kemal TUZCU’ya, Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN’e ve Doç. Dr. Derya ADALAR SUBAŞI’na teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmama değerli görüşleri ile katkıda bulunan kıymetli arkadaşım Arş. Gör. Tülin ARSLAN’a, çalışma sürecinde hep yanımda olan sevgili eşim Cezmi ONAT’a ve tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi olarak desteğini esirgemeyen fedakâr aileme teşekkürü bir borç bilirim.

KISALTMALAR

A. Ü.	: Ankara Üniversitesi
a. g. e.	: Adı Geçen Eser
ak	: Aktaran
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
d.	: Doğum
Dr.	: Doktor
h.	: Hicrî
Hz.	: Hazreti
m.	: Miladi
m.ö.	: Milattan önce
nr.	: Numara
Prof.	: Profesör
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
vb.	: ve benzeri
ö.	: Ölüm
Yay. haz.	: Yayına Hazırlayan

TRANSKRİPSİYON

Bu çalışmada aşağıdaki transkripsiyon sistemi kullanılmıştır:

Sesliler

â : آ – ى

a : ا –

î : ي –

i : ي –

û : و –

u : و –

Sessizler

° : ع

ḍ : ض

b : ب

ṭ : ط

t : ت

ẓ : ظ

s : ث

° : ع

c : ج

ḡ : غ

ḥ : ح

f : ف

ḥ : خ

k : ق

d : د

k : ك

z : ذ

l : ل

r : ر

m : م

z : ز

n : ن

s : س

h : ه

ş : ش

v : و

ş : ص

y : ي

GİRİŞ

Roman kelimesi, insanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür olarak tanımlanmaktadır (TDK sözlüğü, 2011). Roman, ilk kez Ortaçağ'ın sonlarında Avrupa'da görülmeye başlanmıştır. Ana kaynağı ise hem Doğu'da hem de Batı'da var olan mitolojiye, destanlara, anlatı (tahkiye) türüne uzananmaktadır. Bu nedenledir ki romanı kendisine ışık tutan türlerden bağımsız bir tür olarak görmek mümkün değildir zira roman ortaya çıkışından evvelki anlatı türlerinin şekil değiştirerek gelişmiş hâlden müteşekkildir.

Romanın diğer edebiyat türlerinden farklı olarak ortaya çıkışı öncelikle insanın bireysel yaşantısını, bireysel zamanı ve konumu içinde vermesi ile mümkün olmaktadır. Yazar, bu bireysellik haricinde de birçok şeyi amaçlayabilir. Romanında hayat görüşünden bahsedebilir, toplumsal eleştiri yapabilir veya fikirlerini açıkça okuyucuya aktarabilir (Belge, 2015, s.18).

İnsanın başından geçmiş veya geçmesi muhtemel olan olayları anlatan roman türü insan yaşamına ait pek çok unsuru içerisinde barındırarak okuyucuda estetik bir haz uyandırır. Romanın bu denli hayatın içinde olmasına vesile olan unsurları yer, zaman, olay örgüsü ve şahıs kadrosudur. Bu unsurların ötesinde yazarın anlatım ustalığı ve sanat kabiliyeti de okuyucu nazarında roman türünü değerli kılmaktadır. Bazı romanlarda ideoloji ya da fikirlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Dar bir çerçeveden bakıldığında, aktarılacak istenen bir ideolojiyi okuyucuya kabul ettirmek de zaman zaman romanlarda kendine yer edinmektedir. Ancak daha geniş bir bakış açısıyla incelendiğinde roman türünde yer alan fikirlerin, aslında insandan bağımsız olarak düşünülemeyeceği, hayatın ve bireyin her anında çeşitli ideolojilerin bulunduğu ve bu ideolojilerin yazar tarafından kaleme alınıp kendisiyle ortak değerlere sahip olan

okuyucu ile paylaştığı edebi eserler olarak yorumlamak yanlış olmayacaktır. Bazen ideolojik fikir oluşumlarını işleyen roman türü bazen de toplumsal değer yargıları, tarihi olaylar ve kişileri, savaşları ve sosyal olayları işleyebilir.

Roman unsurları içinde yer alan şahıs kadrosunu, olaydan etkilenen veyahut olayı doğrudan yaşayan kişiler oluşturmaktadır. Bu kişiler de karşımıza “tip” veya “karakter” olarak çıkmaktadır. Tip, belli bir sınıfı ya da belli bir insan yönelimini temsil eden kişidir. Genel özelliklere sahip olan tip evrenseldir. Tipler “sevecen tip, alıngan tip, kıskanç tip, sosyal tip” gibi bireysel olmaktan çok başkalarında da bulunan ortak özellikleri taşıyan ve bu özellikleri en belirgin şekilde temsil eden kişi veya kişi topluluğudur. Karakter ise romanda olumlu ve olumsuz yönleri ile verilen, belirli bir tip özelliği göstermeyen kişilerdir. Karakter, kendine özgüdür. Karakterler geneli temsil özelliği göstermez. Karakterler, birden fazla özelliği belirlenmiş tipik olan birkaç özelliği ile insanın iç çatışmaları ve içinde bulunduğu çıkmazları verme görevini yüklenmiş roman şahıslarıdır. Karakterler çok yönlü olup değişkenliğe sahip kişilerdir.

Her romanın, tamamen yazarın kişisel duyuş, düşünüş ve algılayış biçimine göre ortaya çıkışı elbette aşikârdır. Buna bağlı olarak da yazarın algı çerçevesinde mekân unsuru devreye girer. Zira okuyucu elindeki romanda kurgusal olan bu anlatıda ayakları yere basan bir konu aramaktadır. Ona derinlik kazandırması, gerçekçilik boyutunda okuyucuda bir algı uyandırması bakımından mekân romanın olmazsa olmaz unsurlarındandır. Mekân, anlatıcının karakteri oluşturmasında da önem arz eder. Öyle ki söz konusu edilecek mekâna göre roman karakterlerinin yaşadığı dönem, kişilik özellikleri, dönemin kültürel değerlerinin ve ekonomik altyapının esere yansımaları kaçınılmazdır. Eserde kullanılan mekân unsuru okuyucuyu doğrudan eserin içine alarak âdeta okuyucuda salt gerçeklik algısı uyandırır. Olay ağırlığı olan romanlarda mekân, son derece geniş bir yer tutar. Bazen roman kahramanlarının psikolojik hâllerine göre

darılırken bazen de genişleyerek okuyucunun roman karakterinin içinde bulunduğu durumu tahlil etmesini kolaylaştırır.

Roman, hikâyeden daha uzun olan ve roman türünün belli başlı unsurlarına bağlı kalınarak kurgulanan durum veya olay örgüsüdür. Salt gerçekliği değil o gerçekliğe en yakın âlemi resmederek okuyucuda gerçeklik algısını zirveye çıkarır. Romanda idealize edilmiş tipler yerine günlük hayatta karşılaştığımız veya karşılaşmamızın mümkün olduğu gerçek/gerçeğe en yakın tiplere yer verilir. Zaman ve olay kavramı daha güçlü kurgulanır zira okuyucu eseri yalnız okumakla kalmaz aynı zamanda olayların ışığında zamanda yolculuk yapar. Roman türünün özelliklerini taşıyan ilk örnek, orijinal İspanyolca adı El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de la Mancha olan Türkçede Don Kişot olarak bilinen eserdir. Eser iki ciltten oluşmakta ilk cilt 1605 yılında ikinci cilt ise 1614 yılında Miguel de Cervantes tarafından kaleme alınmıştır (Çetin, 2015, s.70).

Sanatın hemen hemen her dalında olduğu gibi edebiyat alanında da roman türünün oluşum, gelişim ve malzeme verme evrelerini dönemin siyasi ve sosyal yapısından ayrı düşünmek mümkün değildir. Roman ait olduğu milletin geçmişten bugüne taşıdığı edebi gelenekler içinde kendine yer edinmektedir. Sanatkâr ise içinde bulunduğu toplumun gelenek ve göreneklerinden beslenerek edebi eserini ortaya koyar, bir başka kültürden etkilenecek dahi eserini oluştursa ona kendi kültürel değerlerini ekleyerek bahse konu eseri “millî” hâle getirmektedir (Çetişli, 2016, s.26). Öyle ki edebiyatın tamamında olduğu gibi roman türünde de yazarın beslendiği kaynakları teneffüs ettiği toprakların kimliği, dili, gelenek ve görenekleri, kültürel kodları ve insan ilişkileri etkilemektedir.

Roman, türlerine göre çeşitli içeriklere ayrılmaktadır. Sosyal roman, toplumsal roman, psikolojik roman, gerçekçi roman, realist roman, romantik roman, macera romanı ve tarihî roman bunlardan birkaçı olma özelliği taşımaktadır.

Bu çalışmaya konu olan ‘Alā’ el-‘Asvānī’nin ‘İmāret Ya‘kūbyān isimli eserini gerçekçi roman olarak nitelemek mümkündür. Gerçekçilik kavramı söz konusu olduğunda sanatçılar, sanatı klasik ve romantik akademizmin yapaylığından kurtarmak, çağdaş sanat yapıtlarını üretmek ve konularını, daha önceleri yüksek sınıfa uygun görülmeyen toplumsal sınıflar ve temalar arasından seçmek gereğinde birleşmektedirler (Akçay, 1998, s.1).

Edebî eserin en önemli özelliklerinden biri, gerçeğimsi “kurgusal, itibari, kurmaca, fiktif” bir yapıya sahip olmasıdır (Ayata ve Tonga, 2008, s.13).

Tercih etmiş olduğu gerçekçi anlatım, türünün özelliği bakımından da el-‘Asvānī’ye daha rahat ve daha esnek bir çalışma alanı sağlamaktadır. Zira bu tür, karakterlerin birbirleri ile olan ilişkilerini aktarma şekli bakımından ve insanın sosyal gerçeğini tasvir etmesi yönü ile daha kapsamlıdır. Oluşturduğu karakterler sanki gerçekte varmışçasına resmedilmekte, diyaloglarda kullandığı deyimler, atasözleri, terimler veyahut ikilemelerle karakterlerin mizaçları olduğu hâliyle okuyucuya sunulmaktadır.

Çalışmanın temel bölümlerinden birini oluşturan tema kısmında; toplumsal sistem ve yönetimlerdeki çelişkilerin, eksiklerin tespit edilmesi ve ortaya çıkarılması anlamına gelen toplumsal eleştiri ile iktidarların yarattığı adaletsizliklerin tespit edilmesi ve ortaya konmasını kapsayan siyasi eleştiriler çeşitli başlıklar altında kapsamlı olarak incelenmektedir. ‘Alā’ el-‘Asvānī, ‘İmāret Ya‘kūbyān isimli romanda herhangi bir alandaki çelişkileri ortaya çıkarıp, eksik ve kusurlu yanlarını tespit etmekte ve yorumu okuyucuya bırakmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, Mısır’da roman türünün doğuşuna değinilerek başlamakta, yazar ‘Alā’ el-‘Asvānī’nin hayatı, edebi kişiliği, eserleri ve almış olduğu

ödüller hakkında bilgi verilmesinin ardından yazarın en çok bilinen ve bir o kadar da ses getiren romanı olma özelliğini taşıyan ‘İmāret Ya‘kūbyān; yapı, tema ve anlatım özellikleri bakımından incelenmektedir.



I. BÖLÜM: MISIR'DA ROMAN TÜRÜNÜN GELİŞİMİ

Mısır'da modern edebiyatın başlangıcı olarak Napolyon'un Mısır'ı işgal ettiği 1798 yılı kabul edilmektedir. Napolyon komutasındaki Fransa, dönemin en önemli gücü hâline gelen İngiltere'nin gücünü kırmak amacıyla ve İngiltere'ye karşı Doğu'daki çıkarlarını korumak niyetiyle Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu çalkantılı siyasi durumu da fırsata çevirerek 1798 yılında Mısır'ı işgal etmiş ve bu işgal üç yıl sürmüştür (Özkoç, 2016, s. 51). Bu işgal yalnızca dönem konjonktürü gereği değildir öyle ki Fransa'nın Mısır'ı ele geçirmeye yönelik düşüncelerinin yaklaşık 150 senelik bir geçmişi olduğunu söylemek mümkündür (Çolak, 2008, s. 147).

Bu işgal süresince Avrupa'dan gelen ve çeşitli alanlarda uzman olan kaşifler kendi eğitimleri çerçevesinde Mısır'ın yararlanması mümkün olan kaynaklarını araştırıp, kullanılabilecek olanları tespit etmiştir. 1801 senesinde de Fransız orduları, Osmanlı-İngiliz birliklerinin saldırısıyla ülkeden ayrılmıştır. Öyle ki Fransızların Mısır'ı terk etmesiyle Mısır'da süren Osmanlı idaresi ile Memlûk beylerinin çatışmaları hararetlenmiş ve beklenen sükûnet ortamı ne yazık ki sağlanamamıştır. İktidarı ele geçiren Mehmet Ali Paşa Mısır'da çeşitli reformlar yapmış, kendisinden sonra yönetimi devralan varisleri Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği Tanzimat Fermanı'nın Mısır'da uygulanması hususunda İngiltere'den destek almıştır. Bunun karşılığında ise Mısır, İngiltere'ye Kahire-Süveyş demiryolunun yapımı konusunda ayrıcalık tanımak zorunda kalmıştır, bu imtiyaz ile İngiltere, öncelikli olarak Kızıldeniz'e ve buradan da Hindistan'a ulaşımı kolaylaştırmayı hedeflemekteydi.

1869'da Süveyş Kanalı'nın açılması ile Mısır üzerinde İngiliz-Fransız çekişmesinde yeni bir devir başlamıştır. Süveyş Kanalı'nı işleten Fransa, İngiltere için tehdit oluşturmaya başlamıştır. Zira İngiltere'nin İmparatorluk yolu Süveyş Kanalı ile

Fransa'nın kontrolü altına girmişti. Bu gerekçe ile İngiltere, 1882 yılında Mısır'ı işgal etmiştir (Armaoğlu, 2010, s. 26).

Mehmet Ali Paşa, modern Mısır'ın kurucusu, Osmanlı İmparatorluğu'nun Mısır Valisi olarak kabul edilmektedir. Mehmet Ali Paşa 1848 yılına değin ülkeyi yönetmiş ve oğulları kendilerini Mısır'ın “hidiv”¹ ilan etmiştir. Batı tarzı reformları ile dikkat çekmişlerdir, Harp Akademisi açmış, kanallar ve setler kurmuşlardır. Osmanlı Devleti tarafından da 1867’de tanınan Mısır Hidivliği, 1914 yılına kadar Osmanlı’nın bir eyaleti olarak kalmıştır. Ancak 1882 yılında İngiltere’nin Mısır’ı işgal etmesiyle Osmanlı İmparatorluğu’nun da fiili yönetimi sona ermiştir. Zira 1882 yılında Mısır’ı kontrolü altına alan İngiltere, 1922 yılına kadar Mısır’dan çekilmemiştir. 1914 yılında Mısır Hidivliği fiilen sona ermiş, 1914-1917 yıllarında Mısır Kralı Hüseyin Kamil ardından 1936’ya kadar I. Fuad, 1936-1952 yıllarında Mehmed Fâruk ve 1952-1953 yıllarında ise II. Fuad tahta çıkmıştır.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti’nde hemen hemen özerk bir duruma sahip olan Mısır, 1860’ları takip eden dönem ile birlikte gelişmeye başlamış ve önceki hâlden daha varlıklı bir konuma yükselmiştir. Mısır’daki yönetim ve adalet sistemi ile ilgili yapılan reformlar, 1869’da Süveyş Kanalı’nın açılması, Kızıldeniz’de deniz ticaretinin gelişmesi, demiryollarının yapılmaya başlanması ve pamuk ihracatının artması ile Mısır kabuğundan çıkarak küresel dünyaya dâhil olmaya başlamıştır.

Mısır’da yaşanan çalkantılı dönemler, daimî fetihler, farklı siyasi ve dinî yönetimler, Mısır edebiyatında da çeşitli değişkenlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Ancak modern Arap edebiyatının başlatıldığı tarih, daha önce de belirtildiği gibi Napolyon Bonapart (d. 1769, ö. 1821) liderliğinde Fransız ordularının Mısır’ı işgal ettiği 1798 yılı olarak kabul görmektedir.

¹ Mısır’ın Osmanlı İmparatorluğu’na bağlı olduğu dönemde, Kavalalı Mehmet Ali Paşa’dan sonra Mısır alilerine verilen ve 1914’te Mısır’a el atan İngilizlerce kaldırılan san (TDK Sözlüğü, 2011).

Ülkelerin siyasi ve sosyal hayatta yaşadığı değişim veya ülkeler arasındaki etkileşimin kültür ve medeniyeti etkilememesi mümkün değildir. Bu değişim ve gelişim de şüphesiz ki yeni karşılaşılan veyahut her daim var olan ancak birtakım nedenler ile henüz gün yüzüne çıkmış fikirlere de dayanır. Mısır hükümetinin temsilcisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın yüzünü Batı'ya dönerek başlattığı modernleşme hareketi ile Mısır, uzun vakitlerdir devletin temel dinamiği olan dinî eğitim sahasından Batı tarzı eğitim alanına yönelmiştir. 975 yılından bu yana Kahire'de lisans eğitimi veren el-Ezher de dâhil olmak üzere dini eğitim kurumlarının yeniden düzenlemeye gidilmesinde Mısır'da bulunan Kıptîler ile Arap Hristiyanların etkisi de oldukça büyüktür (Görgün, 2004, s.578).

Mehmed Ali Paşa'nın emeli, hem Osmanlı Devletinden bağımsız hem de Memluk Beylerinden arınmış bağımsız bir imparatorluk kurmak idi. Bu arzusunu gerçekleştirebilmek amacı ile modern bir ordu ve donanma oluşturmaya yönelmiştir. Çeşitli ilim kollarından oluşan okullar kurmuş ve bu okullarda ders vermeleri için yurtdışından hocalar ve bu yabancı hocaların da tercümanlığını yapmaları için çeşitli tercümanlar getirmiştir. Bu okullarda eğitim verebilmeleri amacıyla yurtdışına burslu öğrenciler gönderilmiştir. Bilhassa İtalya ve Fransa'ya gönderilen bu öğrenciler, yalnızca yönelecekleri bilim dalının tahsilini yapmamış kuşkusuz ki yaşamın her alanında etkisi hissedilen edebî eserlere de vâkıf olmuşlardır. İşte bu sebeptendir ki gönderilmiş oldukları ülkelerin edebiyatları ile tanışan ve Mısır'da da edebî anlamda bir canlanma başlatanlar bu burslu öğrencilerdir. Bu öğrenciler; Avrupanın edebiyatı, kültürü, yaşam tarzı, ideoloji ve sosyal uygulamaları ile tanışmalarının ardından kendi ülkelerinde eksikliği hissedilen çeşitli konulara önceden olduğundan daha fazla kafa yormuşlardır. Zira gidip gördükleri ülkenin sosyal ve siyasi yaşamı ile doğup büyüdükları ülkenin yaşamı arasındaki fark yadsınamayacak kadar derindir. Bu iki medeniyet arasındaki uçurum, yeni kültür ile tanışan burslu öğrencileri rahatsız etmiş ve

bu rahatsızlığa bir çare aramışlardır. Hem kendi ülkelerindeki eksik yanları onarmak hem de bu yeni medeniyetin Mısır kültür ve edebiyatına uyan yanlarını ülkelere taşımak amaçlı çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır (Er, 1997, s.2).

Bu girişimde bulunan kişilerden ilk akla gelen Mısırlı dil, edebiyat, tarih ve coğrafya âlimi ve aynı zamanda tercüman olan Rifā'a Rāfi' eṭ-Ṭaḥṭāwī'dir (d. 1801, ö. 1873). el-Ezher'de hadis, mantık, belâgat ve aruz tahsili yapan eṭ-Ṭaḥṭāwī, hocası Ḥasan el-ʿAtṭār'ın (ö. 1834) da yol göstermesi ile astronomi, tıp, matematik, coğrafya ve tarih ile de ilgilenmiştir. 1821'de tahsilini tamamlayınca 1824 yılında orduda imam görevini üstlenmiş, 1826 yılında ise Mehmed Ali Paşa tarafından Fransa'ya gönderilen yaklaşık kırk kişilik öğrenci grubunun başında imam olarak Paris'e gönderilmiştir (Zeydān, 1967, s.25). Burada Fransızca'yı öğrenmiş, tercüme dersleri alarak, felsefe, matematik ve mitoloji gibi çeşitli alanlarda eserler okumuştur. Okuduğu kimi eserleri de Arapçaya tercüme etmiştir. 1882'deki İngiliz işgaline rağmen, Avrupa dillerinden Arapçaya tercümeler genellikle Fransız roman ve kısa hikâyelerinin etkisi altında kalmıştır (Starkey, 2006, s.97). Kendisi ve yetiştirdiği öğrenciler yaptıkları tercümeler ile Mısır'ın edebî yaşantısına büyük katkıda bulunmuşlardır. 19. yüzyıldaki Batılılaşma hareketinin öncülerinden kabul edilen eṭ-Ṭaḥṭāwī, eserlerinde Batı edebiyatını, eğitimini, siyasal ve sosyal kültürünü incelemiş ve Mısır kültürü ile mukayese etmiştir. Arap tarihi ile ilgili olan yazılarında ise Mısır tarihini Müslümanların fethiyle değil, Firavunlar dönemiyle başlatmaktadır. Aydınlanma düşüncesini öğrenmesine ilaveten eṭ-Ṭaḥṭāwī'nin Fransa'da Ejiptoloji/Mısır Bilimi ile tanışması, onun zihninde “Mısır ulusu” ve “vatan sevgisi” gibi iki kavramın oluşmasında önemli rol oynayan gelişmelerden biridir. eṭ-Ṭaḥṭāwī'nin bu bilim ile tanışmasında, 1798'de Napolyon'un Mısır seferi ile bu ülkeye gelen bilim adamlarının araştırmaları ve *Description de l'Égypte* (Mısır'ın Tasviri) başta olmak üzere öncü yayınlarıyla bir bilim dalı haline gelen Ejiptoloji'nin en

parlak yıllarında Fransa’da bulunma şansı etkilidir. Mısır bilimcilerinin ortaya koyduğu Mısır tarihine ilişkin modern bilgilerin yanı sıra Avrupalı oryantalistler ile tanışan eṭ-Ṭaḥṭāwī kazandığı bilgiler ışığında “Kadim Mısır” fikrini edinmiştir. Bu doğrultuda Mısır’ın binlerce yıllık tarihiyle tanışan eṭ-Ṭaḥṭāwī, modern Mısırlılar ile Firavunlar dönemi Mısırlıları arasında bağlantı kurmuş ve modern Mısır’ı Firavunlar dönemi Mısır’ının bir devamı olarak kabul etmiştir. eṭ-Ṭaḥṭāwī bu zihniyet ile Firavunlar dönemindeki Mısır’ın gelişmişliğini, eğitimdeki üstünlüğünü dile getirip, bu geçmiş kendisine gurur kaynağı edinmeye başlamıştır (Bilgenoğlu, 2010, s.32). Tarihlerinin geçmişi, kadim kültürü ile kıvanç duymuş bunun ile ilgili de çeşitli eserler vermiştir. 1872 yılında kaleme aldığı *el-Murşidu’l-Emīn li’l-Benāt ve’l Benīm* isimli kitabında eğitimle ilgili fikirlerini yazmış, eğitimin öneminden ve bu konuda kız-erkek ayrımı yapılmaması gerektiğinden bahsetmiş ve neticesinde de 1873 yılında bir kız okulu eğitime açılmıştır (Görgün, 2008, s.95).

Mehmed Ali Paşa’nın ardından yönetimi devralan I. Abbas ve Saîd döneminde bir duraklama yaşanmıştır. Açılan ve öğrencisi bulunan Avrupa tarzı okullar kapatılmış, burslar durdurulmuş, yabancı memurların işlerine son verilmiştir. *Medresetu’l Elsun* (Diller Okulu) kapatılmış, Mehmed Ali Paşa döneminde hızlanan tercüme faaliyetleri ne yazık ki bu dönemde yavaşlatılmış, tercüme dili yalnızca Türkçe ile sınırlandırılmış, çok zaman geçmeden de tüm tercüme hareketlerine son verilmiştir (Er, 1997, s.9). Bulak Matbaası duraklatılmış, Mehmed Ali Paşa tarafından yapılan reformların birçoğu terk edilmiştir.

1863 yılında İsmail’in yönetime geçmesiyle kültürel ve edebî hareketlenme yeniden baş gösterir hâle gelmiştir. Kapatılan okullar yeniden eğitime başlamış, yeni eğitim merkezleri açılmış, durdurulan yurtdışı bursları yeniden aktif hale getirilmiştir.

Tiyatro ve opera binalarının açılışları ile kültürel anlamda da bir ilerleyiş yaşanmıştır (Er, 1997, s.10-11).

Batılı misyonerlerin Lübnan'a girmesi ile Lübnan'da eğitim ve düşünce açısından epey değişiklik olmuştur. Birçok okul, hastane ve hayır kurumları açarak halk ile iletişimlerini kuvvetlendirmişlerdir. Bu özverinin kaçınılmaz bir sonucu olarak halk misyonerler aracılığı ile Batı ülkelerine sempati duymaya başlamıştır. Ülkede yaşayan siyasi ve sosyal çekişmeler halk üzerinde rahatsızlık yaratmış ve temelli bir göçe zorlamıştır (Doğru, 1998, s.7). Bu zorunlu göçten etkilenen ülkelerden biri de Mısır olmuş ve Lübnan asıllı aydınlardan esinlenmelerine de olanak sağlamıştır. Bu hareketlenme yalnızca göçe maruz kalan ülkelerde değil, seslerini duyan Arap ülkelerinde de etkili olmuştur. Öyle ki hâlihazırda bir canlanma halinde olan Mısır, kimi göçmenin ülkeye gelmesi ve orada edebi anlamda Arap kültürü ve dilini geliştirmek amaçlı çalışmalar yapmasıyla gözde bir ilim merkezi haline gelmiştir (Landau, 1994, s.56). 19. ve 20. yüzyılda Arap edebiyatında görülen değişim ve canlanma Mısır'da da hem şiir hem de nesir alanında çeşitli öncülerin yetişmesine zemin hazırlamıştır.

Modern Arap edebiyatında, hikâye ve roman alanındaki çalışmalar 19. yüzyılın sonlarına doğru Batı menşeli kaynaklardan yapılan tercümeler ile kendine yer edinmiştir. Bu tercüme faaliyetleri, tüm Arap dünyası için bir yol gösterici niteliği taşımaktadır. Çeviriyle başlayan bu süreç daha sonra taklit ve yaratıcılık ile son noktaya gelmiştir. Batı edebiyatının etkisi 1925'ten sonra önemini kaybetmeye başlamış ve nihayet Arap hikâye yazarları kendi kaleme aldıkları eserleriyle yarışmaya başlamışlardır. Lübnanlı Halîl Muṭṭrân (d. 1869, ö. 1949), Cibrân Halîl Cibrân (d. 1883, ö. 1931), Mısırlı Mustafâ Luṭfî el-Menfâlûṭî (d. 1876, ö. 1924), Muḥammed Huseyn Heykel (d. 1888, ö. 1956), Ṭaha Huseyn (d. 1889, ö. 1973) ve İbrahîm el-Mâzinî (d. 1980, ö. 1949) gibi yazarlar bu ilk dönemden sonra öykü türünün Arap edebiyatına

geçişinde rol oynayan önemli şahsiyetlerdir. Mısır, Suriye, Irak ve Lübnan'da hikâyecilikle ilgili eserler 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmaya başlamıştır. Aslında Arap dünyasında modern anlamda öykü türü Mısır'da doğmuş ve ardından diğer bölgelerde de varlığını sürdürmüştür. Hikâye 20. yüzyılın başından 1. Dünya Savaşı'na kadar ve 1925 yılından 1950 ve sonrasına kadar olmak üzere bazı aşamalardan geçmiştir (Yazıcı, 1999, s.8).

İngilizlere karşı yapılan 1919 Devrimi'nden sonra bağımsızlık yolunda adım atan Mısır'da, gelişen güven duygusuyla çağdaş Mısır hayatını içeren millî bir edebiyat oluşturma hususunda istek oluşmuş, bu istek sonucu doğan faaliyetler roman sanatının gelişmesinde etkili olmuştur (Er, 2012, s.32).

Mısır'da roman türünün çekirdeğini, öğretici roman türünün öncülerinden kabul edilen Rifā'a Rāfi' eṭ-Taḥṭāwī ve ʿAlī Mubārek oluşturur. Rifā'a Rāfi' eṭ-Taḥṭāwī'nin Paris'e gittiğinde biriktirdiği anılarını ve gözlemlerini içeren *Taḥlīṣu'l-İbrīz fī Telḥīṣ-i Bārīz* adlı eseri bu alandaki ilk çalışmadır. *Taḥlīṣu'l-İbrīz fī Telḥīṣ-i Bārīz* adlı eser edebi ve kültürel anlamda oldukça önemli bir yere sahiptir. ʿAlī Mubārek tarafından kaleme alınan ve Doğu-Batı adetlerini karşılaştırdığı, makamât ² üslubu ile yazdığı ʿAlemuddīn adlı hikâyesi de bu konuda verilen eserlerdendir (Ürün, 2015, s.20).

Tarihî içeriği ağır basan romanlar dönemi ʿAlī el-Cārim ile başlar, ʿAbdu'l-Hāmid Cevdetu's-Sāhhār ve ʿAdil Kāmil ile nihayete erer. Ancak tüm öğeleri ile tarihî roman türünü Arap edebiyatına kazandıran kişi Curcī Zeydān (d. 1861, ö. 1914)'dır. Amacı da salt edebî bir roman ortaya koymak değil çevrenin arzularına da cevap

² Sözlükte “kalkmak, ayakta durmak” anlamındaki kıyām kökünden türemiş bir isimdir (çoğulu makamât), “bir araya gelmiş bir grup insan, bunların bulunduğu veya oturduğu yer” anlamına gelmektedir. Zamanla da bu mekânlarda söylenen sözlere de makāme denmiştir (Ayyıldız, 2003, s.417). Abbasiler döneminde ise hayalî bir kahramanın başından geçen olayların hayalî bir anlatıcı tarafından aktarıldığı kısa hikâyeler serisinin ortak adı olmuştur (İpek, 2017, s.109).

vermeştir (Ürün, 2015, s.22). Tarihi roman alanında Curcī Zeydān'a öykünen Nesīb Bey, üç ciltlik *Hafāyā Mısır* (Mısır'ın Gizemleri) adlı romanını kaleme almıştır. Farah Antūn da aynı türde olan *Urşelīmu'l-Cedīde* (Yeni Kudüs) isimli romanını yazmıştır (Er, 1997, s.59).

Mısırlı gazeteci, siyasetçi ve düşünür Muḥammed Ḥuseyn Ḥeykel (d. 1888,ö. 1956) tarafından kısa hikâyeleri dışında kaleme aldığı eseri, 1911 yılında Fransa'da eğitim görmekte iken yazıp Mısır'a döndükten sonra 1913 yılında takma bir isimle bastırdığı *Zeyneb* isimli romanıdır. Öyle ki o güne kadar Arap edebiyatında kullanılan makāme (secili hikāye) formunun dışına çıktığı için eleştirmenler tarafından modern Arap edebiyatı geleneğinin ilk örneği olarak kabul edilmektedir (Görgün, 1998, s.289). Zaman, mekân, olay, kahramanlar, verilmek istenen mesaj gibi roman öğelerini bünyesinde barındıran gerçek anlamda ilk romandır. Realist, romantik, sosyal, psikolojik, trajik ve pastoral unsurlar taşımaktadır (Ürün, 2015, s.64).

Mısırlı roman ve kısa hikāye yazarı, gazeteci İbrāhīm b. Muḥammed b. ʿAbdilkādir el-Māzinī'nin (d. 1890, ö. 1949) en tanınmış romanı *İbrāhīm el-Kātib*'dir. Bu çalışması, Muḥammed Ḥuseyn Ḥeykel'in 1913 yılında yayımlanan *Zeyneb* adlı eserinden sonra Mısır romancılığının gelişmesinde büyük bir aşama olarak kabul edilir. Romanda, olaylar yazar *İbrāhīm* ile hastahane de tanıştığı bir hemşire arasındaki duygusal ilişkiler etrafında gelişmektedir (Ayyıldız, 2003, s.197).

Birçok araştırmacı tarafından Arap tiyatrosunun kurucusu kabul edilen Mısırlı oyun yazarı ve romancı Tefīk el-Ḥakīm (d. 1902, ö. 1987) tarafından kaleme alınan romanlar, döneminde yazılmış Avrupa romanı düzeyindeki eserlerden kabul edilir. *ʿAvdetu'r-Rūḥ* (1933) adlı otobiyografik romanı, modern Mısır'ın ilk romanı olarak görülen Muḥammed Ḥuseyn Ḥeykel'in *Zeyneb*'inden sonra yayımlanmış en

önemli eser olarak nitelendirilir. Tefk̃ el-Hakīm *Yevmiyyāt Nāib fi'l-Eryāf* (1937), Paris'te yazdığı *ʿUşfur mine'ş-Şark* (1938) ve *Sicnu'l-ʿUmr* (1964) adlı eserleri diğer önemli otobiyografik romanlarından kabul edilebilir. (Fazlıoğlu, 2012, s.14).

Mısırlı düşünür, edebiyatçı ve eleştirmen Tâhâ Huseyn (d. 1889, ö. 1973) çeşitli eserleri ile Arap edebiyatına ün kazandırmıştır. Doğu kimliğinden kopmayarak yüzünü Batı'ya dönen Tâhâ Huseyn roman türünde de bazı eserler vermiştir. *Du'ā'u'l-kerevân* (Kahire 1934, 1941), *Edīb* (Kahire 1935), *el-Hubbu'd-Dāʿ* (Kahire 1943), *Şeceretu'l-bu's* (Kahire 1944) adıyla dört roman yazan müellif kısa hikâyelerini *el-Muʿazzibūn fi'l-arḍ* adlı kitabında (Sayda 1949) toplamıştır (Fazlıoğlu, 2010, s.378).

Tâhâ Huseyn kaleme aldığı eserleri ile birçok ödül kazanmıştır. 1958 yılında edebiyat alanında devlet takdir ödülünü alan ilk kişi olmuştur. Ödülleri sadece Mısır ile sınırlı kalmamıştır. Oxford, Madrid, Leon, Montpellier, Roma ve Atina üniversitelerinin de içinde bulunduğu pek çok üniversite tarafından kendisine fahrî doktorluk ünvanı verilmiştir (Er, 1988, s.67-68).

Modern Mısır edebiyatı kısa hikâyeciliğinin önde gelen temsilcilerinden, roman ve tiyatro yazarı, Arap dili ve edebiyatı âlimi olan Maḥmūd Teymūr (d.1894, ö.1973), eserlerinde salt mahallî unsurlara değil tüm insanlara hitap eden insani unsurlara da yer verilmesi gerektiğini savunarak toplumsal analizlere ağırlık vermiştir (Aytaç, 2003, s.386).

Necīb Maḥfūz (d. 1911, ö. 2006), Mısır'ın en çok tanınan ve dünyada da isminden söz ettiren yazarlardan biridir. Maḥfūz'un 1930'larda başlayan kariyerinde, romanlarının merkezinde hep Mısır orta sınıfı vardır. İlk romanları baskın bir şekilde bir önceki kuşağın ulusçuluğunun etkisiyle kadim Mısır üzerine olsa da daha sonra ciddi boyutta siyasi, dinî ve toplumsal eleştirilere yer vermiştir. Maḥfūz, Arap edebiyatında o

döneme değin çok ürün verilmemiş roman türünde çığır açmış ve 1988’de Nobel Edebiyat Ödülü’nü almıştır. Necîb Maḥfûz, 2. Dünya Savaşı sonrasında eserlerini toplumcu-gerçekçi anlayış ile sürdürmüştür. Nobel Kurulu ve edebiyat eleştirmenleri tarafından "Kahire'nin Dickens'i" ya da "Kahire'nin Balzac'ı" olarak taltif edilmiştir (Allen, 2001, s. 205).

19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyılın başlarında, tüm Arap dünyasında yaşanan siyasi olaylar edebî ve kültürel faaliyetleri etkilemiştir. 1947 senesinde Arapların şiddetle karşı çıkmalarına karşın İsrail Devleti 1948 senesinde kurulmuş ve bu siyasi egemenlik sonucu yapılan savaşlar mülteci sorunlarını beraberinde getirmiştir. İsrail’in ilanı ile başlayan Arap-İsrail Savaşları; 1948 Arap-İsrail Savaşı, 1956 Suveyş Krizi, 1967 Altı Gün Savaşı, 11973 Yom Kippur Savaşı, 1982 İsrail’in Lübnan’ı İşgali ve son olarak 2006’da İsrail ile Lübnan arasında patlak veren krizle, hala devam etmekte olan ihtilaflar döngüsünü oluşturmuştur. Bu yaşanan acı tecrübeler dönemin edebiyatına da yansımaktadır. 1940 yılında Mısır’da doğan Emel Dunḡul, Arap coğrafyasının içine düştüğü acizliği eleştirmiştir.

Başlarını Cemâl ‘Abdulnâsır ve Enver Sedat’ın çektiği ve 1949 yılında kurulan ‘Hür Subaylar’ örgütü, Kral Faruk’u 1952 Temmuz’unda gerçekleştirdikleri bir darbeyle devirmiştir. Bu ihtilal ile sosyalist düşünce de kendisini edebiyatta hissettirmiş ve ‘toplumcu gerçekçilik’ kavramı şekillenmiştir. Sosyalizmin geliştiği ülkelerde toplumcu gerçekçilik, romanda yeni bir akım haline gelmiştir. Toplumcu gerçekçilik, Mısır’da ‘Abdurrahman eş-Şerkāvī, Latīfe ez-Zeyyāt ve Yūsuf İdrīs gibi yazarlar tarafından benimsenmiştir (Er, 2008, s.165). Fikirleri ile Necîb Maḥfûz’un varisi olarak kabul gören Cemal el-Ğīṭānī de Maḥfûz gibi Kahire ve orada ikamet eden kişilerin hikâyelerini ele almıştır. Çeşitli öykü ve romanlar kaleme alan yazar, Mısır’ın en tanınmış ve üretken yazarlarından biridir (Ürün, 2015, s.131).

1960'lı yıllara gelindiğinde ise 1952 devrimiyle yönetimi devralan şahsiyetler sebebiyle yolunda gitmeyen işleri sembolik-eleştirel bir üslûp ve yaklaşımla kaleme aldığı gerçekçi romanlarla ifade etme yoluna gitmiştir. Bu dönemde Muhammed °Abdulḥalīm °Abdullah, Yûsuf es-Sibāī ve İḥsan °Abdülkuddûs gibi romancılar daha çok romantizme yönelmiştir (Ürün, 2015, s.24).

Tüm dünyada aktivist ve feminist kişiliği ile yer edinen Mısır'ın ünlü kadın yazarlarından Nevāl es-Sa°dāwī, kadın ve İslamiyette kadın olgusu üzerine birçok kitap yazmıştır. Esasen psikiyatri doktoru olan es-Sa°dāwī, sağlık alanında da çokça yazılar yazmış, siyasi kimliği nedeniyle de işinden uzaklaştırılmıştır. Eserleri pek çok dile tercüme edilmiş, oldukça ses getirmiş ve kendisine çeşitli ödüller kazandırmıştır.

Arap dünyasında hikâye ve roman yazarı olarak tanınan Mısırlı isimlerden bazıları ise; Raḍvā °Aşûr, Ṭaha Vādī, Aḥmed Zekī Ebu Şaḍi, °Ali el-Cārim, Baba Tahir, Nebil Raḡib, Yusuf el-Ḳa°id, Yusuf Zeydan ve °Alā° el-°Asvānī'dir.

II. BÖLÜM: ‘ALĀ’ el-‘ASVĀNĪ

2.1. Hayatı

‘Alā’ el-‘Asvānī 26 Mayıs 1957 tarihinde Mısır’ın başkenti Kahire’de dünyaya gelmiştir. Annesi Zeynep, aristokrat bir aileden gelmekteydi. Amcası 1952 Mısır Devrimi öncesinde Paşa ve Eğitim Bakanıydı. ‘Alā’ el-‘Asvānī’nin babası ‘Abbas el-‘Asvānī ise Yukarı Mısır’ın Asvan şehrinde dünyaya gelmiştir. Bir avukat olan babası ‘Abbas el-‘Asvānī de edebiyata uzak değildi, 1972 yılında *el-Asvār el-‘Alīyah* isimli romanıyla Devlet Edebiyat Ödülü kazanmıştır. Mısır’da haftalık olarak yayımlanan Rūz el-Yūsuf isimli dergide “‘Asvānīyat” başlıklı bir arka sayfa makaleleri kaleme almıştır. Mısırlı devrimci aydınlar içerisinde büyüleyici ve son derece karizmatik bir konuşmacı olarak hatırlanan ‘Abbas el-‘Asvānī, oğlu ‘Alā’ el-‘Asvānī henüz 19 yaşında iken hayata gözlerini yummuştur.

‘Alā’ el-‘Asvānī; Kahire’nin merkezinde, “Downtown” adlı, mermer fayans, maun panelli asansörler ve dövme demir balkonları ile Paris tarzındaki büyük apartman blokları arasında bulunan bir binada büyümüştür. Evleri dönemin siyasi aydınlarının sıklıkla toplandığı ve babasının da müdavimi olduğu Café Riche’in birkaç sokak ötesinde idi. Mahalleleri, Kahire’nin kozmopolit nüfusunun kalıntılarına ev sahipliği yapmaktaydı. Rum, Ermeni, İtalyan, Lübnan asıllı komşular, zengin Mısırlı Yahudiler ve köklü Osmanlı aileleri mahallelerinin sakinlerini oluşturmaktaydı (Steavenson, 2012).

‘Alā’ el-‘Asvānī Kahire’deki Fransız Uluslararası Okulu ‘French Lycée’ de eğitim almıştır. 1980 yılında Dış Hekimliği Lisans derecesi ile Kahire Üniversitesinden mezun olmuştur. 1985’te ise Amerika, Chicago’daki Illinois Üniversitesinde dış hekimliği alanında yüksek lisans eğitimine devam etmiştir.

Babasının edebî toplantılara katılmasına izin vermesi, hayatında bir dönüm noktası olmuştur. Yaşamının erken dönemlerinden itibaren edebiyat ve kültüre ilgi duymuştur. Dış hekimliği eğitimi aldığı esnada da şevk ile yazmayı sürdürmüştür. Babası ʿAbbas el-ʿAsvānī, onun geçimini yazarlık ile sağlaması hususuna şiddetle karşı çıkmasına rağmen öğrenci olarak siyaset ve edebî eleştirilerle ilgili kısa öyküler, oyunlar ve gazete makaleleri yazmıştır. Dil ve edebiyata olan merakı nedeniyle ile Madrid'de İspanyol Edebiyatı eğitimi de alan ʿAlāʾ el-ʿAsvānī, ana dili olan Arapçanın yanı sıra, İngilizce, Fransızca ve İspanyolca bilmektedir.

ʿAlāʾ el-ʿAsvānī, ilk evliliğini yirmili yaşlarında yapmıştır. Kendisi gibi dış hekimi olan ilk eşi ile oğulları Seyf'i dünyaya geldikten sonra ayrılan el-ʿAsvānī İkinci evliliğini 37 yaşında, ʿİmān Teymūr ile yapmış ve bu evlilikten Meyy ve Nadā isminde iki kız çocuk sahibi olmuştur.

ʿAlāʾ el-ʿAsvānī'nin Mısır edebî dergilerinin çoğunda makaleleri ve kısa öyküleri yayımlanmıştır. Aynı zamanda el-ʿAsvānī art arda romanlar kaleme almıştır. 1979 yılında yayın hayatına başlayan Mısır gazetesi eş-Şaʿb'da "Parenthetically" (Tırnak içinde) başlığı ile edebî eleştiri üzerine haftalık yazılar yazmış ardından da aynı gazetede ki kültür sayfasından sorumlu olmuştur. Yine Mısır gazetesi *el-ʿArabī en-Nāsirī* de aylık bir siyasi makale ve *ed-Dustūr* gazetesinde de haftalık bir makale yazmıştır. Ardından eş-Şurūk'da haftalık makaleler kaleme almıştır. 2014 yılına kadar da Salı günleri *el-Mısrī el-Yevm* gazetesinde haftalık makaleler yazmaktaydı ancak rejim tarafından Mısır basınında yer almasının yasaklanmasıyla, haftalık makaleleri de nihayete ermiştir. İmzasını taşıyan makaleleri *Le Monde*, *El País*, *The Guardian*, *The Independent* ve bu gazeteler gibi önde gelen uluslararası gazetelerde yayınlanmıştır. Yine *La Repubblica*, *Financial Times* ve *L'Observateur* gibi gazetelerde de makaleleri

yayımlanmıştır. Yazıları *New York Times* gazetesinin dışarıdan yazarlara da açık olan sayfalarında aylık olarak kendine yer edinmiştir.

1998'den beri yeni yazarların eserlerini sunmak ve Mısır toplumunda edebiyatı, kültürü ve siyaseti tartışmak için haftalık olarak düzenlenen salonlar organize etmektedir. Bu salonların, Mısır'da 25 Ocak 2011 tarihinde değişiklik talebi ile başlayan halk isyanlarına hazırlanmasında rol oynadığı iddia edilmektedir. ‘Alā el-‘Asvānī Almanya menşeli *Deutsche Welle* gazetesinin Arapça internet sayfasına haftalık olarak makaleler kaleme almaktadır ve bu makaleler Almanca ve İngilizceye tercüme edilmektedir.

‘Alā el-‘Asvānī’nin makaleleri genellikle Mısır, edebiyat, kültür ve Mısır’ın içinde bulunduğu siyasi yönetim hakkındadır. 30 yıldan beri süregelen Mübarek rejiminin yıkıldığı 25 Ocak 2011 tarihini takiben, yazar el-‘Asvānī’nin makaleleri daha çok siyasi çalkantılar üzerine olmuştur. 25 Ocak isyanı sonrası Mısır’ın geçirdiği değişimleri, halkı ve gözlemlediği eksik veya yanlış politikaları eleştirmektedir.

‘Alā el-‘Asvānī, *Avrāk ‘İşşām ‘Abdul‘Ātī* (İssam Abdulati’nin Kâğıtları) adlı ilk romanını 1990 yılında kaleme almıştır. Roman, bir toplumda olduğu gibi kalmayı reddeden, ışığı karanlığa ve bilimi cehalete tercih eden, eğitilmiş, özgürleşmiş bir gencin yaşadığı sıkıntıların yörüngesinde dönmektedir.

‘Alā el-‘Asvānī’nin kendisine şimdiki ününü kazandıran ikinci romanı ‘İmāret Ya‘kūbyān, Mısır’da ve Orta Doğu’da geniş bir okuyucu kitlesi kazanmıştır. 2002’de yayımlanan ve yazarın ilk büyük romanı olarak tasvir edilen ‘İmāret Ya‘kūbyān’ın ilk baskısı 40 gün içerisinde tükenmiştir. Eserin İngilizceye çevirisi ise 2006 yılında çıkmış ve o da aynı başarıyı yakalamıştır.

‘Alā el-‘Asvānī’nin eserleri Arapça harince 36 yabancı dile tercüme edilmiştir. Bu diller arasında Ermenice, Boşnakça, Bulgarca, İspanyolca, Çince,

Hırvatça, Danca, Hollandaca, İngilizce, Estonca, Fince, Fransızca, Galiçyaca, Almanca, Yunanca, İbranice, İzlandaca, İtalyanca, Japonca, Korece, Malezya, Norveççe, Lehçe, Portekizce, Romence, Rusça, Sırpça, Slovakça, Slovence, İspanyolca, İsveççe ve Türkçe bulunmaktadır.

2006 yılında ‘İmāret Ya‘kūbyān “Mısır’da çekilen en büyük bütçeli film” olarak sinemaya uyarlanarak dikkatleri üzerine çekmiştir. Ayrıca uluslararası film festivallerinde de gösterime layık görülmüştür. Ancak, el-ʿAsvānī kendi satırlarının alt yapısını oluşturduğu bu filmin galasına katılamamıştır; zira bir yasak ile karşı karşıya kalmıştır (Cooke, 2009). Bu yasağın en önemli nedeni kuşkusuz ki ‘İmāret Ya‘kūbyān isimli eserinde daha önce pek görülmemiş eleştiri unsurlarıdır. Yapılan seçimlerin karartılması gibi sosyal tabuları ve ne yazık ki yaygınlaşmış hükümet yolsuzluğunu ele alan birkaç filminden biridir.

Yazarın ‘İmāret Ya‘kūbyān isimli romanı, 2007 yılında yine aynı isimde bir televizyon dizisi hâline getirilmiştir.

el-ʿAsvānī, 2011 yılında Mısır’da yaşanan iktidar değişikliği talebi içeren ve kendi ifadesi ile “devrim” olarak belirttiği olaylar sırasında pek çok protestocu ile yakınlaşmış ve bu yakınlaşmalar da birtakım açıklamaları beraberinde getirmiştir. Öfkeli protestocular yazara “*Yazdıklarınız yüzünden buradayız*” diyerek hem romanda yazılan eleştirilerin doğruluğuna katıldıklarını hem de yazarın gözler önüne serdiği sistemin yanlışlığı karşısındaki konumlarını açıkça ifade etmişlerdir. Yazar da bu konu ile ilgili görüşlerini kendisi ile yapılan röportajda şöyle aktarmaktadır; “*Edebiyatta birçok prestijli ödül aldım ancak aldığım en büyük ödül ‘devrim’ sırasında duyduğlarımdı. Makale ve romanlarımda ‘insanlar’ kelimesini fazlaca kullandım fakat ‘insanlar’ kelimesinin anlamını ‘devrim’ esnasında anladığımı hissettim.*” (Jones, 2011). ‘Alā el-ʿAsvānī, kaleme aldığı eseri ile Mısırlıların ümitlerini ve hayallerini son derece canlı bir şekilde okuyucuya aktarmış ve temas sonucunda da okuyucu ile

etkileşime geçilerek Mısır halkının meydanlarda bulunup köhneleşmiş olarak nitelenen düzen karşısında ses çıkarmalarına bir nebze de olsa katkısı olmuştur.

Yazar ‘Alā’ el-‘Asvānī, eğitim gördüğü Chicago kentinde yaşanan ve kendi deneyimlerini aktardığı bir eser olarak görülen *Şikāgū* (Chicago) isimli romanı 2007 yılında yayımlandı. Amerika Birleşik Devletleri’nde 11 Eylül’de meydana gelen terör saldırıları zamanında geçen kurgunun tarihi, ‘Alā’ el-‘Asvānī’nin bu Batı şehrinde bulunduğu tarih ile örtüşmesine de karakterler ve olay bakımından bir uyum söz konusudur. Tıp fakültesindeki profesörlerin ve öğrenim gören öğrencilerin hayatlarını din ve cinsellik içeren çeşitli mücadeleleriyle yansıtan eserin gerçekçilik bağlamında bir önceki romanı ‘İmāret Ya‘kūbyān’dan aşağı kalır yanı yoktur. Kültürel kimlik çatışmaları, yersiz yurtsuz kalışlar, kökü en derinlerde olan Doğu-Batı ayrımı, devamında ise ötekileşme ve sürgün kavramları romanda sivrilen kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

‘Alā’ el-‘Asvānī’nin, *Nādī es-Seyyārāt* (Mısır Otomobil Kulübü) isimli romanını ise 2013 yılında Mısır’da yayınlanmasının ardından 2016 yılında İngilizceye tercüme edilmiştir. Yazar bu kitabında tarafsız kalmayarak destek verdiği Mısır “Devrimi” ne yönelik atıflarda da bulunmaktadır. Zira konu ile ilgili bir kurgu yapıp ardından kaleme aldığı bu eserini, *The Guardian* gazetesinden Susanna Rustin’e tanımlarken “*Böyle büyük bir olay yaşadığınızda (bahse konu ‘devrim’i kast etmektedir), doğrudan onunla ilgili bir roman yazamıyorsunuz – ya da en azından ben yazamıyorum- şimdi bu mesafeye sahibim ve ‘devrim’ ile ilgili bir roman yazıyorum*” beyanında bulunmuştur (Rustin, 2016). 2. Dünya Savaşı sonrası, 1940lı yıllarda Kahire’de bir yerden başka bir yere savrulan bir ailenin hikâyesini anlattığı eser, bir dönemin zenginlerinden olan karakterin beş parasız kalmasını ve Mısır Otomobil Kulübü’nde çalışırken yaşadıklarını ve gözlemlerini kapsamaktadır.

°Alā° el-°Asvānī, *The Times* tarafından son elli yılda İngilizce'ye çevrilmiş en iyi elli yazardan biri olarak seçilmiştir (Cline, 2019).

İsmi ve edebi eserleri ünlü Fransız ansiklopedisi *Le Petit Larousse*'da da kendine yer bulmuştur. 2017 baharında, New York, Annandale-On-Hudson'da bulunan Bard Koleji tarafından seçkin bir yazar olarak takdim edilmiştir. Fransa'da düzenlenen ve en büyük edebiyat festivallerinden biri olan Blois Festivalinde 2015 yılında onursal başkan olarak seçilmiştir.

The Christian Science Monitor isimli haftalık haber dergisi, *Nādī es-Seyyārāt* (Mısır Otomobil Kulübü) isimli eseri, 2015 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin en iyi on romanı arasından üçüncü olarak seçmiştir. Yine *Nādī es-Seyyārāt* isimli eser, 2015 yılında Amerikan Yayıncılar Dergisi tarafından haftanın kitabı olarak seçilmiştir.

Fransa'nın Toulouse kentinde 2009 ve 2012 yıllarında Fransa'nın en büyük uluslararası edebiyat festivali olarak düzenlenen *Marathon des mots*'a onur konuğu olarak seçilmiştir ki bu festival uluslararası aktör Ömer Şerif ve Fransız aktris Ariane Escarad'ın edebî eserlerini Fransızca olarak okuduğu yerdir. Ünlü Fransız yönetmen Jean Louis Martinelli, yazarın ses getiren romanı Chicago'ya bağlı kalarak bir oyun sunmuş ve bu oyun Eylül 2011'de Paris'te Les Amandiers Tiyatrosu'nda seyirci ile buluşmuştur.

°Alā° el-°Asvānī, Mart 2010'da, Fransız olmayan 30 yazardan biri olarak Paris'teki uluslararası kitap fuarında yer almıştır. Mayıs 2009'da kısa hikâyeleri Sunday Times'ın edebiyat ekinde yayımlanmıştır.

°İmāret Ya°kūbyān isimli eseri 2007 yılında ana dili Arapça olmayan diller kategorisinde satılan milyonuncu baskısına ulaşmıştır. 2007 yılında el-°Asvānī, el-°Arabiya haber kanalı anketlerinde Arap dünyasının en tanınmış figürü olarak seçilmiştir. Fransız edebiyat dergisi *Lire*, °İmāret Ya°kūbyān isimli eserini 2006'da

Fransa'da yayımlanan ilk 20 kitap arasında altıncı sırada yer aldığını ilan etmiştir. *Newsday* gazetesi, ‘İmāret Ya‘kūbyān isimli romanı Amerika Birleşik Devletleri’nde 2006 yılında en iyi tercüme edilen roman olarak seçmiştir.

‘Alā‘ el-‘Asvānī, Mısır siyasetinde yolsuzluğa ve durgunluğa karşı bir platform olarak oluşturulan “Kefāya”³ siyasi hareketine bağlı olarak Tahrir Meydanı’nda gençlere ilham verecek bir halk koalisyon grubunu kurmaya yardım etmiştir. Yolsuzluğun sona ermesi, köhneleşmiş yönetimin reddedilmesi ve gerçek bir demokratik kültürün kurulması bu siyasi hareketin kurulma amaçlarından olmuştur. el-‘Asvānī bu siyasi aktifliği sebebiyle bir çok sansürle de karşı karşıya kalmıştır. Mısır’da devlete ait olan yayınevleri yazarın kaleme aldığı eserleri yayımlamayı reddetmiş, güvenlik görevlileri ise gençler ile buluştuğu kafenin sahibini taciz etmiştir.

‘Alā‘ el-‘Asvānī, Mısır “Devrimi” sırasında Tahrir Meydanı’nın bütünleyici bir parçasıydı, yazarın beyanına göre de bu ayaklanma esnasında üç kez göstericiler ve Mübarek taraftarları arasında kalarak ölümle burun buruna gelmiştir. Bu başarısız girişimden sonra da “devrim”in ruhunu canlı tutmaya çalışmış ve ülkesinde süren askeri yönetimin sona ererek Hüsnü Mübarek rejiminin ortadan kalkması için mücadele etmiştir. Bu süreçte de çok uzun zamanlardan beri susturulan kişilerin sesi olmaya devam etmiştir. “Devrim”e dair olan düşüncelerini ise “*Devrim bir aşk hikayesi gibidir. Aşık olduğunuzda çok daha iyi bir insan oluyorsunuz, devrimde olduğunuzda da çok daha iyi bir insan oluyorsunuz*” şeklinde ifade etmiştir (Pavgı, 2011). Ayrıca yine Mübarek yönetiminin sona ermesini takiben 2011’de Mısır’daki iktidar değişikliğinin ardından “*O 18 gün hayatımın en güzel günleriydi*” diyerek o vakitlere ve bir değişime karşı içindeki beklentiyi yansıtmıştır (Rustin, 2016). Eski cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek’i deviren isyanın orijinal ruhuna uygun olarak, ülkedeki hem askerî hem de

³ Mısır siyasi hareketi, Hüsnü Mübarek’in beşinci döneminin yenilenmesinin reddedilmesiyle toplanan çeşitli Mısır siyasi güçlerini içermektedir (al-Sayyid, 2009, s.45).

İslamcı liderliği eleştirmiştir. Bahse konu “devrim” sırasında ve sonrasında da birçok makale kaleme almıştır.

‘Alā’ el-‘Asvānī, Mübarek’in iktidardan düşmesinden 18 gün önce Tahrir Meydanı’nda bulunmaktaydı. Aslında lideri olmayan bu “devrim”in birkaç tanınmış yüzünden biri olması sebebiyle de oldukça dikkat çekmekteydi.

Mübarek’in istifasını takiben, ‘Alā’ el-‘Asvānī, Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek tarafından 29 Ocak 2011 tarihinde 2011 Mısır “Devrimi”ne yanıt olarak başbakan olarak atanan Ahmed Şefîk ile yerel bir Mısır televizyon kanalında karşılaşmıştır. Ahmed Şefîk, Tahrir Meydanı’ndaki kalabalığa hitap eden çaresiz bir uğraş içinde olan kabine için bir aylığına atanmış ve Mübarek yönetiminin bir parçası olarak görev yapacak son başbakan olmuştur. Ahmed Şefîk ve yazar ‘Alā’ el-‘Asvānī, Mısır televizyon kanalında 2 Mart 2011’de *Beledna bi’l-Misrī* (Ülkemiz Mısır’da) isimli programda karşı karşıya gelmiştir. Bu program ilki 1977 yılında Enver Sedat tarafından yapılan ve daha önce yazılmayan soruların cevaplandığı ilk program olma özelliğini taşımaktaydı. Programda yazar ile Tahrir Meydanı’ndaki Mübarek rejimine karşı olan protestocular hakkında tartışan ve yazar tarafından sürekli sıkıştırılma altında kalan Ahmed Şefîk öfkesine yenik düşmüştür (Steavenson, 2012). Bu karşılaşma ise Mısır kamuoyunda bir sivil tarafından bu kadar şiddetli bir şekilde azarlanan bir hükümete tanık olmaları açısından ilk olma özelliği taşımaktadır (Sakr, 2013, s.13). 3 Mart 2011 tarihine gelindiğinde ise bu şiddetli tartışmanın hemen ardından Ahmed Şefîk görevinden istifa etmiştir. Şefîk’in bu istifasının ise SCAF (Supreme Council of the Armed Forces) Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi’nin isteği olduğu söylenmektedir.

Daily News Egypt isimli günlük gazetenin 30 Ekim 2010 tarihinde yayımladığı habere göre; Israel-Palestine: Creative Regional Initiatives (İsrail-Filistin: Yaratıcı Bölgesel Girişimler) isimli Kudüs merkezli bir düşünce kuruluşu olan ve İsrail

ile Filistin arasında ortaklıklar kurmaya çalışan kurum, okuyucularına Mısır'ın çok satan romanlarından biri olan ‘İmāret Ya’kūbyān isimli eseri İbraniceden okuma konusunda nadir bir ayrıcalık sunduğunu söylemiştir. Ancak ‘Alā’ el-’Asvānī kitabının İbraniceye çevrilmesini ve İsrail’de yayınlanmasını reddetmiştir. Fakat tüm bu isteksizliğe rağmen bir gönüllü ‘İmāret Ya’kūbyān’ı İbraniceye tercüme etmiş ve IPCRI (İsrail-Filistin: Yaratıcı Bölgesel Girişimler) de İsrail ve Filistin arasındaki kültürel farkındalığı arttırmak ve birbirleri arasındaki anlayışı genişletmek için bu eseri okuyucuya ücretsiz sunmayı istemiştir. Ancak el-’Asvānī İsrail ile normalleşme fikrini reddettiği için büyük bir hayal kırıklığına uğramıştır ve IPCRI (İsrail-Filistin: Yaratıcı Bölgesel Girişimler)’ı korsanlık ve hırsızlık ile suçlamıştır. Bu sebeple de Uluslararası Yayıncılar Birliği (International Publishers Association)’ne şikâyetinde bulunmuştur.⁴

Ocak 2015'te Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da eğitim ve bilgi sağlayan İngiltere merkezli bir kuruluş olan Gingko Kütüphanesi “Demokrasi Cevaptır: Mısır'ın Devrim Yılı” nı yayınlamıştır ki bu koleksiyonun içeriğini ‘Alā’ el-’Asvānī tarafından *el-Mısrī el-Yevm* için 2011 ve 2014 arasında yazılan bir dizi gazete sütunları oluşturmaktadır.

Mart 2019’a gelindiğinde ise, muhalif yazar ‘Alā’ el-’Asvānī Mısırlı askerî savcılar tarafından dava edilmiştir. Yazar ise aleyhindeki bu davanın İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ni ihlal ettiğini söylemektedir. Bu davanın gerekçesi “Cumhurbaşkanına, silahlı kuvvetlere ve adli kurumlara hakaret etmek” olarak aktarılmaktadır.

Actes Sud’a⁵ göre, suçlamalar el-’Asvānī’nin *Deutsche Welle Arabic*’te yayımladığı sütunlar ve Mısır’da 2011 yılında yaşananları anlatan en son kitabı “*Cumḥūriyet ka’anne* (Sanki Cumhuriyet)” ile ilgilidir (Flood, 2019).

⁴ Haber hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.dailynewssegypt.com/2010/10/30/israeli-translation-of-egyptian-novel-infuriates-author/>

⁵ Arles merkezli bir Fransız yayınevidir

Yazar bu konu ile ilgili 2019 yılında *Les Nouveaux Dissidents*'e verdiği röportajda, “*İzleniyorum, çünkü gördüklerime ve yaşadıklarım, yazılarım nedeniyle tanık oluyorum. Ne düşündüğümü söyledim, kendimi ifade ettiğim ve fikrimi beyan ettiğimdendir. Ben bir yazarım ve yazdıklarım rejimi rahatsız ediyor.*” demiştir.

Yazar ‘Alā’ el-‘Asvānī’nin geneli kapsayan eleştirisi ise, Mısır’da özellikle sivil pozisyonlara askeri generallerin atanmasıdır. Bu hususu *Deutsche Welle Arabic*’te “*Neden dünyanın ne anlamadığını anlamıyoruz?*” isimli makalesinde belirtmektedir.⁶

Romanlarıyla yazma eylemini pratiğe döken ‘Alā’ el-‘Asvānī, Amerika Birleşik Devletleri’nin New York eyaletinde “*Creative Writing Workshops in English and Arabic*” (İngilizce ve Arapça Yaratıcı Yazarlık Kursu) isimli kurgu ve yaratıcı yazarlık kursları düzenlemekte ve burada verdiği yazma dersleriyle de bu eylemin teorik yönünü ele almaktadır.

⁶ <https://www.dw.com/ar/علاء-الأسواني-لماذا-لا-نفهم-ما-يفهمه-العالم/>

2.2. Edebî Kişiliği

‘Alā’ el-‘Asvānī’nin eserleri “sosyal gerçekçi” ve “eleştirel gerçekçi” nitelikler taşımaktadır. Kaleme aldığı eserlerde, toplumsal temalara bireysel temalardan daha fazla ve öncelikli olarak yer vermekte yaşamı boyunca içinde bulunduğu ve gözlemlediği toplumsal sorunları ve bu sorunların yol açtığı durumları işlemektedir. Bireyin yaşadığı sıkıntıların, yaptığı yanlışların temel sebebi olarak toplumun aksayan ve yozlaşan düzenini görmektedir. Toplum sorunlarını görmek, göstermek ve çözüm yolları önermek hususunda sorumluluk üstlenmekte bu sebeple de toplumsal temalar üzerinde hassasiyetle durarak, Mısır’daki toplumsal sorunlara dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

Yazarın üretmiş olduğu eserlerin Mısır toplumuna ayna tuttuğunu söyleyebiliriz. Romanlarında karakterleri oluştururken neredeyse gerçek hayattaki kadar canlı karakterler kurgulamaktadır. Bu kurgunun sebebi ise yazarın tanık olduğu ve içinde bulunduğu hayatı değiştirmeden ya da çok az bir değişiklik ile aktarmayı hedeflemesidir. Eserlerindeki kişileri, dâhil oldukları sosyal statüye ait olan dil ile konuşturmaktadır. Kullandığı diyaloglar canlılığı ve gerçekliği daha da arttırmaktadır. Ayrıca yazarın anlatmak istediğini kolay ve etkili bir biçimde anlatmasına da yardımcı olmaktadır. Okuyucularının, romanlarında kurguladığı karakterlerin düşünce dünyasını daha iyi gözlemlemelerine olanak sağlaması bakımından iç monolog tekniğini sıkça kullanmaktadır. Abartı ve süslü cümlelerden kaçınarak daha az kelime ile daha gerçekçi cümleler kurmaktadır. Yazar, karakterlerin dış görünüşlerini, iç dünyalarını, duygu ve düşüncelerini aktarırken yalın bir anlatıma başvurmaktadır. Olay örgüsündeki geçişlerde karakterlerin hareket ve gelişimleri sebep-sonuç ilişkisi bakımından ele almakta ve iç dünyalarını çıplaklıkla tasvir etmektedir.

2.3. Eserleri

2.2.1. Romanları

- *Avrāk ʿİşṣām ʿAbdul-Ālī*, (İssam Abdulati'nin kâğıtları) 1990
- *ʿĪmāret Yaʿkūbyān*, (Yakubyan Apartmanı) 2002
- *Şikāgū*, (Şikago) 2007
- *Nādī es-Seyyārāt*, (Otomobil Kulübü) 2013
- *Cumhūriyet ka'anne*, (Sanki, cumhuriyet) 2018

2.2.2. Kısa Öykü Koleksiyonları

- *Nīrān ṣadīka*, (Dost ateşi) 2004 ve 2008
- *Cem'iat muntazirī'l-za'im*, (Lideri Bekleyenler Topluluğu) 1998
- *Elleṣī iktarab va ra'a*, (Yaklaşan ve gören) 1990

2.2.3. Makaleleri

- *Who Dares to Speak*, (Kim Konuşmaya Cesaret Eder) 2016
- *Democracy Is the Answer*, (Demokrasi Cevaptır), (İngilizce) 2015
- *Dictatorship and Religious Extremism*, (Diktatörlük ve Dini Aşırılık), (Fransızca) 2014
- *How Do We Create the Dictator?*, (Nasıl Diktatör Yaratıyoruz?) 2013
- *Did the Egyptian Revolution Err?*, (Mısır Devrimi Hata Mıydı?) 2012
- *On the State of Egypt*, (Mısır Devleti Üzerinde) 2011
- *Egypt on the Substitute Bench*, (Mısır Yedek Vekil) 2010
- *Why Don't Egyptians Revolt?*, (Neden Mısırlılar İsyan Etmiyor?) 2010
- *Do We Deserve Democracy?*, (Demokrasiyi Hakediyor Muyuz?) 2010

2.4. Edebî Ödülleri

‘Alā’ el-‘Asvānī’nin aldığı edebiyat ödülleri aşağıda yer almaktadır; (‘Alā’ el-‘Asvānī, kişisel görüşme, 26 Mart 2018).

- *Ordre des Arts et des Lettres Ödülü (Chevalier olarak)*, Fransa, 2016 (Sanat ve Edebiyat Nişanıdır. Fransa Kültür Bakanlığı tarafından 2 Mayıs 1957’de hayata geçirilen bir nişan olma özelliği taşımaktadır. Commandeur (komutan), officier (subay) ve chevalier (şövalye) olmak üzere üç seviyesi vardır.)
- *Johann Philipp Palm Ödülü*, Almanya, 2012
- *Tiziano Terzani Ödülü*, Odeon, İtalya, Mayıs 2011
- *Mâcidî bin Zâhir Arap Edebiyat Ödülü*, Montreal, Kanada, 2011
- *Illinois Üniversitesi’nden Başarı Ödülü*, Ekim 2010
- *Bruno Kreisky Edebiyat Ödülü*, Avusturya, 2008 (Avusturya Başbakanı tarafından takdim edilmiştir.)
- *Friedrich Rückert Edebiyat Ödülü*, 2008 (‘Ala’ el-Âsvanî bu edebiyat ödülünün ilk sahibidir.)
- *Akdeniz Kültür Ödülü*, Napoli, İtalya, 2007
- *Grinzane Cavour Ödülü*, Turin, Italy, 2007 (Çeviri edebiyatı alanındaki en prestijli İtalyan ödülüdür.)
- *Edebiyat’ın “Grand Prix”i*, Toulon Fransa, 2006 (1918 yılından beri her yıl Fransız Akademisi tarafından verilen edebiyat ödülüdür.)
- *Arapça Roman Dalında Başrâhîl Ödülü*, 2005
- *Edebiyat Yeteneği dalında Cavafy Ödülü*, Yunanistan, 2005

III. BÖLÜM: ‘İMĀRET YA‘KŪBYĀN ROMANINDA YAPI, TEMA VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

3.1. Kitabın Tanıtımı

‘Alā’ el-‘Asvānī’nin 2002 yılında basılan ‘Īmāret Ya‘kūbyān adlı romanı, ilk eseri olmamasına rağmen en çok ses getiren romanıdır. Basımı Medbūlī Kitapevi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu basımın haricinde Dār eş-Şūruk tarafından da yayımı mevcuttur.

‘Īmāret Ya‘kūbyān adlı eserin Medbūlī Kitapevi tarafından 2002 yılında yayımlanan nüshasından faydalanılmıştır. Söz konusu eser 348 sayfadan oluşmaktadır. “*Koruyucu Meleğim’e... ‘Īmān Teymūr*” a diyerek atıflandırılmış olan eser iki bölüme ayrılmış ve bölüm içlerinde de numara verilmeksizin karakterlere göre kısımlandırılmaya gidilmiştir.

3.1.1. Roman Hakkında

‘Alā’ el-‘Asvānī’nin ‘Īmāret Ya‘kūbyān adlı romanı, 1990’daki Körfez Savaşı sırasında geçmekte ve 1952 Devrimi’nden bu yana modern Mısır toplumunu konu edinmektedir. Roman, başkent Kahire’de Süleyman Paşa Caddesi’nde geçmektedir. Hikâyenin geçtiği Ya‘kūbyān Apartmanı ise çağdaş Mısır için bir metafor ve ana karakterlerin çoğunun yaşadığı ya da çalıştığı ve romandaki eylemlerin çoğunun gerçekleştiği birleştirici bir konum olarak hizmet vermektedir.

3.1.2. Özet

Zekī ed-Desūķī, Kahire’de bulunan Ya‘kūbyān isimli binanın sakinlerindendir. Binada ofisi bulunan altmışlı yaşlarındaki Zekī Bey, dairesine gelen kadın arkadaşları ile ünlüdür. Yardımcısı ‘Abbashārūn’un tavsiyesi ile Būseyna ile tanışır ve daha önceki

ilişkilerinde bir türlü başarı sağlayamayan bu neden ile ablası Devlet ile de arası bozulan Zekî ed-Desûkî, Buşeyna ile evlenir.

Kapıcının oğlu Taha eş-Şāzî, en büyük hayali olan Polis Akademisi giriş mülakatında babasının uygun görülme-yen mesleği sebebiyle elenir. Bunu takiben Taha, Kahire Üniversitesine yönelir. Burada tanıştığı öğrenciler ile İslami bir topluluğa katılır. Öğrenci gösterileri sonrasında gözaltına alınan ve hem sözlü hem de fiziki şiddete uğrayan Taha'nın tek isteği yalnızca sesini duyduğu bu askerlerden intikam almaktır. Üyesi olduğu cemaatin şeyhi ile iletişime geçerek örgütün kampına kabulünü ister, burada aldığı eğitim sonrasında arkadaşlarının da bahse konu askerin ismini deşifre etmesiyle bir suikast planlanır. Suikast esnasında duygularını dizginleyemeyerek kontrolden çıkan Taha, subayın korumalarından biri tarafından öldürülür.

Romanın bir diğer karakteri de Hâtîm Bey'dir. Hâtîm Bey, henüz askerlik yaparken tanıştığı sevgilisi °Abduh ile daha sık görüşebilmek için aynı apartmandan bir daire kiralar ve sevgilisinin karısını ve çocuğunu buraya yerleştirir. Aynı zamanda bir de dükkân açarak sevgilisini ve ailesini bütünüyle kendine muhtaç bırakır. Ancak ailesi, dinî ve ahlaki değerleri ile Hâtîm Bey ile ilişkisi arasında bocalayan °Abduh, bir gece çocuğunu da hastalıktan kaybedince eşiyle köyüne döner. Hâtîm Bey °Abduh'u bulur bir gece daha geçirmek için ısrar eder, °Abduh geri çevirmez fakat o gece Hâtîm Raşîd'in söylediği sözler ağına gider ve Hâtîm Bey'i evinde öldürür.

Çarşı bölgesinde birçok gayrimenkulü, inşaat hâlinde gökdelenleri, epeyce malı mülkü bulunan Hacı Muḥammed °Azām da bir diğer roman karakteridir. Hacı °Azām, ilerlemiş yaşına rağmen belli koşullar çerçevesinde Su°ād Cāber'i kendine ikinci eş olarak seçer. Bir çocuğu ile dul kalan Su°ād Cāber, Hacı °Azām'ın Ya°ķūbyān Apartmanı'nda kendisi için kiraladığı daireye yerleşir. Hacı ile Su°ād arasında yapılan sözleşme gereğince bu beraberlikte bir bebeğe yer yoktur ancak şartların ötesinde Su°ād hamile kalır ve bu sıralarda meclise girmek için çabalayan Hacı bu duruma karşı çıkar.

Güvendiği din adamı Şeyh es-Sammān'ı yanına alarak onu vazgeçirmeye çabalar ancak Su'ād buna yanaşmaz. Bunun üzerine bir gece Su'ād yatağından alınarak hastaneye götürülür, doğmamış bebeği alınır ve Hacı ile olan “evliliği” şartlara uymaması gerekçe gösterilerek sonlandırılır.

3.1.3. Romanda Zihniyet

Zihniyet; insanı, toplumu etkileyen her türlü sosyal, siyasal, ekonomik, askerî ve benzeri unsurların ortaya çıkardığı dönem gerçekliğidir (Aktaş, 2017, s.37-38).

Kaleme alınan her roman, yazıldığı dönemin zihniyetinden beslenmektedir. 'İmāret Ya'kūbyān isimli roman da Körfez Savaşı dönemini konu edinmektedir. 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgal ettiği bu dönem yalnızca bahse konu ülkeleri değil öncelikle İslam ülkelerini olmak üzere tüm dünyayı yakından etkilemiştir. Yazar, romanını bu dönemki zihniyeti temel alarak oluşturmuştur. Romandaki zihniyet hâlihazırda derin sarsıntılar geçiren bireylerin, savaşın da etkisiyle yaşadıkları çıkmazlar ve bunalımlardır.

Bu zihniyet Su'ād Cāber'in düşüncelerinde şu şekilde yer bulmaktadır;

ما أجمل ذلك الزمان و ما أبعدہ, كانت تحب زوجها و لم تكن تتمني في الدنيا إلا أن يعيشا معا ليربيا الوالد,
و الله العظيم لم تكن المال و لم تكن لها طلبات, كانت سعيدة في شقتها الصغيرة في العصافرة قلبي, بجوار شريط
القطار, تغسل و تطبخ و تجهز الرضعات لتامر و تمسح الأرض ثم تستحم و تتزين و تنتظر مسعود آخر النهار,
كانت ترى بيتها متسعا و نظيفا و مضيئا و كأنه قصر و عندما أخبرها بأنه حصل على عقد عمل في العراق رفضت
و ثارت و تشاجرت و منعتہ من فراشها أياما حتى و تننيه عن السفر.. صاححت في وجهه:

- تتغرب و تفوتنا وحدنا؟

- سنة و لا سنتين و أرجع بقرش حلو

- كل الناس تقول كده و عمرها ما ترجع

- يعني عاجبك الفقر.. إحنا عايشين يوم بيوم... تفضل طول عمرنا نستلف؟!!

- واحدة و واحدة الصغير يكبر

- إلا في بلدنا.. كل حاجة بالعكس.. عندنا الكبير يكبر و الصغير يموت.. الفلوش تجيب فلوش و الفقير

تجيب فقير.. (el-Asvānī, 2002, s. 176).

“Ne kadar güzel zamandı ve ne kadar uzak... Kocasını sevmiştı, oğlunu birlikte büyütmekten başka bir temennisi yoktu dünyada. Allah büyüktür ki ne para ne de mal istiyordu. Merkez el-Asāfıra’da, demiryolları civarındaki küçük dairesinde, çamaşır yıkamaktan, yemek pişirmekten, Tāmir için yiyecek hazırlamaktan ve yerleri silmekten mutluydu. Sonrasında duş alır, süslenir ve günün sonunda Mes‘ūd’u beklerdi. Evini tıpkı bir saray gibi çok geniş, temiz ve aydınlık görüyordu. Mes‘ūd ona Irak’ta çalışmak üzere sözleşme yaptığını bildirince buna karşı çıktı, hiddetlenerek kavga etti ve bu yolculuktan vazgeçene değin yatağa gelmesini yasakladı... Yüzüne haykırarak:

- *Gidip bizi yalnız mı bırakacaksın?!..*
- *İki değil bir yıl, sonra bol parayla döneceğim*
- *Tüm insanlar böyle söyler ama dönmezler*
- *Fakirlikten hoşlanıyor musun?... Günlerimizi daima borç alarak mı geçireceğiz?!*
- *Oğlumuz büyüyor*
- *Sadece bu ülkede... Her iş ters... Bizde yaşlılar büyür, gençler ölür... Para parayı, fakirlik fakirliği çeker...”*

Su‘ād’ın hayat ile ilgili çekinceleri ve yoksulluk sebebiyle eşinin umudunu bambaşka bir ülkede arayışı yaşadığı çalkantılı günlere örnek teşkil etmektedir. Eşinin gidip dönmeyişi, çocuğu ile baş başa kalışı, Su‘ād’ı farklı bir yol çizmeye yöneltmiştir. Öyle ki Su‘ād, geçmişinin olumsuzluklarından kurtulamayan ve bu yüzden de sıkıntılar yaşayan biridir.

‘Alā el-Asvānī, eserinde açık ve anlaşılır bir dil kullanmakta ve kimi zaman iç konuşmalara çoğunlukla da diyaloglara yer vermektedir. Diyaloglarda roman karakterlerinin ait oldukları sosyal sınıflar, konuşmaları üzerinden okuyucuya yansıtılmaya çalışılmaktadır.

3.2.1. Olay Örgüsü

Olay örgüsünün temelinde, insanın hayatında başından geçen şeyler vardır. Öyle ki bu ‘olay’ kelimesinde asıl vurgulanan anlam hayat içindeki her türden hareketlerdir (Çetişli, 2016, s.82).

“Anlatının özel olarak, özenle ve belirli bir amaca göre biçimlendirilmesi” (Tekin, 2012, s.75) olarak tanımlanan olay örgüsünde, anlatılan tek bir olay olmasına rağmen kimi zaman da bu olaylara bağlı olan küçük büyük yan olaylara da rastlanmaktadır. Ele alınan olayların gelişiminde mantıksal bir düzen ve sebep-sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Metinlerde olay, ya metindeki kişiler arasında cereyan eden ilişkiler ya da kahramanın iç çatışmaları sonucu ortaya çıkar ve olay örgüsünü oluşturur.

Olay örgüsünü; “eserde nakledilen hadise veya hadiseler zinciri” şeklinde de tanımlamak mümkündür (Aktaş, 1984, s.12). Roman veya hikâyelerdeki olaylar zaman zaman kronolojik zaman zaman da anlatıcının tasarrufu gereği kronolojinin dışında kalmaktadır. Hikâye baştan sona, sondan başa, ortadan sona veyahut ortadan başa da anlatılabilmektedir. Klasik dönemlerden bugüne değin romanlardaki olay örgüsü çeşitlenmiş ve değişime uğramıştır.

Adı geçen romanda, ‘Çok Zincirli Olay Örgüsü’nü tercih etmiştir. Eserdeki olay, ikiden fazla olay zincirinden meydana gelmekte ve bu olaylar da bazı noktalarda kesişmektedir. Bir olay belirli bir noktaya kadar nakledilip sonra bir başkasına geçilmektedir. Bu geçişler genellikle olay zincirlerinin kesiştiği noktalarda olmaktadır.

‘İmāret Ya‘qūbyān romanındaki olay örgüsü bir apartmanda yaşayan kişilerin birbirleri ile karşılaşmaları ve çatışmaları üzerine şekillenmektedir. Eserin olay örgüsünü oluşturan ve kronolojik bir ilerleyiş ile devam eden metin parçalarından ilki, apartmanda ofisi olan Zekī ed-Desūkī karakteridir. Yaşını almış, çapkın ve bekâr olarak bilinen ve ailesinden kalan mülklerle gösterişli bir yaşamı simgeleyen Zekī Bey ile ailesini geçindirme yükünü omuzlayan ve bunun için Zekī Bey’e yaklaşan Buṣeyna’nın karşılaşmasıdır. Evlilik ile son bulan bu karşılaşma, yoksulluk sebebiyle ülkesinden nefret eden Buṣeyna’nın Zekī Bey’in eşi olma hususunda gerçekleşen olaylar ile somutlaşır.

Daha öncelerde Buṣeyna’nın sevgilisi olan ve inandığı değerler uğruna silahlı mücadeleye yönelen Ṭaha eş-Şazlī, polislik hayallerine veda ettikten sonra Kahire Üniversitesi’ne girer, orada karşılaştığı öğrenciler Ṭaha’yı sonunda canından edecek dini eğitim kampına götürür.

Bir Fransız gazetesinde yazı işleri müdürü olan Ḥātim Raşīd, eğitilmiş ve varlıklı bir kesimi temsil etmektedir. Henüz askerlik yaparken tanıştığı ve maddi olarak kendisine bağımlı hale getirdiği ‘Abduh ile karşılaşması, hem dinî hem ailevi sebepler ile çatışmaları Ḥātim Bey’in sevgilisi tarafından öldürülmesine neden olur.

Serveti farklı söylentiler üzerine kurulu olan ve rüşvetle adı anılarak toplumdaki iltiması temsil eden Hacı ‘Azām ile evini geçindirmek için çabalayan ve para karşılığında Hacı’nın ikinci eşi olmayı kabul eden Su‘ād Cāber’in karşılaşmasıdır. Bu iki anlayışın çatışması zamanla ayrılığı zorunlu hâle getirir. İlişkilerinin bitişinin nedeni ise önceden yapılan evlilik sözleşmesinin gereklerine uyulmayışı olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.2. Kişiler

Roman sanatının şekillenmesinde son derece büyük bir yere sahip olan şahıs kadrosunun esasının insan tarafından oluşturulması, son derece sık rastlanan bir kurgu şeklidir. Ancak insanın dışında bahse konu olan kadroyu kimi zaman somut veya soyut, canlı veya cansız varlıklar, semboller ve kavramlar da şekillendirmektedir. Öyle ki bu kavramlar çoğu zaman insani nitelikleri aktarmak üzere görevlendirilmektedirler. Nurullah Çetin'in "Şahıs kadrosu" ile ilgili görüşü şu şekildedir:

Roman kurgusunun önemli bir parçasını da kişiler oluşturur. Bunlar, romanda ya etken ya da edilgen konumdadırlar. Yani ya özne ya da nesnedirler. Olayların canlı, hareketli bir biçimde seyredebilmesi için, bunlara yön veren, oluşumlarına sebep olan kişiler vardır. Roman, bir insan sanatıdır. (...) Dolayısıyla kişisiz ya da kişiye özgü niteliklerin olmadığı metin, roman adını alamaz. Kişi kadrosunu genellikle insanlar oluşturmaktadır. Ancak bunun yanında az da olsa hayvan, eşya, harf, sayı, işaret ya da daha başka bir şey (simge) in roman kişisi olarak yer aldığı da görülmektedir (2015, s.114).

İmāret Yaḳūbyān isimli romanda şahıs kadrosu oldukça kalabalıktır. Roman altmışlı yaşların ortalarında olan Zekī ed-Desūḳī ile başlamaktadır. Zekī Bey'in hizmetinde çalışan ʿAbbaḥarūn ve kardeşi Melek de apartman sakinlerindendir. Ṭaha eş-Şazlī ve ailesi, çocukluk aşkı Buṣeyna da aynı apartmanda ikamet etmektedir. Bir derginin yazı işleri müdürü olan Ḥātim Raṣīd ile zoraki daire tuttuğu sevgilisi ʿAbduḥ ve ailesi, varlıklı Hacı ʿAzām ve gizli evliliğini sürdürdüğü Suʿād Cāber de aynı binada oturmaktadırlar.

ʿAbbaḥarūn: Kıpti asıllıdır. Sağ bacağı yoktur, genellikle bu eksikliği başkalarından bir şey istemek için kullanır. Zekī ed-Desūḳī'nin hizmetkârıdır. Zekī Bey'den kopardığı paralar vasıtasıyla kardeşi Melek ile apartmandan daire kiralamaktadır.

‘Abduh: Yirmili yaşlarında, esmer ve sıradan bir gençtir. Hâtım Raşîd’in eşcinsel sevgilisidir. Evli ve bir çocuğu olan ‘Abduh, Hâtım Bey ile askerliğini yaparken tanışmıştır.

Buşeyna: Ticaret Lisesi mezunu bir genç kızdır. Büyük, kahverengi gözleri vardır. Ya‘kûbyân Apartmanı’nın çatı katında yaşayan yoksul bir ailenin kızı ve Taha’nın çocukluk aşkıdır. Çalıştığı işyerlerindeki cinsel taleplere yoksulluk nedeniyle karşı koymakta zorlanmaktadır.

Devlet ed-Desûkî: Çapkın Zekî’nin ablasıdır. Bir kızı ve bir oğlu vardır ancak ikisi de yurtdışına göç etmiştir. Zekî’nin mal varlığına el koyabilmek için polisleri satın almıştır.

Hacı Muhammed ‘Azām: Altmış yaşını geçmiş, dış görünüşüne oldukça özen gösteren, son derece zengin ve evli bir adamdır. Rüşvet ile milletvekili olur. Cinsel arzuları, gizlice ikinci bir evlilik yapmasına neden olur. Şahsi çıkarları uğruna yasadışı yollara başvurmakta sakınca görmeyen toplumun ahlaki olarak yozlaşmış kesimini temsil etmektedir.

Hâtım Raşîd: Annesi Fransız, babası Kahire Üniversitesi Hukuk Fakültesi dekanlığı yapan Hâtım Bey, Fransız gazetesinde yazı işleri müdürü olarak görev yapmaktadır. Kalburüstü bir aileden gelmiş, ‘Abduh’a âşık olmuş eşcinsel biridir.

Melek: Zekî Bey’in hizmetçisi olan ‘Abbasşarûn’un kardeşidir. Kısa boylu, şişman ve güzellikten uzak bir yüze sahiptir. Terzi olan Melek’in hayali apartmandan bir daireye sahip olmaktır.

Su‘ād: Tezgâhtarlık yapmaktadır. Açık tenli, siyah ve uzun saçlıdır. Eşi Körfez ülkelerinden birine çalışmaya gitmiş ve bir çocuğu ile baş başa kalmıştır. Yalnız ve çocuklu bir kadın olması sebebiyle aile ve toplum tarafından baskı görmektedir. Hacı Muhammed ‘Azām ile para uğruna sınırları sözleşme ile belirlenmiş gizli bir evlilik yapmaya razı olmaktadır. Su‘ād, toplumda ayakta kalmak için uğraş veren ancak maddi

anlamdaki yoksunluğu nedeniyle istemediği bir ilişki yaşayan ve kendinden kolaylıkla vazgeçilen kişileri sembolize etmektedir.

Taha eş-Şazlî: Apartman kapıcısının oğludur. Hayali polis olmak ve sevgilisi Buseyna ile evlenmektir. Ancak Mısır'da yaşanan iltimas onun bambaşka bir yola devam etmesine neden olur. İnançları uğruna şiddeti, ölümü ve öldürmeyi meşru kılan bir yapının savunucusudur.

Zekî ed-Desûkî: Fransa'da mühendislik okumuştur. Altmış beş yaşında, bekâr, giyimine dikkat eden biridir. Ailesinden büyük miktarda miras kalan ve günlerini Ya'kûbyân Apartmanı'nda kadınlarla geçiren, cinsellikten başka pek bir şey düşünemeyen bir adamdır. Ablası Devlet ile mücadele içinde bir hayat geçirmektedir. Maddi olarak güçlük çekmemesi, alıştığı rahat ve konforlu yaşam koşulları sebebiyle toplumun kalburüstü kesimini temsil etmektedir.

Kemal el-Fülî: Hukuk Fakültesi mezunudur. Otuz yıldır Mısır kabinesinde yer almaktadır. Hacı 'Azâm'ı milletvekili yapacak olan, tüm seçimleri ayarlayan şimdiki Milliyetçi Parti'nin sekreteridir. Yıllar boyunca değişen hükümetlere ve ideolojilere rağmen yerini korumayı başaran, siyasi yolsuzluklar ve yozlaşmayı sembolize etmektedir.

3.2.2.1. Kişilerin Genel Nitelikleri

Romanda yer alan kişilerin olumlu-olumsuz veya bir başka deyişle iyi ve kötü kişiler olarak gözler önüne serilmesidir. En geniş bakış açısı ile olumlu/iyi kişiler, anlatıcı tarafından iyi, doğru, güzel olarak kabul gören değerler ile donatılmış kişilerdir. Olumsuz/kötü kişiler ise, kötü, yanlış, çirkin olarak bilinen değerler ile donatılmış şahıslardır (Çetin, 2015, s.146).

el-³Asvânî romanında, kurgulamış olduğu şahıslara doğrudan iyi veya kötü nitelikler yüklememiştir. Anlatmış olduğu tüm karakterlerde hem olumlu hem de

olumsuz değerler yan yana verilmiş, bir karakter salt iyi veya salt kötü karakter olarak aktarılmamıştır. Kimi zaman insanın günlük hayatta başına gelebilecek badireler atlatan karakterler kimi zaman da baş etmesi oldukça güç zamanlardan geçmekte ve bu olaylar karşısında da insani tepkiler vermektedirler.

Karakterlerden Ṭaha eş-Şazlî tanıtılırken yazar, Ṭaha'nın dinî hissiyatının kuvvetli olmasından söz ederek onu şöyle anlatmaktadır;

كان ظلام الليل ينسحب إيدانا بصباح جديد, و ثمة ضوء صغير شاحب فوق السطح ينبعث من النافذة
حجرة الشاذلي بواب العمارة حيث كان ابنه الشاب طه قد قضى ليلته ساهرا من فرط القلق, أدى صلاة الفجر و
ركعتي السنة ثم جلس بجلبابه أبيض على السرير و يقرأ كتاب الدعاء المستجاب و يردد بصوت هامس في سكون
الحجرة:

"اللهم أني أسألك خير هذا اليوم و أعوذ بك من شره و شر ما فيه. اللهم أحرسني بعينيك التي لا تنام و اغفر
لي بقدرتك فلا أهلك و أنت رجائي. ربي يا ذا الجلال و الإكرام لك وجهت وجهي فأقبل إلى بوجهك الكريم و
استقبلني بمحض عفوك و كرمك و أنت ضاحك إلى وراض عني برحمتك."
ظل طه يقرأ الأدعية حتى سطح نور الصباح في الحجرة شيئا فشيئا دببت الحركة في الغرف الحديدية.

(el-Asvānī, 2002, s. 26).

“Gece yeni bir sabahı ilan ederek çekilmeye başlarken soluk, küçük bir ı ışık çatının üzerinden Kapıcı Şazlî’nin gece boyunca aşırı endişeden uyanık kalan delikanlı oğlu Ṭaha’nın odasının penceresinden sızıyordu. Sabah namazını sünnetiyle kıldıktan sonra beyaz cellabiyesiyle yatağın üzerine oturmuş ‘Kabul edilen dua kitabı’ nı okuyor ve odasının sükûnetinde fısıltıya benzeyen bir ses ile tekrarlıyordu:

‘Allahım, senden bugün için hayırlısını istiyorum, bütün kötülüklerden sana sığınıyorum. Allahım, uyumayan gözlerinle beni koru ve tüm gücünle beni bağışla ki yok olmayayım, umudum Sen’sin. Ey görkemli ve ulu Rabbim yüzümü sana çeviriyorum ve Sen de cömert yüzünü bana çevir, saf bağışlayıcılığın ve merhametinle beni kabul et, bana gülümse ve beni rahmetine al.’

Ṭaha sabah ışığı odaya doluncaya ve demir odalarda hareket yavaş yavaş başlayıncaya kadar dua okumaya devam etti”

Ṭaha eş-Şazlî zaman geçtikçe yaşadıklarının etkisiyle romanın başında oluşturulan karakterden uzaklaşmış, tevekkül sahibi kişiliğinden sıyrılıp bambaşka birine dönüşmüştür. Yazar, Ṭaha’nın karakterine salt iyi veyahut salt kötü nitelikler yüklememiş, başlangıçta inançlı, azimli, hedefleri olan bir delikanlı oluştururken zaman içinde öfke ve intikam arzusu ile dolu bir kişiye evrilmiş tip olarak Ṭaha’yı karşımıza çıkarmaktadır.

3.2.2.2. Kişilerin Gerçekliği

Romanda bulunan kişilerin gerçekliğinin belirlenmesi için şu soruların cevabı gerekmektedir: “Roman kişileri yaşanan gerçek hayattan mı alınmıştır? Yoksa hayali midir? Sıradan alelade birisi mi yoksa olağanüstü mü? Kişiler olağanın dışına mı çıkarılmış? Kişiler yalınkat (düz) midir? Yoksa çok boyutlu (yuvarlak) kişiler mi yani birbiriyle çelişen nitelikte de olabilen çok farklı özelliklere mi sahip? (Çetin, 2015, s.146).

Romanda karşımıza çıkan şahıs kadrosu yaşanan gerçek hayatta karşımıza çıkabilecek kişilerden oluşmaktadır. Anlatıcı hem apartman hem de ülke insanının bunalımlarını farklı perspektiflerden yansıtmak istemektedir. Öyle ki, kişisel psikolojinin derinlerine inerken gerçekçi bir toplumsal görüntüyü de okuyucuya sunmaktadır.

Karakterlerden Hâtım Raşîd herhangi bir maddi sıkıntı çekmemekte, toplum tarafından da saygı gösterilen mesleki bir konumda bulunmaktadır. Fakat Hâtım Bey, diğerleri tarafından onaylanmayan ancak mevkisi nedeniyle de kimsenin eleştiremeyeceği bir hayat sürmektedir.

فالأستاذ حاتم رشيد صحفي معروف ورئيس تحرير جريدة لو كير التي تصدر باللغة الفرنسية في القاهرة و

هو أروستقراطي عريق والدته فرنسية و والده الدكتور حسن رشيد القانوني الشهير و عميد كلية الحقوق في الخمسينيات أضف إلى ذلك أن حاتم من الشواذ المحافظين (إن صح التعبير). (el-Asvānī, 2002, s. 55).

“Üstad Hâtîm Raşîd, meşhur bir gazeteci ve Kahire’de Fransızca olarak basılan Le Caire gazetesinin yazı işleri müdürüdür. Aristokrattır. Annesi Fransız, babası ellilerde Hukuk Fakültesi’nin dekanlığını yapmış ünlü hukukçu Doktor Hasan Raşîd’tir. Buna ek olarak Hâtîm muhafazakâr bir eşcinseldir. (Şüphesiz ki doğru tabir ile)”

Hâtîm Raşîd hayatta rastlayabileceğimiz bir karakter olarak betimlenmiştir. Romanın başından sonuna değin kişiliğinden ödün vermemekte, çevresinde saygı uyandırmakta ve cinsel tercihlerinde de başkalarının görüşü etkili olmamaktadır. Bu bağlamda yazar, ne kendisiyle ne de aynı alanı paylaştığı kişiler ile çelişmeyen, düz bir tip oluşturmuştur.

3.2.2.3. Kişilerin Sonu

Romandaki kişilerin sonları, akıbetleri romanın tematik dokusu içinde önemli bir yer taşır. “Roman kişilerinin sonu nasıl bitiyor? Trajik mi, mutlu sonla mı, belirsizlikle mi veya başka türlü bir sonla mı?” şeklinde sorulan soruların cevabı roman kişilerinin akıbeti hakkında okuyucunun merakını gidermektedir (Çetin, 2015, s.147).

‘İmāret Ya’kūbyān isimli romanda, bahse konu olan hikāye her karakter için farklı son ile nihayete ermektedir. Roman kişilerinden Taha eş-Şazlī için üniversite ideali istediği yönde gerçekleşmemiş, hayalini kurduğu mesleği yapma şansına nail olamamış tam tersi istikamette bir yola girmiştir. Tercih ettiği bu yol, Taha’nın şimdiki sosyal hayatından uzaklaşmasına, yeni bir düzen kurmasına ve bu değişiklik ise hayatına mal olmuştur. Bir diğer roman kişisi Hâtîm Raşîd, tutkulu bir aşk ile bağlandığı ‘Abduh ile (‘Abduh’un ailesine rağmen) bir geleceklerinin olacağına inanmış

fakat çok geçmeden aralarındaki şiddetli bir tartışma sonrası katili sevdiği ‘Abduh olmuştur. Başka bir roman karakteri olan Su‘ād, sözleşmeye bağlı kalarak Hacı Muḥammed ‘Azām ile evlenmiş, küçük çocuğuna maddi bir birikim yapmayı amaçlamış fakat hamile kalarak sözleşme şartlarının bozulması bu anlaşmalı evliliği sona ermiştir.

Romandaki nihayetlerde en çok dikkat çeken Zekī ed-Desuḳī ve Buṣeyna isimli iki ana karakterin bir araya gelişidir. Zekī Bey’in hizmetkârı ‘Abbasḥarūn ile kardeşi Melek, Buṣeyna’yı Zekī’nin dairesine el koymak amaçlı belgeleri imzalatmak için işe alınmasını teklif etmişlerdi. Ancak Buṣeyna ilk zamanlar plana sadık kalmayı amaçlamış ancak Zekī Bey’e karşı olan hissiyatı zamanla değişmiş, onun iyi kalpli ve merhametli olması dikkatini çekmiştir. Zaman geçtikçe bu ilişki aralarındaki yaş farkına bakmaksızın evlilik ile nihayete ermiştir. Yazar ‘Alā’ el-‘Asvānī, Zekī’nin arkadaşı Kristin’in Maksim adlı barında düzenlenen düğün törenini şöyle anlatmaktadır;

كان هذا حفل زواج زكي بك الدسوقي من بثينة السيد، التي تأخرت قليلا عند مصفف الشعر كعادة العرائس ثم جاءت بفستان العرس الأبيض يحمل أطراف ذيله الطويل اخوتها البنات و أخوها الصغير مصطفى، ما أن ظهرت العروس حتى تأثر الحاضرون جميعا لمراها و انطلقت بوضوح و صراحة عاصفة من الزغاريد المتتالية المنغمة، كان الجميع سعداء و بعد أن فرغت الفرقة الموسيقية من الزفة و تم افتتاح البوفيه حاولت كريستين أن تحافظ على الطابع الأوروبي للاحتفال فعزفت على البيانو اغنية الحياة بلون الورد لاديث بياف ورددت بصوتها العذب الكلمات:

عندما يأخذني بين ذراعيه و يهمس لي.. أرى الحياة بلون الورد

يقول لي كامات حب.. كلمات كل يوم.. لكنها تصنع في قلبي شيئا. (el-‘Asvānī, 2002, s.346)

“Bu Zekī ed-Desuḳī ile Buṣeyna es-Seyd’in evlilik töreniydi. Öyle ki Buṣeyna, gelinlerin âdeti olduğu üzere kuaförden biraz gecikmişti. Sonrasında kız kardeşlerinin ve küçük kardeşi Mustafa’nın uzun kuyruğunu taşıdığı beyaz gelinliği ile geldi. Gelin ortaya çıkar çıkmaz tüm davetliler onun görüntüsünden etkilendi. Her yerden net ve açık, tekrarlanan melodik zılgıtlar yayıldı. Herkes mutluydu ve düğün musikisi kısmı

bitip büfe açıldığında Kristin düğünün Avrupai mizacını korumaya çabaladı ve piyano çalmaya başladı. Müthiş sesiyle sözleri şöyle olan Edith Piaf'tan 'el-Ḥayāt bilevni i'lverd' isimli şarkıyı söylemeye başladı;

Beni kollarına aldığıında

Bana fısıldar

Hayatı toz pembe görürüm

Bana aşk sözcükleri söyler

Her günkü sözlerinden

Ve bu beni etkiliyor

Kalbime giriyor.

3.2.2.4. Kişi Kadrosunun Belirleyiciliği

Anlatma esasına bağlı bir edebi metin, birbirine karşı olan veya aynı yöndeki güçlerin oyunu olarak anlatılabilir. Olaylarda kişileri meydana getiren varlıkların etkileşimlerinden kaynaklanan durumlarla karşılaşmaktayız. Bu kişiler metin süresince birbirleri ile iletişim halindedir. Bu sebeple kişiler, olayların sirkülasyonunda yüklendikleri fonksiyon bakımından önem kazanmaktadır (Aktaş, 2017, s. 46).

Kişi kadrosu roman türünde önemli bir belirleyiciliğe sahiptir öyle ki bu belirleyicilik doğrultusunda kişi kadrosunun sahip olduğu nitelikler ve ortak özelliklerin diğer özelliklere kıyas ile daha çok ortaya çıkarılmasıyla karakterlerin bu nitelikleri romanın türünü de belirleyebilmektedir. Olayların bir aile çevresinde geçmesi ile “aile romanı”, bir meslek grubu içinde geçmesi ile de “meslek romanı” olarak sınıflandırılması mümkündür (Çetin, 2015, s.147).

Yazar, bir apartmandaki çeşitli sosyal sınıflardan, kültürlerden, farklı eğitim düzeylerinden olan kiracı/mülk sahiplerinin başlarına gelen olayları anlatmaktadır. Bu “olaylar” Kahire’de bulunan herhangi bir apartmanda geçiyor olsa da geniş bir perspektiften bakıldığında Mısır’ın içinden geçtiği sosyal ve siyasi değişimi gözler

önüne sermektedir. Yazar, roman kişilerinin gerisinde toplum panoramasını vermek istemektedir. Kişi kadrosu da bu nedenle geniş tutulmuştur. Yazar, romanda toplumun hemen her kesimini yansıtmak istemiştir.

Bu şekilde geniş bir kişi kadrosu ve yazarın bu genişlik ile toplumun pek çok kesimini yansıtmaya çabası, ‘İmāret Ya’qūbyān için de belirleyici bir rol oynayarak romanın toplumcu gerçekçi romanlar arasında değerlendirilmesine imkan sağlamaktadır.

3.2.2.5. Kişi Kadrosunun Sayısı

Romanda az veya çok sayıda kişiye yer verilmesi mümkündür. Kimi romanlarda toplumu tüm çıplaklığı ile gözler önüne sermek niyetiyle farklı kesimlerden birden çok kişiye yer verilebilirken bireyin iç dünyasının ön plana çıkartılmak istendiği kimi romanlarda da kişilik analizlerine odaklanarak daha az kişiye yer verilmektedir.

Romanda, toplumsal değerlendirmelerin yapılması niyetine uygun düşecek biçimde şahıs kadrosu oldukça kalabalıktır. Ana karakter olarak sınıflandırılabilir beş isim bulunmaktadır. Bunlar: Zekī ed-Desukī, Buseyna, Hacı Muhammed ‘Azām, Hātım Raşīd ve Taha eş-Şazlī’dir. Ayrıca bu karakterler ile ilişkileri bulunan altı farklı isim de mevcuttur. Bunlar ise; ‘Abbashārūn, ‘Abduh, Devlet ed-Desukī, Melek, Su‘ād ve Kemāl el-Fūlī’dir.

3.2.2.6. Romancının Kişiler Karşısındaki Konumu

Yazar, kaleme aldığı romanda yer alan kişiler karşısında herhangi bir tutum geliştirebilir. Romancının oluşturduğu kişileri yargılayıp yargılamadığı veya bu yargıyı okuyucuya bırakıp bırakmadığı, kişilere karşı olan tutumu, taraflı olarak aktarması veya yalnızca oldukları halleriyle kaleme alıp almadığı romancının kişiler karşısındaki konumunu belirlememizi sağlamaktadır (Çetin, 2015, s.147).

el-^oAsvānī, romanında yer verdiği kişilere karşı tarafsız bir tutum sergileme çabası içindedir. Kişileri tanıtırken genellikle aynı üslubu takip etmektedir. Dış görünüşleri, hikâyenin seyri uygun ise aile yapısı, önemli karakteristik özellikleri işlenmektedir. Yazar, roman karakterlerinden Hacı Muhammed ‘Azām’ın yaşı, işi ve davranış kalıpları gibi özelliklerini şu şekilde tasvir etmektedir;

لا يطيق الثرثرة أو اللجاجة و يفسر بعض الناس حبه للصمت بأنه ينفذ (و هو المتدين الملتزم) الحديث الشريف " .. إذا تكلم أحدكم فليقل خير أو ليصمت.. " كما أنه بثروته الطائلة و نفوذه الهائل؛ لا يحتاج في الواقع إلى كلام كثير لأن كلمته غالباً فاصلة و واجبة التنفيذ, أضف إلى هذا تجربته العريضة في الحياة التي تجعله يدرك الأشياء بنظرة واحدة فالشيخ المليونير الذي جاوز الستين (el-^oAsvānī, 2002, s.71).

“Gevezeliğe ve directmeye katlanamıyordu. Bazı kişiler onun sessizliğe olan sevgisini ‘...Öyleyse sizlerden biri konuşacaksa hayır konuşsun ya da sussun...’ Hadis-i Şerif’in hükmünce (O dinî kurallara katiyen riayet etmektedir.) olması ile açıklar. Tıpkı kuvvetli serveti ve korkunç nüfuzu olduğundan gerçekten çok fazla konuşmaya ihtiyacı yoktur. Çünkü onun sözü son sözdür. Buna olayları bir bakışta kavramasını sağlayan geniş hayat tecrübesi de eklenir, öyle ki yaşlı milyoner altmış yaşını geçmiştir.”

Realist yazarlar sınıfına dâhil edilmesi mümkün olan yazar, bu zümrenin özellikleri uyarınca da kişileri genellikle tarafsız bir şekilde aktarmaya çalışmaktadır.

3.2.2.7. Okuyucunun Kişileri Görüşü

Okuyucunun kişileri görüşünü belirlemek için okuyucu ile roman kişisi arasındaki hissiyat önemlidir. Okuyucunun roman kişisine bakışı, onu nasıl değerlendirdiği, kendisi ile bahse konu kişi arasında bağ kurup kuramaması, kendi düşüncelerinin veya duygularının yansımalarını roman kişisinde bulup bulamaması gibi cinsten hislerin cevabını oluşturmaktadır (Çetin, 2015, s.148).

‘İmāret Ya‘kūbyān’da gerçek hayatta karşımıza çıkabilecek kişiler yer almaktadır. Bu durum okuyucunun empati yapabilmesini kolaylaştırmaktadır.

3.2.3. Kişilerin Sınıflandırılması

3.2.3.1. Merkezî Kişi

Merkezî kişi romanda önemli bir konuma sahiptir. Merkezî kişinin romanda temel kişi, başkişi, esas kahraman, asıl kahraman gibi pek çok karşılığı bulunmaktadır.

Mehmet Tekin, “merkezî kişi”yi romanda yer alan diğer kişilerden daha önemli kabul etmektedir. Merkezî kişi romanın varoluş sebebidir, bu sebeptendir ki roman okuyucuları romanda yer alan merkezi kişinin ahlaki ve felsefi tutumundan etkilenir.

Bir romanda “yapıyı oluşturan unsurların merkezi” konumunda bulunan kişiye, “başkişi” veya daha yaygın bir nitelemeyle “asıl kahraman” (protagonist) denir. O, romanın genel yapısında yer alan diğer kahramanlardan farklı bir rol ve işleve sahiptir. Okuyucunun en çok ilgi duyduğu, sevinç ve kederlerini paylaştığı, ahlaki ve felsefi tutumunu benimseyip veya reddettiği, yerine göre öykündüğü, yerine göre özdeşleştiği kahraman, odur. Başkişiler: “Romanda en ilgi çekici soruların ortaya atılmasına hizmet eden araçlardır; bizde inanç, sempati ve ani değişiklikler yaratır, bütün romanda ifade edilen ahlak felsefesinin somutlaştırılmasına hizmet ederler. Bu anlamda roman başkişileri, romancının esas ürünleridir, romanın varoluş sebebidirler; roman onlara hayat vermek için yazılır (2012, s.95).

Romanın her bir bölümünde bir roman kişisi merkeze alınmakta ve olayların onun etrafında cereyan ettiği belirtilmektedir. Bu sebep ile romandaki karakterlerin çoğu merkezî kişi özelliği taşımaktadır.

Bahse konu romanda merkezî bir kişiden bahsetmek mümkün değildir. Hikayede aynı apartmanın sakinleri olan eski sevgililer üniversite öğrencisi Taha eş-Şazlî ve

tezgahtar Buşeyna, bir derginin yazı işleri müdürü Hâtîm Raşîd ile evli ve çocuklu sevgilisi ʿAbduh, apartmanda bir bürosu bulunan Zekî ed-Desukî Bey ve hizmetkârı ʿAbbashârûn ile terzi kardeşi Melek, 60 yaşını geçen Hacı Muḥammed ʿAzām ve belli şartlar çerçevesinde kendisinin “eşi” olmayı kabul eden bir çocuk annesi dul Suʿād Cāber’in arasında geçmektedir.

3.2.3.2. Tip

Olayın merkezinde bulunan, ait olduğu toplumsal sınıfın veya zümrenin özelliklerini üzerinde taşıyan kişiye "tip" denir. Hikâyede temsilcisi olduğu toplum tabakasını belli başlı özellikleriyle yansıtmaktadır. Tiplerin genellikle cinsiyet, mizaç, yaş, dünya görüşü, iletişimde bulundukları insanlara karşı düşünce ve davranışlarıyla belirlenmesi mümkündür. Ayrıca toplumun içerisinde bulunduğu dönem de tiplerin belirlenmesinde belirleyici bir etkidir (Evis, 2012, s.238). Buna göre romanda görülen tip ile toplumsal katman içinde yer etmiş olan gerçek kişiler arasında büyük benzerlikler bulunmakta ve bu sebeple de eser, okuyucuda gerçeklik duygusu uyandırmaktadır.

Tip, olumlu veya olumsuz özellikler taşıyabilmektedir. Öyle ki yazar, birden çok özelliği bulunan insanın en çok göze çarpan özelliklerinden birini seçerek sivriltilmiş hâlini okuyucuya sunabilir.

Tiplerden bazıları doğal olarak çizilirken bazıları idealistleştirilmektedir. İster kötü ister iyi olsun yazar tarafından idealist hale getirilen kahramanlar abartı ögesi taşıyan kahramanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tipler konularına ve yapılarına göre sınıflandırılmaktadır. Romanda konularına göre sosyal, psikolojik ve zihinsel tipler; yapılarına göre ise yüceltilmiş, ilkörnek ve nihilist tiplerin yer aldığı görülmektedir (Çetin, 2015, s.153).

Romanda konularına göre sosyal ve zihinsel tipler; yapılarına göre de yüceltilmiş ve nihilist tiplerin yer aldığı görülmektedir. Sosyal tipler, toplumda varlığını sürdüren kişinin, doğuştan değil, yaşadığı sosyal çevre münasebetiyle sonradan oluşan duygu ve düşünceleri temsil eden tiplerdir (Çetin, 2015, s.157). Öyle ki bu kişilerin bireysel problemlerinden ziyade sosyal problemleri üzerinde durulmaktadır. ‘İmāret Ya’kūbyān romanı sosyal tipler açısından oldukça zengindir. Zira romanda olay örgüsü genellikle karakterler üzerinden değil tipler üzerinden verilmektedir.

Romanda, önceleri idealleri ve vatanını ön planda tutan ancak üniversite eğitimi esnasında dâhil olduğu İslami grup ile birlikte yaşadığı zorlu süreç ve bu sürecin arkasından gelen adanmışlık hissiyatı yaşayan Taha eş-Şazlî sosyal tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Taha polislik sınavlarına hazırlanmış, olanca gücüyle çalışmış, sınavda başarılı olmuş ancak mülakatta ne yazık ki elenmiş bir genç olarak karakterize edilmektedir. Elenmesinin sebebi olarak ise “apartman görevlisi” olan babası gösterilmektedir. Bu sosyal eşitsizlik Taha’da hem öfkeye hem de sisteme karşı bir hayal kırıklığına sebep olmuştur. Taha’nın içinde bulunduğu bu çıkmaz, kendisi gibi aynı sosyal ve ekonomik durumu paylaşan birçok gencin de ortak meselesini şekillendirmektedir. Mısır’da yaşayan pek çok dar gelirli ailenin çocuğu gibi Taha da emek vermiş olmasına rağmen “liyakat” sınavında başarısız olmuştur. Taha, romanda dar gelirli bir ailenin oğlu olarak sunulurken ait olduğu toplumsal sınıfın sorunlarını okuyucuya aktarmaktadır.

Babasının vefatı sonrası annesi ve kardeşinin bakımını üstlenen, liseyi bitirip tezgâhtarlık yapmaya başlayan Buseyna da sosyal tiptir. Yaşadığı ülkenin kendisine sunduğu gelir darlığından, eşit olmayan koşullardan şikâyet etmektedir. Batı ülkelerinde yaşayan insanlara, onların yaşam koşullarına, refah seviyesine, adalet ve özgürlük kavramlarına öykünmekte, bunu dile getirirken de ülkesi Mısır’a olan nefretini bütün

çıplaklığı dile getirmektedir. Bahse konu dönemde yaşayan akranlarından çoğunun içinde bulunduğu çaresizlik, gelecek kaygısı, artan sosyal eşitlik gibi duygu ve düşüncelerini paylaşması bakımından Buşeyna sosyal bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kahire’de Fransızca olarak basılan bir gazetede yazı işleri müdürlüğü yapan Hâtim Raşîd sosyal bir tip olarak karakterize edilmektedir. Annesi Fransız, babası Mısırlı olan Hâtim Raşîd çocukluğundan beri iki kültür arasında sıkışıp kalmıştır. Annesinin severek evlendiği babasından ve kendi isteği ile geldiği Mısır’dan zaman geçtikçe nefret etmesi ve oğluna ilgisinin azalması ile Hâtim Raşîd evde bulunan hizmetli ile başka bir cinsel kimliğe bürünmektedir. Zamanla bu yöneliş karakterini şekillendirmekte, iş hayatının haricinde, yaşadığı toplum normları sebebiyle de insanların tepkisi, küçük görmeleri ve ötekileştirmeleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Eğitim seviyesine bakılmaksızın insanların büyük bir çoğunluğu tarafından kabul görmemesi sebebiyle Hâtim Raşîd çeşitli tacizlere maruz kalmaktadır. Bu sebeptendir ki Hâtim Raşîd toplumda dışlanması ve kendisinin de toplumun bir parçası olamaması gibi gerekçeler ile sosyal tipi sembolize etmektedir.

Ayrıca Hâtim Raşîd zihinsel tipin de özelliklerini taşımaktadır. Entelektüel tip olarak üst başlığı atılabilecek zihinsel tip ise zihinsel faaliyetler ile ilgili değerleri temsil etmektedirler (Çetin, 2015, s.160). Hâtim Raşîd Arapçanın yanı sıra İngilizce, İspanyolca ve Fransızca’yı mükemmel derecede konuşan, derin okumaları ile kendisini sosyalist düşüncenin içinde bulan entelektüel bir bireydir.

‘İmâret Ya‘kûbyân’da bürosu bulunan, 1940lı yıllarda Fransa’da mühendislik eğitimi tamamlayan Zekî ed-Desûkî Bey, dış görüşüne son derece büyük önem veren, yaşlı, gözlüklü, folklorik bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. 1952 Devrimi öncesi

zenginlerden olan ailesinin el konulan mirasından kalanlarla geçinen ed-Desūkī, kadınlara olan düşkünlüğü ile tanınmaktadır. Zekī ed-Desūkī sosyal bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Zekī Bey'in ailesi dönemin sayılı zenginlerinden olup Batı'daki lüks yaşamı ile tanınmaktaydı ancak Zekī Bey hayatını daha mütevazı geçirmektedir. Ayrıca vatanına olan bağlılık ile Batı'ya olan özlemi arasında kalmakta ülkesini terk edip etmeme hususunda ikilemler yaşamaktadır. Sosyal bir tip olarak nitelenmesinin sebebi ise kendi sosyal yaşamından herhangi biri ile aynı duygu ve düşünceleri paylaşmasıdır. Zira ailesinin malvarlığı ile geçinmesi, hayatını kazanmak için bir meslek ile meşgul olmaması onu mirasyedi haline getirmiştir. Yapılarına göre incelendiğinde ise Zekī ed-Desūkī sadece hayatı yaşamayı en üst değer olarak görmesi, bunun dışında kalan tüm değerlere kayıtsız olması sebebiyle nihilist tipe de örnek olarak verilebilmektedir.

Ayakkabı boyacılığı ile hayata atılan, yirmi yıl ortadan kaybolduktan sonra büyük bir servet ile dönen, altmış yaşlarını geçmiş Hacı Muḥammed °Azām da sosyal bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Milletvekilliği arzulayan Hacı Muḥammed °Azām, yetişkin oğulları ve hayatta olan eşine rağmen para karşılığı genç bir kadınla dini nikah kıymış ve bu birlikteliği gizli saklı devam ettirmiştir. Hacı °Azām'ın yükselme hırsı, bu uğurda göze alabilecekleri, “din” kisvesi adı altında yaşadığı uygunsuz ilişki ve en başından beri kendisi hakkında söylenen uyuşturucu kaçaklığı yaptığı iddiaları toplumda kendisine gerçekçi olmayan bir saygı kazandırmıştır. Hacı Muḥammed °Azām, toplumda kazancının kaynağı belli olmayan, kutsal tüm değerleri kendi çıkarları uğruna evriltebilen, mevki uğruna çeşitli ahlaksızlıklara ve yolsuzluklara göz yuman bir kişi olarak tasvir edilmektedir. Hacı Muḥammed °Azām, kendi çıkarları söz konusu olduğunda dinî ve toplumsal normları göz ardı eden bireylerin bir örneği olarak sunulmaktadır ve sosyal bir tip niteliği kazanmaktadır.

İskenderiye’de bir mağazada tezgâhtarlık yaparak yaşamını kazanan, bir çocuklu dul bir kadın olan Su‘ād Cāber Hacı Muhammed ‘Azām’ın “ikinci eşi” olmayı kabul ederek bulunduğu sosyal yaşantıdan kendisine bir çıkış kapısı aramasıyla sosyal bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik darlığından dolayı kendinden yaşça epey büyük bir adamla, çocuğunu dahi yanına almamak koşuluyla evlenen Su‘ād Cāber, köyünde yaşayan çoğu genç kadının kaderini paylaşması bakımından da sosyal bir tiptir.

el-‘Asvānī, roman kahramanlarını kimi zaman tip kimi zaman ise karakter olarak yansıtmaktadır. Zira herhangi bir karakter, bir düşünce veya bir olay karşısında bazen tipe ait özellikleri sergilerken bazen de karakteristik özellikleri yansıtmaktadır.

3.2.3.3. Karakter

Karakter, özelliklerini daha çok doğuştan getiren ancak bulunduğu sosyal çevre, eğitim ve coğrafya gibi dış faktörlerin de münasebetiyle oluşan özelliklerin tümüdür (Çetin, 2015, s.153).

Kişiyi başkalarından ayıran ve davranış biçimlerini etkileyen karakteri anlatının başat ögesi olarak gören Mehmet Tekin şu şekilde karakteri tanımlamaktadır.

“Kişi (fail=eyleyen), hikâyeyi canlandırmak için devreye sokulan bir elamandır. O olmadan hikâye genel anlamda anlatı olmaz. Çünkü hikâyeyi sürükleyecek okuyucunun ilgisini çekecek olan odur. Bu nedenle bir hikâyeci, anlatı için böyle bir değer taşıyan kişiyi özenle seçmeli, ona inandırıcı nitelikler kazandırmalıdır.” (2012, s.75). Yaşadığı olaylar karşısında bireysel tavır alan ve psikolojik bir derinliğe sahip olan karakter, geçirdiği iç ve dış çatışmalarla romanda karmaşık yapıları kişiler olarak yer almaktadır.

‘İmāret Ya‘kūbyān’da tipler aynı zamanda karakterler olarak da karşımıza çıkmaktadır. Buna göre Ṭaha eş-Şazlī, Buṣeyna, Ḥātīm Raṣīd, Zekī ed-Desūķī Bey, Hacı Muḥammed ‘Azām ve Su‘ād Cāber’e ek olarak arka planda bulunan ancak hem sosyal tip olarak hem de karakteristik özellikleri bakımından göze çarpan bazı isimler de bulunmaktadır.

Zekī ed-Desūķī Bey’in kardeşi olan Devlet, başından iki evlilik geçmiş iki çocuğu da yurt dışında olduğundan tek başına yaşayan bir kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Kardeşinin yaşına uygun olmayan ve toplum tarafından hoş karşılanmayan yaşamından rahatsızlık duymaktadır.

Yirmi yıldır Zekī ed-Desūķī Bey’in yanında çalışan, bacağıının kesik olması nedeniyle koltuk değneği kullanan, keskin bir zeka ile kurnazlığa sahip Kıptī asıllı inançlı bir Hristiyan olan ‘Abbāsharūn hem üç kızının hem de kardeşi Melek ve çocuklarının sorumluluğunu üstlenen hizmetkâr olarak karşımıza çıkmaktadır. O, aldığı sorumluluklar ve hayat karşısında takındığı mücadeleci tavır nedeniyle karakter olarak nitelendirilebilir.

Gömlek dikim atölyesinde dikiş öğrenen ve sahte gazete haberleri ile şöhret kazanmayı hedefleyen Melek, çeşitli yasa dışı yöntemler ile Ya‘kūbyān Apartmanı’nın çatı katında oda tutmayı hedeflemektedir. Hayat karşısında bir birey olarak var olmak için çeşitli yollara başvuran bir roman kişisi olarak okuyucu karşısına çıkan Melek’in, sahip olduğu bu niteliklerinden dolayı karakter özelliği taşıdığı söylenebilir.

Hukuk Fakültesi mezunu bir siyasetçi olan Kemāl el-Fūlī, iktidardaki tüm partilerle çalışmış, en son da Milliyetçi Parti’den milletvekilliği görevini üstlenmiştir. el-Fūlī hukuksuz seçimler düzenlemesi, bürokratlar hakkında çeşitli dosyalar toplayarak

onlara şantaj yapmasıyla adından söz ettirmektedir. Bürokrasi içinde kendi tutum ve tavırları ile var olmaya çalışan Kemāl el-Fūlī de karakter olarak vasıflandırılabilir.

‘İmāret Ya‘qūbyān isimli kitapta karakter olarak nitelendirilebilecek bir diğer kişi de merkezî istihbaratta asker olarak görevdeyken Hātīm Raşīd ile tanışan ve onunla eşcinsel bir birliktelik yaşayan ‘Abduh’tur. ‘Abduh evli ve bir çocuk sahibidir. Hātīm Bey ‘Abduh ile ilişkisini sürdürebilmek amacıyla ona işletmesi için bir büfe satın almış ve ‘Abduh ailesini de alarak köyden şehire göç etmiştir. Hātīm Bey. ‘Abduh, Hātīm Bey’in kendisine sağladığı imkânlar sebebiyle mutlu ancak ilişkileri sebebiyle de vicdani olarak rahatsızlık duymaktadır. Ailesi ile Hātīm Bey’in kendisine sağladığı cömert koşullar arasında kalmakta, dinî duyguları kendisini ele geçirmekte bu birlikteliği bir günah olarak nitelemektedir. Bu hususla ‘Abduh ta diğer kişiler gibi gücün kendisini zorladığı kimi zaman ekonomik sebepler kimi zaman da kişisel nedenler ile kendisinden sosyal anlamda bir üst seviyede bulunan kişilere biatı ile okuyucu karşısına çıkmaktadır. Aynı zamanda da vicdani, ihtirası, aile bağları ve dinî hassasiyeti göz önüne alındığında da karakter olarak nitelenebilmektedir.

3.2.4. Zaman

“Edebî eser, mahiyeti itibariyle bir iletişim vasıtasıdır. Her iletişimde bir göndericinin, bir de alıcının olması tabiidir. Yazma zamanı, gönderici durumundaki sanatkârın eserine vücut vermek üzere harcadığı süreye verilen addır. Bunun itibari zamanla alakası yoktur, takvim ve saatle ölçülebilen cinstendir. Okuma zamanı da aynı mahiyettedir. Ancak okuyucudan okuyucuya değişir, daha yerinde bir ifadeyle, okuma işine bağlı saat ve takvimle ölçülebilen bir zamandır. Bunların her ikisi de bir bakıma eserin dışındadır, vakayla alakası yoktur. Her hal ü kârda söz konusu iki zaman kronolojik karakterlidir... Vaka, bir müddet zarfında cereyan eder. Anlatıcı bu vakayı, vaziyete göre, yine bir müddet zarfında öğrenir ve nakleder. Bu sonuncusunu yazma

zamanyla karıştırmamaya dikkat etmek gerekir. Vaka ve anlatma zamanı itibari olmalarıyla bildiğimiz zamandan ayrılırlar.” (Aktaş, 2003, s.107).

Roman, modern bir ifade şekli olması sebebiyle onun zaman bilincindeki çeşitli şekilleri de ifade etmesi kaçınılmaz bir gerçektir. Aynı zamanda roman, insan tecrübesini sürekli bir şekilde ortaya sergilediğinden, insanın zaman bilincini ayrıntılı bir şekilde ve bu tecrübenin bir parçası olarak vermesi de mümkündür. Bir romanda zaman kavramını araştırmak, romancının metafizik kavramlarını, psikoloji anlayışını ve ustalığını da araştırmak demektir.

Romandaki olaylar doksanlı yıllarda Mısır’ın başkenti Kahire’nin Süleyman Paşa Caddesi’nde cereyan etmektedir. Tam tarih telaffuz edilmemekte ancak takribi zamandan bahsedilmektedir. Hacı Muhammed ‘Azām, Su‘ād’ın hamile kalmasını takiben ikna kabiliyetine güvendiği Şeyh es-Sammān’ın yanına gitmektedir. Bu esnada zaman ile ilgili en önemli ipucu verilmektedir:

كان الشيخ السمان مشغولا للغاية بحرب الخليج. كل يوم ينظم محاضرات و ندوات و يكتب مقالات مطولة في الصحف ليشرح فيها الحكم الشرعي لحرب تحرير الكويت و قد استضافته الحكومة مرارا في التلفزيون ودعته إلى إلقاء خطبة الجمعة في أكبر جوامع القاهرة، وراح الشيخ يقدم للناس كافة الأدلة الشرعية على صحة الموقف الذي اتخذته الحكام العرب باستدعاء القوات الأمريكية من أجل تحرير الكويت من الاحتلال العراقي..

(el-Asvānī, 2002, s. 242).

“Şeyh es-Sammān çoğunlukla Körfez Savaşı ile meşgul idi. Her gün konferans ve seminerler düzenliyor ve savaşın Kuveyt’in bağımsızlığında hukuki bir karar olduğuna dair gazetelerde uzun makaleler yazıyordu. Hükümet birkaç kez onu televizyona çağırmış ve Kahire’deki en büyük camilerde Cuma hutbesi vermesi için davet etmişti. Şeyh, Arap hükümetlerinin Irak işgalindeki Kuveyt’i özgürleştirmek için

resmi olarak çağırıldıkları Amerikan kuvvetleri hususunda haklı olduklarını insanlara anlatmaya başlamıştı.”

Yazarın zaman hususundaki bu bilgilendirmesi Körfez Savaşı’nın henüz patlak verdiği vakte tekabül etmektedir. Zira Körfez Savaşı 2 Ağustos 1990’da Irak’ın Kuveyt’i işgal etmesiyle başlamıştır. Bu krizin sonucunda Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde Birleşik Krallık, Fransa, Suudi Arabistan, Suriye ve Mısır’ın da aralarında bulunduğu 28 ülkenin dâhil olduğu koalisyon gücü 17 Ocak 1991-28 Şubat 1991 tarihlerinde Irak’a karşı askerî bir harekât düzenlemiştir.

Şeyh es-Sammām’ın koalisyon güçlerinin toplandığı ve Irak’a karşı olduğu zamanki seminerler bahsinde, romanın zamanının da takriben 1991 yılına ait olduğu söylenebilir.

3.2.5. Mekân

“Olay örgüsünü oluşturan, olay parçalarının geçtiği yer mekândır. Kişiler, bir çevrenin içerisinde ve belirli bir zaman diliminde yaşarlar. Yaşadıkları çevre veya dönem kişiliklerinin oluşmasında önemli bir etkidir.” (Aktaş, 2005, s.177).

İmāret Ya’kūbyān romanındaki olaylar ve bunların geçtiği mekânlar, romanda yaşanan hayat tarzının bir sahnesi durumundadır. İnsanların içinde bulundukları yaşama tarzı, bu mekânlar aracılığıyla okuyucuya aktarılmak istenmektedir. Yazar Kahire’de bulunan Ya’kūbyān adlı bir apartman üzerinden karakterleri aktarmaktadır. Bahse konu olan bu apartman romandaki tüm karakterlerin yaşadığı apartman olma özelliğini barındırmaktadır. Yazar, hikâyenin geçtiği Ya’kūbyān Apartmanı’nı şu şekilde tasvir etmektedir;

في عام 1934 فكر المليونير هاجوب يعقوبيان, عميد الجالية الأرمنية في مصر آنذاك, في إنشاء عمارة سكنية تحمل اسمه فتخير لها أهم موقع في شارع سليمان باشا و تعاقد لبنائها مع مكتب هندسي ايطالي شهير وضع

لها تصميمها جميلاً: عشرة أدوار شاهقة من طراز الأوروبي الكلاسيكي الفخم: الشرفات مزدانة بتمائيل لوجوه إغريقية منحوتة على الحجر و الأعمدة و الدرجات و الممرات كلها بالرخام الطبيعي و المصعد ماركة شندلر على أحدث طراز... (el-^oAsvānī, 2002, s. 20)

“1934 yılında, Mısır’daki Ermeni Cemaati lideri milyoner Hāgob Yaḳūbyān kendi adını taşıyacak bir bina yaptırmaya karar verdi. Bu amaçla Süleyman Paşa Caddesi’ndeki en önemli yeri seçti. Tanınmış bir İtalyan inşaat ofisi ile anlaştı ve ofis ortaya güzel bir tasarım koydu: on kat yüksekliğinde klasik Avrupa tarzı; balkonları taşa yontulmuş Yunan sfenksleri ile donatılmış; sütunları, basamakları ve holleri doğal mermerden; bir de Sindler marka son model asansör...”

Romandaki bir diğer mekân, karakterlerden Hâtîm Raşîd Bey’in sıklıkla gittiği, değişen Mısır hükümeti politikalarına rağmen Çarşı bölgesinde ayakta kalmayı başaran ve küçük bir bar olan Chez Nous şöyle betimlenmektedir;

ينخفض المكان عن مستوى الشارع ببضع درجات, الإضاءة خافتة ظليلة حتى أثناء النهار بفضل الستائر السمكية و البار الكبير إلى اليسار و الموائد المتراسة على شكل "بنشات" من الخشب الطبيعي المطلى بلون غامق, الفرانيس العتيقة على طراز فيينا و الأعمال الفنية المنحوتة من الخشب و البرونز المعلقة إلى الحائط و الكتابة اللاتينية على المفارش الورقية و أكواب البيرة الضخمة, كل ذلك يعطى البار شكل البب الإنجليزي (el-^oAsvānī, 2002, s. 51).

“Mekân (Chez Nous) cadde seviyesinin birkaç basamak altına iner ve bu alçaklığa ek olarak kalın perdeler sayesinde gündüzleri bile gölgelidir. Solda büyük bir bar bulunur ve masalar ise koyu renge boyanmış doğal ahşaptan bank şeklindedir. Viyana tarzı antika fenerler, duvara asılmış bronz ve tahtadan yontulmuş sanat işleri, kâğıt örtülere işlenmiş Latin harfleri ve kocaman bira bardakları, bunların tamamı bara İngiliz birahanesi izlenimi verir”

Bir diğerkarakter Zekî ed-Desûkî'nin fırsat bulduğı her dakika gittiğı, hem kendisini hem de ablası Devlet'i çok iyi tanıyan çocukluk arkadaşı Kristin'nin restoranı Maksim ise şu şekilde tasvir edilmektedir;

في بار مكسيم يشعر زكى الدسوقي بالراحة.

بمجرد أن يعبر ميدان سليمان باشا إلى الممر الصغير المواجه لنادى السيارات, ما أن يدفع بيده الباب الخشبي الصغير ذي الفتحات الزجاجية و يجتاز المدخل حتى يشعر و كأن آلة الزمان السحرية قد حملته إلى سنوات الخمسينيات الجميلة... الحوائط المطلية باللون الأبيض الشاهق علقت عليها لوحات أصلية لفنانين كبار و الإضاءة هادئة تنبعث من مصابيح جانبية أنيقة و المناضد المغطاة بمفارش بيضاء ناصعة, اصطففت عليها الأطباق و الفوط المطوية و الملاعق و السكاكين ز كنوس زجاجية من كافة الأحجام على الطريقة الفرنسية, المدخل إلى الحمام محبوب عن النظر بساتر (بارافان) أزرق كبير و في أقصى المكان بار صغير أنيق و إلى يساره بيانو قديم تعزف عليه كريستين صاحبة المطعم لأصدقائها, كل شيء في مكسيم يحمل طابع الماضي الأنيق مثل سيارات الرولز رويس العتيقة و قفازات السيدات الطويلة البيضاء و قبعاتهن المزدانة بالريش و أجهزة الجرامافون ذات البوق و العبر الذهبية و الصور القديمة الأبيض و الأسود ذات الإطارات الخشبية الداكنة التي نعلقها في حجرات الصالون و ننساها و من حين لآخر نتأملها فنحس بحنين و شجن. (el-Asvānī, 2002, s. 149).

"Zekî ed-Desûkî, Maksim Bar'ında kendini rahat hisseder.

Süleyman Paşa Meydanı'nı geçip Otomobil Kulübü'nün karşısındaki geçite girer girmez camlı, küçük tahta kapıyı aralayıp içeri girdiğinde kendini sihirli bir zaman makinesi yardımıyla ellili yıllara dönmüş gibi hisseder... Asılan büyük sanatçıların özgün resimlerinin asılı olduğu yüksek beyaz renkli yıldızlı duvarlar, şık yan lambalardan kaynaklanan zarif aydınlatma, bembeyaz peçeteli masalar; tabakların, katlanmış peçetelerin, kaşıkların, bıçakların ve Fransız tarzı değişik boyutlardaki cam bardakların altına dizilmiş tertemiz masa örtüleri; mavi bir perde (paravan) ile gözlerden uzak olacak şekilde gizlenmiş tuvalet girişi; şık, ufak barın en uzak sol köşesinde bulunan restoran sahibi Kristin'in arkadaşları için çaldığı eski piyano.

Maksim'deki her şey şık geçmişin izini taşır, antika Rolls-Royce arabalar, uzun beyaz eldivenli ve tüy ile süslenmiş şapkalar takan hanımlar, altın iğne ve borulu gramafonlar, salonun duvarlarına asılan ve sonradan unutulurak bizi hüznün ve özlemlere iten koyu ahşap çerçeveli eski siyah beyaz fotoğraflar gibi...”

Karakterlerden Hacı Muhammed ‘Azām’ın Kemāl el-Fūlī, ile de buluştuğu, kitapta sıklıkla bahsedilen, geçmişteki popüleritesini kısmen kaybetmiş olan Mısır Otomobil Kulübü ve bugünün talep gören otel Sheraton el-Cezire’nin Doğu Restoranı şöyle tasvir edilmektedir;

و قد صار لكبابجي الشيراتون نفس الدور الذي لعبه طويلا نادي السيارات الملكي في السياسة المصرية قبل الثورة. فكم من سياسات و صفقات و قوانين تركت تأثيرها على حياة ملايين المصريين تم إعدادها و الاتفاق عليها في كبابجي الشيراتون على موائد الطعام العامرة بالمشويات, و الفرق بين نادي السيارات و كبابجي الشيراتون يعبر بدقة عن التغير الذي طرأ على النخبة المصرية الحاكمة قبل الثورة و بعدها, فالوزراء الأرستقراطيون في العهد البائد, بتعليمهم و سلوكهم الغربي الخالص كان يناسبهم تماما نادي السيارات حيث يسهرون كل ليلة و يصطحبون زوجاتهم بفساتين السهرة العارية و يحتسون الويسكي و يلعبون البوكر و البريدج.. أما الكبراء في العصر الحالي, بأصولهم الشعبية غالبا و تمسكهم الصارم بمظاهر الدين و نهمهم إلى الطعام الشهى فان كبابجي الشيراتون يلائمهم حيث يأكلون افخر أنواع الكباب و الكفتة و الحمام المحشي ثم يشربون أكوابا من الشاي و يدخنون المعسل على الشيشة التي أدخلتها إدارة المطعم بناء على طلبهم, و أثناء الأكل و الشرب و التدخين لا ينقطع الحديث عن شئون المال و الأعمال. (el-Asvānī, 2002, s. 203)

“Sheraton’daki kebabçı günümüz Mısır siyasetinde devrimden önceki Kraliyet Otomobil Kulübü’nün oynadığı rolü üstlenmiştir. Milyonlarca Mısırlının hayatını etkileyen birçok anlaşma ve yasa, burada Sheraton’daki kebabçının kızaran etlerinin ağırlığı altındaki masalarda imzalanmıştır. Otomobil Kulübü ile Sheraton Kebabçısı arasındaki fark Mısır’ı yöneten elit kesimin devrimden önce ve sonra geçirdiği değişimleri yansıtır. Otomobil Kulübü geçmiş zamanın saf Batı eğitimi ve görgüsü ile eğitim almış aristokrat bakanlara uygun bir yerdi, gece kıyafetlerini giyen eşlerinin

eşliğinde tüm geceyi uykusuz geçirip viskilerini yudumlayıp poker ya da briç oynarlardı... Ancak günümüz büyükleri, kökleri halkın genelinden olan dinin dış görünümüne bağlılıkları ve leziz yemeklere düşkünlükleri ile Sheraton Kebapçısı'nı benimsemişlerdir. Orada kebabın, köftelerin ve güvercin dolmasının en iyisini yerler, üstüne bardak bardak çay içerler ve talepleri üzerine restoran idaresinin dâhil ettiği bala yatırılmış nargileyi tütürürler. Bu esnada yerken, içerken ne nargile tütürürken para ve iş konuşmayı kesmezler.”

Yazar, mekân tasvirleri yaparken somut mekânlardan yararlanmaktadır. Bu mekânlar, roman kişilerinin günlük hayatlarında mevcut olan yerlerdir. Tasvirler aynı zamanda geçen olaylara da dekor görevi üstlenmektedir. Mekânın hem fiziksel özellikleri verilmekte hem de karakterin bahse konu mekan ile ilgili görüşleri aktarılmaktadır.

3.3. ‘İmāret Ya‘kūbyān Adlı Romanda Sosyal Eleştiri Teması

‘İmāret Ya‘kūbyān romanı sosyal roman niteliğindedir. Belirgin bir şekilde Mısır toplumunu ve yönetimini eleştiren bu roman, Nasır devrimi sonrası köhneleşmiş Mısır toplumunun 90’lı yıllarını gözler önüne sermektedir.

Bu dönem, Ya‘kūbyān Apartmanı’nda yaşayan sakinler üzerinden aktarılsa da daha geniş perspektiften bakıldığında Mısır yönetim sistemindeki aksaklıklar, bu aksaklıkların devlet mekanizmalarında kendine yer buluşu üzerinde durulmaktadır.

Yönetim sistemindeki yapının bozulmasıyla en üst mevkiden başlayarak en alttaki kişiye değin sosyal yapıda aksaklıklar görülmektedir. Bu aksaklıklar toplumdaki karakter yapısını, çalışma hayatını, ahlak kavramlarını etkilemekte; ülkeye yabancılaşan halk, başka ülkelerde iş ve fırsat aramakta, Batı’ya hayranlık duymaktadır. Yaşanmakta olan kültürel değişim toplumsal yapıda sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Eserde toplumsal

değişimin neden olduğu sorunlar, değerler karmaşası ele alınmaktadır. Bu sebeple de sosyal temalar bireysel temalardan dikkat çekecek oranda fazla kullanılmıştır. Hatta zaman zaman toplumsal temalarla bireysel temalar iç içe geçmiştir. Romanda siyasi ve sosyal yapıdaki yozlaşma eleştirel bir şekilde anlatılmaktadır.

Yazarın ele aldığı eleştiriler genel anlamda Mısır ve Mısır halkının sorunlarını irdelemektedir. Yazarın vurgulamak istediği yozlaşma çeşitli karakterlerin başlarına gelen olaylar ile somutlaştırılmaktadır.

3.3.1. Ahlaki Yozlaşmaya Dair Eleştiriler

‘İmāret Ya‘kūbyān isimli romanda yazar ‘Alā el-‘Asvānī, toplum yapısında gözlemlediği çarpık oluşumları ele almaktadır. Kişilerden yola çıkarak toplumda yaşanan olumsuzlukları eleştirel bir bakış açısı ile okuyucuya sunmaktadır. Yazar ideal bir toplum beklentisi ile karakterlerin olumsuz yönlerini aktararak esasen olumlu yönde bir değişim hedefindedir.

Sosyal yapıdaki bozulmalar ele alındığında ilk karşımıza çıkan eleştiri unsuru insanların davranışlarındaki bozulmalardır. Yazar, kişiler ve ruhlarında görülen olumsuz yöndeki değişimleri ele alarak bu değişikliklerin toplumsal bozulma ile sonuçlandığından bahsetmektedir. Roman karakterleri bireysellikten uzak toplumsal karakterlerdir. el-‘Asvānī, sosyal eleştiri içeriğini kişilerin yaşadıkları olaylar çerçevesinden aktarmaktadır. Olay örgüsünün içerisine dâhil edilen karakterler ile toplumun siyasi, sosyal ve ekonomik dinamikleri de yansıtılmaktadır. Yazarın sıklıkla vurguladığı etik değerler çerçevesinde toplumca hoş karşılanmayan özellikteki kişiler şöyle aktarılmaktadır:

el-‘Asvānī, sık sık Mısır toplumundaki çıkarıcılığa vurgu yapar. Bu çıkarıcılığı anlatırken ise roman kişilerinin başlarına gelen olaylar ve bu olaylara verdikleri tepkilerden faydalanır. Çıkarıcılık söz konusu olduğunda akla gelen ana karakterlerden

Zekî ed-Desûkî'nin hizmetkârı ʿAbbas̄harûn'un kardeşi terzi Melek'tir. Hedeflerine ulaşma yolunda hiçbir entrikadan kaçınmayan Melek, kişiliğindeki tutarsızlık ile ün salmıştır. Melek, Yaʿkûbyân Apartmanı'nın çatısında bir oda tutmak niyetiyle kardeşiyle uzun zaman plan yapmış ve bu amacına erişmek için de elinden ne geliyorsa yapmaktan çekinmemiştir. Apartmanın vekilliğini yürüten avukat ile odayı altı bin liraya kiralamaya anlaşılmışlar, parayı teslim etmek üzere buluştuklarında ise duygu sömürüsü ile avukatı beş bin liraya razı etmişlerdir. Hem Melek'in hem de ʿAbbas̄harûn'un bu tavrı bir taraftan emellerine ulaşmalarını bir taraftan ise bin liranın ceplerinde kalmasını sağlamış ancak bu durum, avukat tarafından “ahlaki bir şantaj” olarak nitelendirilmiştir (el-ʿAsvânî, 2002, s. 47).

Melek'in odayı tesliminden sonra da apartmanda yaşayan sakinler arasında dairenin ticari amaç ile kullanamayacağına dair bir tartışma çıkmış ve bu tartışma kısa sürede kavgaya dönüşmüştür. Ancak Melek karakolda bu olaydan sıyrılmasını bilmiş, savcının odayı kullanabileceği doğrultusunda yazdığı izin belgesi ile palazlanmış, çatıya çıkan kapıları kapattırarak kendine büyük bir atölye tahsis etmiştir. Melek kimi zaman şanssı ile çoğu zaman da ağzının iyi laf yapması sayesinde kapalı gibi görünen tüm kapıları açıp kendine yeni imkânlar sağlamıştır.

Yazar Melek karakterini yalnızca bir kişilik olarak değil aynı zamanda toplumda da sık sık kendine yer bulan çıkarıcı kişiler ekseninde değerlendirmektedir. Onun kendi çıkarları uğruna diğer ahlaki değerlerin tümünü hiçe sayması karakteristik bir yozlaşma olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda Melek'in yaşadığı bu olaylar üzerinden toplum düzenini sağlayan en önemli unsur olarak nitelenebilecek hukuksal yapının esnekliği hukukun bir birey tarafından yanıltılması ve söz konusu sistemde görevli kişilerin de bu duruma hizmet ediyormuş gibi sunulması dönemin hukuk sistemine yönelik eleştiri olarak okuyucuya aktarılmaktadır.

Melek'in ve kardeşi ʿAbbas̄harūn'un krizi fırsatı çevirme hususunda yetenekleri bulunmaktadır. Apartmanda ofisi bulunan Zekī ed-Desūķī'nin kadınlara olan ilgisinden faydalanarak genç Buṣeyna'nın yanında çalışmasını önermişler, yaşlı adamın bu teklifi reddetmeyeceğinden emin olduklarından Buṣeyna'ya bazı vaadlerde bulunmuşlardır. Zekī ed-Desūķī'nin dairesini işgal yoluyla elde edebileceklerini düşünerek dairenin kendilerine bırakılmasını içeren noter tasdikli bir sözleşme hazırlamışlar ve Buṣeyna'dan da beş bin lira karşılığında bu sözleşmeyi Zekī ed-Desūķī'ye imzalatmasını istemişlerdir (el-ʿAsvānī, 2002, s. 224).

Yazar, toplumsal kurumları ve bu kurumlar içinde süregelen çarpık ilişkileri de eleştirmektedir. Romandaki eleştiri kavramları genellikle çıkarıcılık kavramı çerçevesindedir, bu kişilerin davranışlarının temelinde şahsi çıkarları aldığı mesajını vermektedir.

Sosyal yapının en önemli unsuru olarak nitelenebilecek olan bireyin ait olduğu toplumdan kendini soyutlayarak ve toplumsal yararı göz ardı ederek bencilleşmesi eleştirilmektedir. Ayrıca yazar, bencilleşen bireyin müdahil olduğu toplumsal olaylarda da meydana gelen bozukluklara eserinde yer verdiği örnekler aracılığıyla okuyucuya aktarılmaktadır. Romanda her birey, karakteristik özelliklerden çok genel özelliklerle yansıtılmış, bu da onların toplumdaki yerleri hakkında daha gerçekçi fikirlere sahip olmamızı sağlamıştır. Yazar, çıkarıcı kişilerin davranışlarından bahsederken kimi zaman yoksulluk sebebiyle bu şekilde hareket ettiklerinin kimi zaman ise var olan maddi varlıklarını arttırmak amaçlı bu yola başvurdıklarının altını çizmektedir. Oysaki sağlam bir toplumu inşa edecek olan bireyin davranış ve tutumlarında belirleyici olan ahlaki değerlerdir.

Bahse konu romanda, yazarın bahsettiği bir diğer husus ise Mısır toplumunda görülen dalkavukluktur. Bu bağlamda akla gelen ilk kişi yine ʿAbbas̄harūn'dur. ʿAbbas̄harūn, zamanında Zekī Bey'in birlikte olduğu Kıpti asıllı bir kadın ile aynı

cemaatte olması sebebiyle bu işe sahip olmuştur. Zekî Bey'in yanında kalabilmesi için görevi dışındaki işlere de koşmakta, işini kaybetmemek ve sağlamlaştırmak uğruna elinden geleni yapmaktadır. Kısa sürede "Ekselans" diye hitap ettiği Zekî Bey'in mizacını çözerek onun huyuna uygun adımlar atmaya gayret göstermektedir. Zekî Bey'in yüzüne karşı son derece kibar, ılımlı, ast-üst ilişkisi gözetken bir çalışan imajı çizmektedir. ʿAbbas̄harūn, Zekî Bey'in sözünden çıkmayan bir yardımcı gibi görünse de özünde bütünüyle başına buyruktur. ʿAbbas̄harūn'un kazancı yalnızca Zekî Bey'in verdiği maaştan ibaret değildir. Alışveriş için verilen paralardan ufak ufak kendisine ayırmakta, bunu yaparken de kendine has bir yöntem izlemektedir. Zira alışveriş malzemelerinin fiyatını artırmak yerine onları sahibine teslim ederken gramajlarını düşürmekte, sonraki alışveriş esnasında da bu ayırdığı gramajları birleştirerek yeni bir paket oluşturmakta idi (el-ʿAsvānī, 2002, s. 40).

Dalkavukluk yapan kişilerin davranışları çıkarları ile örtüşmektedir. Bu kişilerin neredeyse tamamı kendinden sosyal ve ekonomik koşullarda üst seviyede olan kişilere hoş görünmek uğruna onursuzca davranmaktadır. Toplumda da kendisine yer bulan dalkavukluk, simgesel olarak bir kişide ancak geniş bir perspektiften bakıldığında ise topluma mal edilmektedir.

ʿİmāret Yaʿkūbyān'da başkalarının emeğinin çalınması üzerinde de durulmaktadır. Bahse konu emek hırsızlığını aktarırken toplumda görülen rüşvet, iltimas gibi kavramların yozlaşmasından da bahsetmektedir. Bazen bir başkasının sırtına basarak yükselmeyi bazen de yine aynı yollarla bir mevki kazanan kişilerin omuzlarında yükselmeyi düstur edinen kişileri eleştirmektedir. Romanda varlıklı bir kişi olarak karşımıza çıkan Hacı Muḥammed ʿAzām milletvekilliği talep etmektedir. Bu emel uğruna ise çeşitli temaslar kurması ve adaylık için de maddi olarak bedel ödemesi gerektiğinin bilincindedir. Yazar ʿAlāʾ el-ʿAsvānī, Hacı Muḥammed ʿAzām'ın durumu

üzerinden de Mısır devlet yapısı içerisinde görev dağılımında liyakatin göz ardı edildiğine dikkat çekmektedir.

Hacı Muḥammed ʿAzām, iş hayatına ayakkabı boyacılığı ile başlamış, ardından bir büroda çalışmış, yirmi yıl kadar ortadan kaybolmuş ve büyük bir servet sahibi olarak dönmüştür. Kendisi ile ilgili çeşitli söylentilerden en önemlisi, bu serveti kazanma yöntemidir. Zira söylentilerden en çok itibar bulanı uyuşturucu ticareti yaptığıdır. Kendisi Körfez’de çalışarak para kazandığını söylese de bölge insanı buna inanmamaktadır. Hacı’nın Yaḳūbyān Apartmanı’nın giriş katında bulunan bir giyim mağazası, otomobil galerisi, dükkânı, birçok gayrimenkulü ve çeşitli inşaatları bulunmaktadır. Yine bölgede yaşayan kişiler bu mülklerin para aklamak amacıyla paravan olarak kullanıldığını iddia etmektedir. Yazar, Hacı Muḥammed ʿAzām’ın bu yönüyle de birey ve toplum yararını gözetmeden kolay yoldan kazanç elde etmeye yönelik eleştirilerini ifade etmektedir.

ʿİmāret Yaḳūbyān isimli romanda, bir diğer eleştiri unsuru ise yolsuzluktur. Yolsuzluk hususu söz konusu olduğunda ise akla isim Kemāl el-Fūlī’dir. Milliyetçi Parti’nin sekreterliğini yapan Kemāl el-Fūlī’nin adı yolsuzluk ile özdeşleşmiştir. Yoksul bir ailede dünyaya gelen el-Fūlī, Hukuk Fakültesi’nin ardından siyasete girmiş ve iktidarda olan tüm hükümetlerde milletvekilliği yapmıştır. Her iktidara gelen hükümetin benimsediği tüzüğe uygun söylemlerde bulunmuş, yürüttükleri kampanyaları desteklemiş, bu şekilde otuz yıl boyunca bulunduğu koltuğu korumayı başarmıştır. Yazar, el-Fūlī’nin bu tutumu ile hayata ve topluma karşı belirli bir tutum takınmak yerine çıkarları uğruna tavır değiştiren bireyleri eleştirmektedir.

Kemāl el-Fūlī’nin yolsuzluk başlığı altında adının geçmesinin sebebi ise siyasetteki usulsüzlük ‘becerisi’dir. Bu beceri ile nüfuzunu kullanarak Mısır’da yapılan seçimlerin birinci dereceden yönlendiricisi olmuş ve ülkede yapılan seçimlerin

ayarlanmasını sağlamıştır (el-^oAsvānī, 2002, s. 115). Kemāl el-Fūlī adaylardan aldığı rüşvetler ile listeye girip giremeyecek kişileri, ekonomik ayrıcalık sunacağı kişileri belirlemektedir. Görevi yalnızca bunlarla da sınırlı değildir. Bazen bürokratlara şantaj yapmakta ve onlar hakkında gizli belgeler de toplamaktadır. Bununla ilgili yazar ‘Alā^o el-^oAsvānī, Kemāl el-Fūlī ile bir bakan arasında geçen diyalogu kanıt olarak göstermektedir;

... وقد أوماً الفولي للوزير لكي ينهي كلمته لكنه استمر غير عابئ به, عندئذ قاطعه الفولي مستهزئاً و هو يلتفت حوله إلى الحاضرين بطريقة مستحبة:

- الله.. خبر إيه يا معالي الوزير؟!.. لما سيادتك حريص على محاربة الفساد لهذه الدرجة.. ابدأ بنفسك يا أخي.. أنت اقترضت عشرة مليون جنيه من بنك التنمية و بقى لك خمس سنوات رافض التسديد..
(el-^oAsvānī, 2002, s. 116).

“...el-Fūlī, Bakan’a sözcüklerini sonlandırması için işaret etti fakat bakan onu umursamayarak devam etti. Bunun üzerine el-Fūlī ironik bir şekilde sözlerini kesti ve gelenlerin önünde onu sıkıştırarak alaycı bir şekilde;

- Allah... Haber nedir Sayın Bakan? Ekselanslarının yolsuzlukla savaşmaya bu derece isteği ne? Kesinlikle kendin için Kardeşim... Kalkınma Bankası’ndan on milyon cuneyh kredi aldınız ve ilk beş yıl boyunca bir tek taksit dahi ödemediniz...” diyerek hakkında topladığı belgeler ile kendisini köşeye sıkıştırmıştır.

Hacı Muḥammed ‘Azām da seçimler söz konusu olduğunda çalması gereken kapının el-Fūlī’nin kapısı olduğu biliyordu. el-Fūlī’nin Hacı’dan bir milyon liralık bir seçilme ücreti talep ederek kendisine Mısır’da milletvekili olarak seçileceğinin garantisini vermektedir.

Kemāl el-Fūlī’nin seçimlerle ilgili Hacı Muḥammed ‘Azām’a söyledikleri ise son derece manidardır;

الناس الساذجة فاهمين إننا بنزور الانتخابات.. أبدا.. كل الحكاية إننا دارسين نفسية الشعب المصري كويس.... المصريين ربنا خلقهم في ظل حكومة.. لا يمكن لأي مصري يخالف حكومته.. فيه شعوب طبعها تثور و تتمرد إنما المصري طول عمره يطاطي لأجل يأكل عيش.. الكلام ده مكتوب في التاريخ. الشعب المصري أسهل شعب ينحكم في الدنيا. (el-³Asvānī, 2002, s. 120).

“Saf insanlar seçimlere hile kattığımızı sanıyor. Asla... Tüm mesele şu ki biz Mısır halkını çok iyi araştırdık. Allah Mısır halkını hükümet otoritesini kabul etmek üzere yaratmış. Herhangi bir Mısırlı hükümet ile ihtilafa düşemez... Bunların içinde yapısında isyan etme ve ayaklanmaya yatkın olanlar vardır ancak Mısırlı, karnını doyurmak için ömrü boyunca başı önde yaşar... Tarihte yazıldığı gibi, dünyada yönetilmesi en kolay halkı Mısır halkıdır.”

Yazar, Mısır yönetim sistemindeki usulsüzlükleri gözler önüne sermektedir. Burada el-Fülî halkın iradesi göz ardı eden, toplum yararını gözetmeyen idareci ya da yönetici tipinin bir örneği olarak okuyucuya sunulmuştur. Yazar, romanına konu ettiği el-Fülî karakteri aracılığıyla dönemin idarecilerine yönelik eleştirilerini dile getirmektedir.

‘İmāret Ya‘kūbyān romanında ‘Alā‘ el-³Asvānī, sosyal yapıdaki çalkantıları ele alırken zamanın kişileri değiştirmesini de aktarmaktadır. Romanın ilk sayfalarında Batı tarzı kıyafetleri, apartman sakinlerinin karşısında başı önde duruşu, çocukluk aşkına olan masum sevgisi ile okuyucunun karşısına çıkan ancak zamanla hikâyenin başlangıcındaki hallerinden ve kişilik özelliklerinden sıyrılmış, zaman ile değişen kişiler ele alındığında akla gelen ilk isim ise Ṭaha eş-Şazlī olmaktadır.

Ṭaha’nın babası Ya‘kūbyān Apartmanı’nda kapıcılık yapmaktadır. Ṭaha vakit namazlarını aksatmamak için çabalayan dinî inançları son derece güçlü olan bir gençtir. Ṭaha çocukluğundan beri hayalini kurduğu Polis Akademisi’ne girebilmek için gerekli olan yazılı sınavı başarıyla geçmiş, apartmanda çıkan bazı çatlak seslere kulak

asmamaya çalışmaktadır. Apartman sakinleri “*kapıcının oğlu*”nun bu başarısı karşısında homurdanmaya başlamış, kendilerinden alt tabakada gördükleri bu gencin yüksek bir mevkide olabilme ihtimaline dahi şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Yazılı sınavı takiben fiziksel yeterlilik sınavından da başarılı olmasıyla, tüm gözler Taha’nın gireceği sözlü mülakata yönelmişti. Mülakatta Taha’yı endişeye sevk eden hatta kimi zaman da aklını meşgul eden şey olmuş, Taha babasının mesleği sebebiyle mülakatı geçememiştir. Mısır Cumhurbaşkanlığı’na konu ile ilgili bir şikâyet dilekçesi yazmış, başarısının apaçık ortada olmasına rağmen Polis Akademisi’ne babasının kapıcı olması nedeniyle kabul edilmediğini anlatmış, gereğinin yapılmasını da rica etmiştir. Ancak şikâyetinin yersiz olduğunu belirten bir cevap mektubu almıştır (el-^{Asvānī}, 2002, s. 112). Bu beklemediği cevap Taha’nın hayatında bir dönüm noktası olmuş, Akademi hayaline veda ederek Kahire Üniversitesi’nin İktisadi ve Siyasi Bilimler Fakültesi’ne yönelmesine neden olmuştur. Bu fakülte Taha’nın yaşamının geri kalanını etkileyecek arkadaşlıklar kurmasına yol açmıştır. Fakültenin mescidinde tanıştığı, maddi açıdan neredeyse kendisine denk olan arkadaşları ile sık sık buluşup dinî ve siyasi sohbetler etmeye başlamış ve uzayan bu sohbetler Taha’nın Şeyh Şakir ile tanışmasına vesile olmuştur. İslamcı öğrencilerin doldurduğu bir camide, Cuma hutbesini müteakip Taha, İslami bir grubun varlığından haberdar olmuştur. Geçmişteki alışkanlıkları, hayatı, özlemleri ve Buseyna’ya olan aşkı ile yeni yeni tanıyıp benimsemeye başladığı bu yeni örgütün içeriği arasında bocalayan Taha, uzun düşünceler sonrasında dinî yanının ağır bastığına kanaat getirmiş ve Şeyh’in yolundan yürümeye karar vermiştir. Şeyh, fakültede düzenlenecek bir gösteriden bahsetmiş ve Taha’dan katılmasını rica etmiştir (el-^{Asvānī}, 2002, s. 170). Taha’nın katıldığı öğrenci gösterileri fakültede başlayıp İsrail Konsoloslugu’na uzanmış ve güvenlik güçlerinin gösteriye müdahalesi ile son bulmuştur. Ancak bu son yalnızca bahse konu gösteri için olmakta, Taha için ise son henüz başlamaktaydı. Bir gece yatağında uyuyan Taha, cevap vermesine dahi izin

verilmeksizin apar topar götürülerek gözaltına alınmıştır. Gözaltında çeşitli aşağılanmalar ve işkencelere maruz kalan Taha'nın bu olay sonrası aklında olan tek şey intikamdır. Bu intikamını almak için Şeyh'in koordine ettiği kampa katılıp eğitim alarak işkencecilerini öldürmek yönünde Şeyh'ten ricada bulunur. Hedefine ulaşmak için özveri ile çabalar ve örgütten çıkan karar ile harekete geçer. Yalnızca sesinden tanıdığı subaya yaklaşıp onu sadece oyalaması görevi kendine verildiği halde içindeki intikam duygusuna karşı duramayarak arkadaşlarının açtığı yaylın ateşini izler ve subayın korumalarının açtığı ateş ile vurularak hayatını kaybeder.

Yazar, romanın başlarında dini vecibelerini yerine getiren aynı zamanda görünüş itibari ile yüzünü Batı'ya dönen Taha'nın romanın sonlarına doğru Polis Akademisi mülakatlarındaki usulsüzlük sonrası dine daha fazla yönelişini konu edinmektedir. Bu yöneliş Taha'yı İslami örgütlere ulaştırmış hatta mücahitlerden oluşan kamplara kadar yol almasına sebep olmuştur. Burada aldığı eğitim Taha'yı yalnızca görünüş olarak değil düşünce olarak da oldukça değiştirmiştir. İntikam hisnine karşı koyamayan Taha, her geçen gün de bu hissiyata daha fazla esir olmuştur. Ancak ne yazık ki geçip giden zaman Taha eş-Şazlî nin hayatını kısa bir sürede darmadağın etmiş ve bu değişim de canına mal olmuştur.

Yazar, sınıfsal eşitsizliğin meslek seçiminde dahi rol oynamasını, alt-üst sınıf ayrımının halk arasında yalnızca iletişimsel süreçte değil mesleki anlamda da dengesizliğe neden olmasını, kendilerini eğitilmiş-varlıklı gören kesimin eğitimsiz-yoksul olarak niteledikleri bu maddi anlamda yoksun kişilerin seçmesi gereken mesleklerin de bu ayarda olması hakkındaki taleplerini eleştirmektedir. Ayrıca "Alā" el-°Asvānī, Mısır devlet yönetiminde fırsat eşitliğinin var olmadığını ve yönetimin halkın her kesimine aynı imkânları sunmadığını Taha karakteri aracılığıyla okuyucuya aktarmaktadır. Ona göre devlete ve topluma olan inancını kaybeden bireyler, topluma tutunamamakta tabiri caizse gayrimeşru kuruluşların insan sermayesi haline

gelmektedir. Yazar, toplumda yaşanan tüm bu aksaklıklara okuyucunun dikkatini çekmeye çalışmaktadır.

Romanda maddi yoksunluk çeken ve bundan kurtulmak uğruna istemedikleri bir ilişkiye sürüklenenlere dair eleştiriler de bulunmaktadır. Gelir adaletsizliğinin temelini oluşturduğu bu maddi eşitsizlik sebebiyle roman kişilerinden bazıları toplum tarafından da onay verilmeyen bir ilişki yaşamaya zorlanmaktadır. Bu kişilerden ilk akla gelen Su'ād Cāber olmaktadır. Su'ād'ın eşi Irak'a çalışmaya gitmiş ancak dönmemiştir. Su'ād da kendisine ve oğluna bakabilmek için İskenderiye'de bir mağazada tezgâhtarlık yapmaktadır. Genç bir kadın olan Su'ād'ın güzelliği, alçak gönüllüğü ve çevresi tarafından da kendisinden iyiliklerle bahsedilmesi Su'ād'ın yaşlı Hacı Muhammed 'Azām'a ikinci eş olarak seçilmesine vesile olmuştur. Küçük oğlunu ailesine bırakması, nişan hediyesi olarak verilen mücevherler ve para, evliliklerinin bir sır olarak saklanması ve evlilik süresince asla hamile kalmaması şartlarını öne süren Hacı 'Azām'a Su'ād'ın yanıtı olumlu olmuş ve bu şartlar çerçevesinde evlilikleri başlamıştır (el-Asvānī, 2002, s. 77).

Hacı 'Azām'ın Su'ād'a satın aldığı daire ile evlilikleri rutin bir hâl almıştır. Hacı 'Azām ilk eşiyle olan aile hayatını bozmadan akşam namazına kadar Su'ād'ın yanında kalmakta yalnızca oğullarının ve Su'ād'ın ailesinin bildiği bu evliliği sürdürürken önceki hayatından kopmamaktadır. Su'ād ise Hacı yanına geldiğinde rolünün gereğini yerine getirmekte ve sanki onu seviyormuşçasına davranmaktan geri durmamaktadır. Yazar, Su'ād'ın içinde bulunduğu durum karşısındaki izlenimlerini şöyle belirtir;

لم تعرف الكذب أبدا من قبل, طوال حياتها و كل ما يدور في ذهنها يجري على لسانها, فمن أين جاء كل

هذا التمثيل...؟! (el-Asvānī, 2002, s. 175).

“Önceden yalan nedir bilmezdi, hayatı boyunca zihnindeki her şey dilindeydi, bu oyunculuk da nereden geliyordu?..”

Bir sır olarak devam eden bu evlilik Su'ād'ın hamile kalmasıyla evlilik sözleşmesinin şartlarından arınmıştır. Hacı'nın bu bebeği aldırma fikrine, hatta bunun için Şeyh es-Sammam'dan da kürtaj yaptırması için destek almasına rağmen Su'ād bebeği doğurma fikrinden vazgeçmemiştir. Fikir birliğine varamadıkları gibi Hacı 'Azām'la büyük bir kavga etmişler, Hacı doğacak bu çocuğun hem kariyerine hem de çocuklarının annesi ile olan evliliğine büyük zarar vereceğini bildiğinden bir gece vakti Su'ād'ın evine girmelerine ve onu hastaneye yatırıp bebeğin hayatını sonlandırmalarına izin vermiştir. Hacı 'Azām'ın oğulları hastaneye kardeşini görmeye gelen Su'ād'ın ağabeyini anlaşımları gereğince ve üstü kapalı bir biçimde de tehdit ederek susturmuş, eline de bir çek tutuşturmuştur. Hastane yatağında, bu yabancı şehirde Su'ād ise tüm çaresizliği ile başladığı noktaya dönmüştür.

'Alā' el-'Asvānī, Su'ād adlı roman karakterinde maddi imkânsızlıkların nedeniyle kural ve kanun tanımayan, insan olmanın erdemine erişememiş kişilerle kurulan ilişkiler neticesinde tahrip olmuş bireyin hayatına dikkat çekmektedir.

Yazar 'Alā' el-'Asvānī'nin eleştirisi yönelttiği bir diğer unsur, temelini maddi çıkarların oluşturduğu ilişkilerdir. Maddi çıkar uğruna kurulan ilişkiye bir diğer örnek ise 'Abduh'tur. 'Abduh, Merkezî İstihbarat'ta askerliğini yaparken Hâtım onu görmüş ve kendisiyle birlikte olması için onu kimi zaman çalıştığı kurumdaki tanıdıklarını kimi zaman da para gücünü kullanarak zorlamıştır. Hâtım ilişkilerinin devamı için buluşmalarını kolaylaştırabilmek için 'Abduh'un bölük komutanına bir mektup yazarak dışarıda daha uzun vakit geçirebilmesini sağlamıştır. Hâtım sevgilisini memnun etmek için onu lüks restoranlara götürmekte ve şatafatlı hediyeler alarak yanında kalmasını sağlamaktaydı. Doğum gününde aldığı büfe ile askerliğinden sonra 'Abduh'un köyden şehire taşınmasını sağlamayı böylece ilişkilerinin de devam etmesini ummaktaydı. 'Abduh artık bir işi olduğuna ve karısı ile çocuğunun rahat yaşayacağına sevinirken bir

yandan da Hâtım Bey ile devam eden ilişkilerinden sonra derin düşüncelere dalıp dinî bir ikilem içine düşmektedir. Hâtım ile diyalogunda bu ikilemi görmek mümkündür;

حاتم بقلق:

- مالك يا عبده..!؟

...

- خايف يا حاتم بك..

كان عبده يتكلم ببطء و صوت عميق

- خائف من ايه..!؟

- من ربنا سبحانه و تعالى..!؟

- بتقول ايه..!؟

- ربنا سبحانه و تعالى.. أنا خائف يعاقبنا على اللي بنعمله. (el-Asvānī, 2002, s. 185).

“Hâtım endişeyle:

- Neyin var ‘Abduh?

-

- Korkuyorum Hâtım Bey.

‘Abduh yavaşça ve derinden konuşmuştu.

- Neden korkuyorsun?

- Büyük ve Yüce Rabbimizden.

- Ne diyorsun?

- Büyük ve Yüce Rabbimizden. Yaptığımızdan dolayı bizi cezalandırmasından korkuyorum.”

Askerden sonra ‘Abduh eşini ve çocuğunu şehre getirmiş, Hâtım’ın Ya‘kūbyān Apartmanı’ndan ailesi için kiraladığı daireye taşınarak büfeyi işletmeye başlamıştır. Fakat içine düştüğü dinî ve ahlaki ikilem esnasında bu ilişkiyi sorguladığı zaman istemese de kendini Hâtım Bey’in evinde bulmaktadır. Bir gece, yine ikisi birlikteyken karısının hiddetle Hâtım Bey’in kapısını çalar ve çocuklarının hastalandığını söyler.

Apar topar hastaneye götürdükleri çocuk ise ne yazık ki kurtarılamamıştır. ‘Abduh çocuğunun ölümünden Hâtim Bey ile yaşadıklarını sorumlu tutarak şehirden ayrılarak köyüne döner. Ancak Hâtim Bey’in bu birlikteliği takıntı haline getirip ‘Abduh’un köyüne gider ve onu yeniden birlikteliğe zorlaması Hâtim Bey’in ölümüne sebep olur. Yazar, toplumun en önemli yapı taşı olan aile olgusuna karşı görevini yerine getiremeyen bireyin eleştirisini de Hâtim Bey aracılığıyla yapmaktadır.

Romanda, sosyal yapıdaki bozulmanın en büyük nedenlerinden biri gelir adaletsizliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Alt gelir sınıfına mensup olan Buseyna babasının ölümünden sonra çalışıp ailesine bakmaya mecbur kalmıştır. Ticaret Lisesi mezunu olan Buseyna birçok işveren ile görüşmüş, bu görüşmeler neticesindeki iş alımında ne yazık ki istenmeyen olaylar ile karşı kalmıştır. İş sahipleri Buseyna’nın yaptığı iş ile değil bedeni ile de ilgilenmiş, maddi ve manevi ayrıcalıklar sunmuş, Buseyna’nın reddetmesiyle de öfkelenip ondan faydalanmaya çalışmışlardır (el-^oAsvānī, 2002, s. 61). ‘Alā el-^oAsvānī, bu hususta Buseyna’nın şikâyetini şöyle belirtmiştir;

- كيف احافظ على نفسي أمام صاحب شغل يفتح سرواله؟ (el-^oAsvānī, 2002, s. 62).

“*Fermuarını açan bir işverenin önünde kendimi nasıl korurum?*”

Aynı zamanda Yazar, Mısır’da çalışma hayatına başlayan kızların yaşadıkları bu tacizlerin sıradanlığını komşularının kızı Fîfî’nin ağzından şu şekilde anlatmaktadır;

- انت عبيطة يا بنت؟!...

أكدت لها فيفي أن أكثر من 90% من أصحاب العمل يفعلون ذلك مع البنات العاملات لديهم و أن البنت

التي ترفض تطرد و تأتي بدلا منها مائة بنت تقبل. (el-^oAsvānī, 2002, s. 63).

“*Kız, sen aptal mısın?!...*”

İşverenlerin %90’undan fazlasının yanlarında çalışan kızlara bunu yapar, kızın bunu reddetmesi halinde kovulur ve yerine işvereni reddetmeyecek yüzlerce kızı alır” diye eklemiştir.

Bu adaletsizlik Buseyna'yı onaylamadığı bir ilişki yaşamaya da zorlamaktadır. Oysaki Buşeyna'nın hayali çocukluk aşkı ˆTaha eş-Şazlī ile evlenip Yaʕkūbyān Apartmanı'nda oturup doğacak çocuklarına bakmaktır. Buseyna, ˆAbbasḥarūn tarafından Yaʕkūbyān Apartmanı'nda ofisi bulunan Zekī ed-Desūķī'ye “sekreter” olarak önerilir. Buşeyna ilk başlarda ˆAbbasḥarūn'un amaçları uğruna işe gidip gelmiş ancak vakit geçtikçe Zekī Bey'i tanınmasıyla ona bu sözleşmeyi imzalatabileceğini anlamış ve bu işten caymıştır. Hatta bu vazgeçme ile Zekī Bey ile yakınlaşmış ve ilişkileri evlilik ile son bulmuştur.

Yazar, çalışma hayatında yer edinemeyen kadına ve kadınlığı sebebiyle istismara açık bir tutum sergilenmesine yönelik sosyal eleştirilere romanında yer vermektedir. İş yaşamında, kadınlar söz konusu olduğunda mesleki niteliklerinden ziyade kadın kimliklerinin dikkate alınması da ˆAlā el-ˆAsvānī tarafından eleştirilen bir başka noktadır.

ˆİmāret Yaʕkūbyān isimli romanında yazar tarafından seçilen kişiler eğitilmiş- eğitimsiz, zengin-fakir veya inançlı-inançsız yönleriyle değil toplumda edindikleri yer bakımından işlenmektedir. Yazarın romanına dâhil ettiği karakterler, okuyucunun Mısır toplumunda karşılaşabileceği kişilerdir. Karakterler kendilerine has kişilik özelliklerini korumakta ve geleneklerine olan bağlarını da terk etmemektedir.

el-ˆAsvānī, sosyal eleştirilerini karakterlerin başlarına gelen olaylar aracılığıyla somutlaştırmaktadır. Karakterler yalnızca bireysel özellikleri ile değil yazarın o karaktere yüklediği toplumsal özellikleri ile de yer edinmektedir. Kozmopolit Mısır toplumunda yaşayan kişilerin bulunduğu ˆİmāret Yaʕkūbyān isimli eserdeki karakterler, kimi zaman birbirleri ile ilintili kimi zaman son derece alakasız kimi zaman ise doğrudan iç içe geçmiş ilişkileri ile karşımıza çıkmaktadır.

Romanda karakterleri birbirlerine bağlayan Ya'kūbyān Apartmanı isimli yerdir. Kişiler üzerinden toplumsal çözümlemeler yapılmaktadır. Birbirleri ile olan ilişkileri yalnızca maneviyat üzerine değil aynı zamanda maddi çıkarlar üzerine de kurulmaktadır. Zekī ed-Desūķī'nin ofisinde çalışan emektar hizmetkârı ʿAbbasḥarūn ve aynı apartmanda terzi dükkânı açan kardeşi Melek, babası apartmanın kapıcılığını üstlenen Ṭaha eş-Şazlī ve çocukluk aşkı Buṣeyna, Hātīm Raṣīd'in şehirde kalması için daire kiraladığı sevgilisi ʿAbduh ve ailesi, Hacı ʿAzām'ın herkesten gizlediği ikinci eşi Suʿād aynı apartmanın sakinleridir.

Romanda, Mısır toplumundaki sınıf ilişkileri belirleyicidir. Bu romanda yazar tarafından eleştirilen ise sınıfsal belirleyicilikte belirli dogma kalıpların olmasıdır. Sınıfsal statüde üst sınıfta bulunan karakterler kişisel rahatlayışını alt sınıflar üzerindeki baskıları ile sağlamaya çalışmaktadır. Romanda bu durum, maddi eşitsizlik üzerinden İnsan ilişkileri kullanılarak anlatılmaktadır.

ʿAlāʾ el-ʿAsvānī, toplumsal özellikleri bireylere atfederek anlatma yolunu tercih etmektedir. Roman kişilerinin olaylar karşısındaki görüşleri, göstermiş oldukları davranışlar, birbirleri ile iletişimleri, tepkileri, diyalogları hatta kimi zaman da sessiz kalışları yazarın geliştirdiği eleştirel tutumun temelini oluşturmaktadır.

Adı geçen romanda, ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve sosyal duruma yönelik eleştiriler roman kahramanları aracılığıyla okuyucuya aktarılmaktadır. Toplumsal eşitsizlikler nedeniyle halk Mısır'daki adalet, eğitim, gelir dağılımındaki uçurumlara karşı tepki göstermekte ve ülkelerinden kaçmak için yöntemler aramaktadırlar. Batı ülkelerindeki medeniyet algısına öykünmekte, maddi kazanç sağlamak için ise Körfez ülkelerine yerleşme fikrine yönelmektedirler. Bu arzu yalnızca belli bir zümre tarafından talep edilmeyip toplumda sınıf ayırt etmeksizin geneline yayılan bir durum hâline gelmiştir.

Yazar, toplumsal değerler hususunda Batı'yı ülkesinden üstün gören Hâtım Raşîd'in babası Doktor Hasan Raşîd'ten bahsetmektedir. Hasan Raşîd eğitimini Batı'da tamamlamış ve öğrendiklerini tatbik edebilmek için ülkesi Mısır'a dönmüştür. Hasan Raşîd'in Batı'ya olan sempatisi ülkesine karşı olumsuz bir yargısının da doğmasına neden olmaktadır. °Alā° el-°Asvānī, Doktor'un bu tutumunu şu açıklamaları ile eleştirmektedir;

و بالنسبة لهؤلاء كان "التقدم" و "الغرب" كلمتين بمعنى واحد تقريبا, بكل ما يعنى ذلك من سلوك إيجابي و سلبي, كان لديهم جميعا ذلك التقديس للقيم الغربية العظيمة: الديمقراطية و الحرية و العدل و العمل الجاد و المساواة, و كان لديهم أيضا ذلك التجاهل لتراث الأمة و الاحتقار لعاداتها و تقاليدها باعتبارها قيودا تشدنا إلى التخلف و أجبنا أن نتخلص منها حتى نتحقق النهضة. (el-°Asvānī, 2002, s. 104)

“O insanlara göre, olumlu ve olumsuz yanları ile ‘ilerleme’ ve ‘Batı’ kelimeleri yaklaşık olarak aynı anlamdı. Tamamı, Batı’nın demokrasi, hürriyet, adalet, çok çalışma, eşitlik gibi büyük değerlerini kutsamaktaydı. Onlar aynı şekilde, ulusunun mirasını yok sayar, adet ve geleneklerini hakir görürlerdi. Onları ilerlemenin gerçekleşmesi için sıyrılmamız gereken prangalar olarak görürlerdi.”

Buşeyna ise Taha'nın Polis Akademi'ne giriş mülakatında geçen diyalogu duymakta ve Taha'nın da şikâyet edeceğini söylemesi üzerine Taha'ya şöyle karşılık vermektedir;

- تشككي مين و لمين...؟! اسمع كلامي بلا أفكار خايبة.. أنت تجتهد و تأخذ شهادتك و ماترجعش هنا إلا و أنت غني.. و لو ما رجعتش أبدا يكون أحسن. (el-°Asvānī, 2002, s. 85)

“Kimi ve kime şikayet edeceksin?!... Saçma düşüncelerdense benim sözlerime kulak ver... Çalış, diplomanı al ve zengin olmadan buraya dönme... Hiç dönmesen daha iyi.”

°Alā° el-°Asvānī, Zekî ed-Desûkî'nin ablası Devlet tanıtırken, kadının bir oğlu ve bir kızı olduğundan, kızının Kanada'ya yerleştiğinden, oğlunun ise tıp fakültesini

bitirdikten sonra annesinin tüm ısrarlarına rağmen gitmeye karar vermesinden bahsetmektedir. Bu tanıtımı yaparken ise yazar “*neslinin fertlerinin birçoğu gibi*” (el-°Asvānī, 2002, s. 94) diyerek aslında eğitilmiş kesimlerin Mısır’da kalmak istemeyişlerini eleştirmektedir.

Zekī ed-Desūķī de başına gelenlerden sonra kendi kendine Mısır’da kalış sebebini sormakta içsel bir muhasebe yapmaktadır;

لماذا استمر في مصر بعد الثورة؟ كان بإمكانه أن يسافر إلى فرنسا و يبدأ حياة جديدة كما فعل كثير من أبناء الأسر الكبيرة. كان سيصل هناك حتما إلى مركز مرموق كما فعل أصدقاء أقل منه في كل شيء، لكنه بقي في مصر و أخذ يتأقلم مع وضعه المندهور شيئا فشيئا حتى وصل إلى الحضيض
(el-°Asvānī, 2002, s. 156).

“*Niçin devrimden sonra Mısır’da kalmaya devam etti?! Fransa’ya gidip yeni bir hayata başlamak için imkânı vardı tıpkı büyük ailelerin oğullarının çoğunun yaptığı gibi. Her açıdan kendinden aşağı olan birçok arkadaşının yaptığı gibi, orada saygın bir konuma gelebilirdi. Ancak O, Mısır’da kalıp yavaş yavaş bozulan durumuna çököşe geçene değin kendini alıştırmıştı.*”

Yazar, Mısır’ın içinde bulunduğu sosyal yozlaşma sebebiyle romandaki karakterlerin ülkelerinden ayrılma taleplerinin bulunduğu ve taleplerin sınıfsal bir konum ayırt etmeksizin tüm toplumda yer bulduğundan bahsetmekte ve bu terk etme isteğini eleştirmektedir. Mısır’daki yaşam ve çalışma koşullarına kıyasla Batı’da kendilerine daha uygun bir hayatın olduğunu düşünenler yalnızca bir zümreye mensup değildir. Ayrıca bu eleştiriyi yaparken bu terk etme arzusunun altında Mısır’daki adaletsizlik ve yoksulluk sebebiyle refah arayışında olduklarının da altını çizmektedir.

3.3.2. Mısır’da Devlet İşleyişine Dair Eleştiriler

°Alā° el-°Asvānī’nin °İmāret Ya°ķūbyān romanındaki bir diğer eleştirisi ise devlet kurumlarının işleyişi üzerinedir. Doğrudan Mısır devlet kurumuna değil Mısır devlet

kurumunu temsil eden kişiler üzerinden eleştiri yapmaktadır. Yaşanan aksaklıklar, kurumlardaki çarpık işleyişler yazarın eleştirisinin temelini oluşturmaktadır.

‘İmāret Ya‘kūbyān isimli romanda en çok eleştirilen devlet kurumlarından biri polis teşkilatıdır. Polis teşkilatı ile ilgili Taha eş-Şazlī üzerinden çeşitli bilgiler verilmektedir. Yazar Taha’nın en büyük hayalinin Polis Akademisi’ne girmek olduğunu, akademiye girebilmek için hem maddi hem de manevi olarak bir çok fedakarlıkta bulunduğundan bahsetmekte ancak Taha’nın karakoldaki polislerden varlıklı ailelerin çocuklarının kabulü için verdikleri rüşveti duyması ile yaşadığı hayal kırıklığını aktarmaktadır (el-‘Asvānī, 2002, s. 28).

Taha’nın giriş mülakatına gittiğinde tuğgeneralin, babasının mesleğini ısrarla sorması ve sonucunda da Taha’nın polislik için uygun olmaması polis teşkilatındaki iltiması göstermektedir. Yazar, Taha’nın hayalini birkaç kez vurgulayarak polisin tavrındaki olumsuzluğu daha derinden hissetmemizi sağlamış ve taraf olmamızı kolaylaştırmıştır.

Romanda eleştirilen bir diğer devlet kurumu ise ordudur. Taha eş-Şazlī’nin üniversitedeki nümayışlere katılmasını takiben askerler Taha’yı yaşadığı Ya‘kūbyān Apartmanı’ndan tekmelerle dışarı çıkarmaktadır. Bir minibüse bindirilen Taha, bilinmeyen bir yere götürülür ve askerlerin dayakları ile bitkin düşer. Bu gözüaltı sırasında soruşturmayı yöneten subayın cümleleri ordudaki bazı kişilerin olumsuz tutumunu doğrudan göstermektedir. Subay, Taha’ya atılan onca dayağın ardından;

عارف العساكر دول.. حيفضلوا يضربوا فيك لغاية بالليل و بعدين يروحوا بيوتهم يأكلوا و ينانوا و يبجي
عساكر تانيين يضربوك لغاية الصبح و الصبح يرجع العساكر دول من بيوتهم و يضربوك تاني لغاية بالليل..
حتفضل كده على طول و لو مت من الضرب ندقنك هنا مطرح ما أنت واقف.. و لا يهمنا.. أنت مش قدنا يا طه..

إحنا الحكومة... (el-‘Asvānī, 2002, s. 215)

“Bu askerleri tanı... Seni akşama kadar döverler ve evlerine gidip yemek yerler, sonra diğer askerler seni sabaha kadar döverler ve sabahleyin evlerine giden

askerler döner ve akşama kadar seni yine döverler... Bu böyle sürer, dayaktan ölecek olursan da seni buraya, durduğun yere gömeriz... Bizim için önemi yok... Sen bizimle başa çıkamazsın Taha... Biz hükümetiz...” diyerek Taha’ya içinde bulunduğu durumu tehditkâr bir şekilde anlatmaktadır.

Subayın bu sözlerinden sonra da Şeyh Şakir’in kendisine okuması için verdiği İslami Eylem Tüzüğü’nü nereden ve ne amaçla aldığını söylemeyen Taha’ya askerler cinsel saldırıda bulunmuş ve Taha bir daha asla eskisi gibi olamamıştır.

Yazar, devletin kolluk kuvvetlerindeki insanlık dışı muameleyi eleştirmektedir. Ayrıca kolluk kuvvetlerindeki rüşvet olaylarına ve toplumsal kimliğin belirleyici rol oynamasına dikkat çekmektedir. ‘İmâret Ya’kûbyân isimli romanda yazar, olaylar aracılığıyla kurumlardan çok bireylere ve kurumların temelindeki bozukluklara yönelik eleştiri getirmektedir.

3.3.3. Toplumsal Kavramlara Dair Eleştiriler

‘İmâret Ya’kûbyân isimli romanda, Mısır toplumundaki din algısına yönelik eleştiri unsurları da bulunmaktadır. Bu eleştiriler hem Müslüman hem de Kıpti figürler üzerinden yapılmaktadır. Romanda, bazı karakterler göünüşte dindar kişiler olmakla birlikte, günlük yaşamlarında inançlarıyla çelişen davranışlarda bulunmaktadırlar. Roman kişilerinden Hacı Muhammed ‘Azâm’ın pek konuşmaması ve sessizliğe olan düşkünlüğü, çevresi tarafından Hacı’nın Hz. Muhammed’in şu Hadis-i Şerif’ini kendisine şiar ettiği şeklinde yorumlanmaktadır;

(el-Asvânî, 2002, s. 71). إذا تكلم أحدكم فليقل خيرا أو ليصمت

“...Öyleyse sizlerden biri konuşacaksa hayır konuşsun ya da sussun...”

‘Alâ el-Asvânî, Hacı’nın görünüşte dindar biri olmasına rağmen, milletvekilliği seçimlerine girerken yaptığı hileyi eleştirmektedir. Vekil seçilebilmek uğruna rüşvet

vermesi ve nihayetinde kabineye girmesi ile Hacı'nın Allah'a biat eden karakteri çıkarı uğruna sarsılmaktadır.

Bu türden bir diğer karakter Kıpti °Abbaşarūn'dur. Yazar, °Abbaşarūn karakterini tanıtırken onun Kıpti asıllı olduğunu belirtmiş, işe girmesinde de kilisenin yardıma muhtaçlar bölümünde adının yazılı olmasına bağlamıştır. Ancak °Abbaşarūn maaşının yanı sıra alışveriş ürünlerinin gramajlarını azaltıp ardından yeniden Zekî Bey'e satarak fazladan para kazanmaktadır. °Abbaşarūn'un günlük alışkanlıkları anlatılırken;

المسيحي المؤمن, لا يمكن أن ينام أن يرتل صلاة الشكر للرب و في سكون الليل...

(el-°Asvānī, 2002, s. 41).

“İnançlı bir Hristiyan'dır, gecenin sessizliğinde uyumadan önce Rabbine şükür duasını etmeden uyuması mümkün değildir...” diyerek, onun manevi yönünün güçlü olduğuna dikkat çekmektedir

Her ne kadar geceleri dualar etse, inançlı bir Hristiyan olduğundan dem vursa da yine de gündelik yaşamında sahtekârlıktan vazgeçemeyişinden bahsederek yazar, dinî inançların bazı çıkarlar için istismarını ve karakterlerin inançları ile çelişen hayatlarını eleştirmektedir. Bu karakterler dinî değerlerine bağlı kişiler gibi görünse de aslında bencilce ve çıkarları doğrultusunda hareket etmektedirler. °Alā° el-°Asvānī, romanda bu karakterlerin davranışlarından yola çıkarak Mısır toplumundaki din algısına dair bir eleştiride bulunmaktadır.

Yazarın ele aldığı bir diğer kavram ailedir. °İmāret Ya°ķūbyān isimli romanda belirgin bir aile kavramından söz etmek mümkün değildir. Zira karakterler genellikle bireysel hatlarıyla aktarılmaktadır. Ṭaha eş-Şazlī annesi ve babası ile yaşamakta, annesinin mesleği belirtilmemesine karşın babasının kapıcı olduğu birçok kez vurgulanmaktadır. Birbirleri ile olan ilişkilerinin derinliğinden bahsedilmemiştir. Ṭaha

ile ailesi arasındaki bağ, Taha'nın gözaltına alınıp sorgulanırken ailesinin kendisini merak edeceğini düşünmesi ve içinin sızlamasıdır.

Aile hakkında bilgi sahibi olduğumuz bir diğer karakter Hâtım Raşîd'in sevgilisi 'Abduh'dur. Askerliği bittikten sonra eşi Hediye ve oğlunu getirerek Ya'kûbyân Apartmanı'na yerleşmişlerdi. Abduh'un Hâtım Raşîd ile ilişkisi sürüyor ve bu ilişkiden haberi olan ancak bilmiyormuş gibi yapan karısı ile arasındaki ipler her geçen gün gerilmekteydi. İkisinin var olan ilişkisini yazar şu şekilde belirtmektedir;

عندما يأتي إليها في الصباح بعد ليلة قضاها مع حاتم, يكون مرتبكا و عصيبا و يتحاشى النظر إلى عينيها و يعنفها بشدة على أقل هفوة فتقابل ثورته بابتسامة حزينة تستنزة أكثر. (el-Asvānī, 2002, s. 218).

“(Abduh) geceyi Hâtım ile geçirip sabah ona (Hediye) döndüğünde, şaşkın, sinirli oluyor ve bakışlarını gözlerinden kaçırıyor ve en küçük hatasında onu şiddetle azarlıyordu. Onun, bu isyanlarını hüznü bir gülümsemeyle karşılaması onu daha çok bağırtıyordu.”

Yazar, 'Abduh'u kıvrandıran Hâtım ile ilişkisini ailesine vurduğu bir darbe gibi değerlendirmektedir. Yeni ve refah bir yaşam için seçilen bu yolun aile kurumunun temellerine etki edişini eleştirmektedir.

el-Asvānī, romanında ağırlıklı olarak kimi zaman doğrudan kimi zaman dolaylı yoldan Mısır'daki demokrasi anlayışını eleştirmektedir. Toplumdaki yozlaşma, yabancılaşma, liyakatsız yöneticileri demokrasi anlayışının gelişmemesini sorumlu tutmaktadır. Roman karakterlerden Zekî ed-Desūķī Mısır'daki bozulmanın nedenini şöyle anlatmaktadır;

السبب في تدهور الباد انعدام الديمقراطية.. لو فيه نظام ديمقراطي حقيقي مصر تبقى قوة عظمى.. مصر بلوتها الديكتاتورية و الديكتاتورية نهايتها المحتومة فقر و فساد و فشل في كل المجالات

(el-Asvānī, 2002, s. 282).

“Ülkenin yozlaşmasının sebebi demokrasi eksikliğidir... Gerçek bir demokratik sistem ile Mısır büyük bir güç olurdu... Mısır’ın laneti diktatörlüktür, diktatörlük de kaçınılmaz nihayet olarak, yoksulluğu, yolsuzluğu ve her alanda başarısızlığı getirir.”

Yazar burada Mısır’ın içinde bulunduğu olumsuz şartların varlığını bu ülkenin demokratik bir sistemle yönetilmemesine bağlamaktadır.

Ahlak hususuna gelindiğinde ise, ahlak kelimesi bir toplum içinde yaşayanların uymaları gereken davranış şekilleri ve biçimleri olduğunu görmekteyiz (TDK Sözlüğü, 2011). Ahlak, insanların çeşitli davranışlarının yanlış veya doğru oluşlarını belirleyen bir ilkeler sistemidir. ‘İmāret Ya’qūbyān isimli romanda apartmandaki sakinlerin yaşamları anlatılırken ahlak kavramı üzerinden şöyle çıkarımlar yapılmaktadır;

... فالرجل من سكان السطح الذى يستحي كعادة الشعبين من ذكر اسم زوجته أمام الرجال فيشير إليها بأمر فلان أو يتحدث عنها بصفاتها العيال كأن يقول مثلا "العيال طبخوا ملوخية" فيفهم الحاضرون أنه يتحدث عن زوجته.. نفس هذا الرجل لا يتحرج في مجلس الرجال من ذكر أدق تفاصيل علاقته الخاصة مع زوجته حتى يكاد الرجال فوق السطح يعرفون كل شيء عن علاقات بعضهم البعض الجنسية. (el-Asvānī, 2002, s. 25)

“...Çatıda yaşayan erkekler, halkın diğer erkeklerinin alışkanlığı gibi diğer erkeklerin yanında karısının adını zikretmeye utanır, ondan ‘filanın annesi’ ya da ‘muluhiyye pişiren’ gibi bazı ailesel sıfatlarla bahseder. Böylece diğerleri kimden bahsedildiğini anlar... Aynı adamlar erkek meclislerinde eşleriyle aralarındaki ilişkiyi en ince ayrıntısına kadar anlatmaktan çekinmez. Böylece çatının erkekleri birbirlerinin eşleri ile aralarındaki tüm ilişkiyi bilirler.”

Yazar apartmandaki kişilerin davranışlarını anlatırken toplumdaki ahlaki kavramlara dair bir eleştiride bulunmaktadır. Kişilerin bir yandan aile kurumunu kutsallaştırıp ondan bahsederken dahi kontrollü olurken diğer yandan konuşulması nahoş olan eşleri arasındaki özelin diğerleri ile paylaşılmasındaki ikiye bölünmüşlüğü eleştirmektedir.

Ahlaki olarak yozlaşmanın bir diğer örneği ise Buseyna'nın Talâl Bey'in iş yerinde tacizine uğramasının ardından, bunu normalleştirmek istediğinde aklına *“otobüsteki birinin ona yapışmasına benzediğini”* geçirmesidir (el-³Asvânî, 2002, s. 66). Ulaşım için kullandığı toplu taşımada bir kadının başına gelenin halkın kimi kesimlerinde olağanmışçasına kabulünü reddetmektedir.

Yazarın romanda anlattığı kişiler kimi zaman ekonomik çıkmazlar yaşayıp bunlardan kurtulmak için çeşitli çabalar vermekte kimi zaman da bulunduğu konumu koruyup sağlamlaştırmak için çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. ³İmāret Ya³kūbyān isimli romanda sosyal yaşamdaki olumsuzlukların kişide görülen yıkımların metne yansımaları görülmektedir.

Toplumun içindeki olduğu çarpık düzen misali toplumsal değerler de olumsuz yönde değişim içindedir. Yazar, kişiler aracılığıyla toplumun ahlak değerlerine ve anlayışına yönelik tespit ve eleştirilerini aktarmaktadır.

3.4. ³İmāret Ya³kūbyān Adlı Romanda Anlatım Özellikleri

3.4.1. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı, romancının hikâyeyi anlattırdığı bir ara kişidir. Anlatıcı; en basit tabiriyle, masalı, efsaneyi, roman veya hikâyeyi biz okuyucuya anlatan varlıktır (Çetişli, 2016, s.102). Anlatıcının görevi ise okuyucu ile eser arasındaki iletişimi sağlamak, şahıs veya olaylara şahitlik etmek veya serüveni sadece aktarmaktır. Bahse konu olan bu kişi, olayları aktarırken veya kişileri tanıtırken öznel ya da nesnel olabilir.

³İmāret Ya³kūbyān isimli romanda yazar ³Alā³ el-³Asvânî, gözlemci anlatıcı tipini tercih etmiştir. ”Üçüncü kişi anlatıcı” veya “Yazar anlatıcı” olarak da kullanılan bu türde yazar şahit konumunu üstlenmektedir. Romanın tüm unsurlarını (kişi, zaman, mekân, olay örgüsü) hazırlayıp düzenlemektedir. Yazar, bu eserinde yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan her şeyi bilmekte, görmekte ve duymaktadır. Öyle ki çoğu zaman

kahramanların kalbinden veya aklından geçenleri okumaya kadar uzanmaktadır. Anlattığı olayların dışında durmakta, “gören” konumuna bürünmektedir. Yazar anlatıcı, olayları okuyucunun belli bir görüş açısından anlamasını sağlamaya çalışmakta, bunun için yer yer müdahale ve yorumlar yapmaktadır. ‘Alā’ el-ʿAsvānī bu eserinde aktarma ve sunma tutumu bakımından ise “Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı” yani ‘hakim anlatıcı’ konumundadır.

Önemli bir işleve sahip olan bakış açısı ise; anlatıcının olay, çevre ve şahıslara dair görüşleridir. En geniş perspektif ile ele alındığında anlatıcının bahse konu hikâyeyi okuyucuya aktarımıdır. Roman ve hikâyelerdeki anlatıcılar, barındırdıkları kimlikler ve dış dünyaya olan bakış açıları uyarınca birbirlerinden farklılık göstermektedirler. Bunun doğal bir sonucu olarak da birden fazla bakış açısı geliştirilmiştir. Olay örgülerinin oluşmasında kullanılan mekân, zaman, kişiler gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, nasıl idrak edildiği ve kim tarafından, kime aktarıldığı sorularına verilen cevap olarak nitelendirilebilir (Aktaş, 2017, s.72).

‘İmāret Yaʿqūbyān isimli romanda yazar ‘Alā’ el-ʿAsvānī, ‘Tanrısal/İlahî Bakış Açısı’ yöntemini kullanmaktadır. Anlatıcı, romanda olup biten her şeyi görür, işitir ve her şeyin farkındadır. Sonsuz bir imkân ile donatılan anlatıcı, her olaya hâkim ve şahittir. Anlatmış olduğu olayların dışında durarak roman veya hikâyedeki her macerada yer edinmez ancak her birini görmektedir. Tanrısal bakışlı anlatıcı, üçüncü tekil şahıs (O) ağzı ile konuşmaktadır.

Yazar anlatıcının hâkim bakış açısı ile yaptığı ruh çözümlemelerinin birinde Buşeyna’nın Talāl Bey’in dükkânındaki ruh hâli şu şekilde aktarılmaktadır:

هذه المقاومة العنيفة للشعور بالذنب أورثتها مرارة و قسوة فلم تعد تثق بالناس أو تلتمس لهم الأعذار و كثيرا ما تفكر (و تستغفر بعد ذلك) أن الله أراد لها السقوط و لو أنه أراد غير ذلك لخلقها ثرية أو أجل وفاة أبيها

بضعة أعوام. (el-ʿAsvānī, 2002, s. 68).

“Günah işlediği hissine karşı gösterdiği şiddetli direnç onu sert ve acımasız yapmıştı. İnsanlara güvenmekten ya da onları mazur görmekten vazgeçti. Çoğunlukla (bu düşünceden sonra af diliyordu) Allah’ın onun düşmesini istediğini ve bundan başkasını isteseydi onu servetli biri olarak yaratacağını veya babasının ölümünü birkaç yıl erteleyeceğini düşünüyordu.”

Yazar, Buşeyna karakterinin yalnızca söylediklerini değil aklından geçenleri de aktarmaktadır. Yazar, eserdeki tüm karakterleri tanımakta, fikirlerini bilmekte ve iç seslerini duymaktadır. Bu sebeple de roman, baştan sona değin tanrısal bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

Yazar, olayların sunuluş biçiminde ise hem ‘anlatma’ hem de ‘gösterme’ metodunu kullanmıştır. Bazen anlatma yöntemi doğrultusunda yazar taraflı bir tutum sergilemekte, kendi varlığını okuyucuya hissettirmektedir, bazen de olaylara ve kişilere uzaktan bakarak arka planda kalmaya çalışmaktadır.

Romanda anlatma yöntemine örnek olarak Taha karakterinin gelişimi verilebilir.

الذين عرفوا طه الشاذلي في الماضي قد يتعرفون عليه الآن بصعوبة, تغير تماما, و كأنه استبدل بشخصه القديم شخصا آخر جديدا, لا يقتصر الأمر على الزي الإسلامي الذي استبدل به ملابسه الإفرنجية و لا لحيته التي اعفاها فمحتته مظهرا مهيبا وقورا اكبر من سنه و لا الزاوية الصغيرة التي أقامها بجوار المصعد في مدخل العمارة يتناوب فيها على الأذان مع أخ هذه تغيرات في المظهر أما في داخله فقد تملكته روح جديدة قوية متوثبة, صار يمشي و يجلس و يتحدث إلى الناس في العمارة بطريقة جديدة, انتهى إلى الأبد ذلك التضاؤل و الرهبة و الانكسار أمام السكان. (el-Asvānī, 2002, s. 161).

“Taha eş-Şazlî’yi geçmişte tanıyanlar, şimdi onu tanımakta zorluk geçebilirler, tamamen değişmiş sanki eski şahsiyetini yeni bambaşka bir şahsiyetle değiştirmişti. Bu değişim ne Batı tarzı kıyafetlerin yerine giydiği İslami kıyafetler ile ne onu yaşından daha büyük ve daha olgun gösteren sakalı ile ne de binanın girişindeki asansör civarında bulunan küçücük köşede, beşinci katta yaşayan sakallı mühendislik öğrencileri ile nöbetleşe namaz kıldıkları yer ile sınırlı değildi... Bu değişimlerin tümü

görünüştüneydi ancak içi yeni, güçlü ve bağlayıcı bir ruhun etkisi altında. Yürüyüşü, oturuşu, apartmandaki insanlar ile konuşması yeni bir şekilde. Apartman sakinlerinin önündeki aşagılanma, korku ve küçülme sona ermiş.”

Gösterme yöntemine örnek olarak ise Buşeyna ile Zekî ed-Desûkî'nin şu diyalogu verilebilir.

- نفسك تسافري؟!..

- طبعاً..

- تحبي توحى فين؟!..

- أي حتة بعيدة عن المخروبة دي؟!..

- أنت بتكر هي مصر؟!..

- طبعاً

- معقول!.. حد يكره بلده؟!..

- أنا ما شفتش منها حاجة حلوة عشان احبها. (el-Asvānī, 2002, s. 192)

“-Yolculuk yapmayı sever misin?!..

- Elbette..

- Nereye gitmek isterdin?!..

- Bu döküntü yerden uzak herhangi bir yere?

- Mısır'dan nefret mi ediyorsun?

-Tabi ki.

- Mantıklı!.. İnsan ülkesinden nefret eder mi?!..

- Onu sevmemi gerektirecek bir şeyini görmedim ki.”

Romanda sahneleme tekniği kullanılmış ve metin bir kurgu üzerine parça parça işlenmiştir. Olayların birbiri ardına geçişi çok keskindir ancak buna rağmen birbiri ile ilintili olay örgüsü mevcuttur. Her bölüm sonlara doğru birleşmiş karakterlerin sonları paylaşılmıştır.

Bir apartmanda başlayan hayatların, gerek son buluşu gerek başka yönlerle dağılışı başka başka dünyalarmış gibi ancak bütünleşerek anlatılmıştır.

3.4.2. Dil ve Üslup

Edebiyatın ana malzemesi dildir, romancının esas görevi ise ana dilini yeterince tanınması ve onu en doğru biçimde okuyucuya aktarabilmesidir. Her edebî ürünün dil özellikleri o eserin üslubunu oluşturmaktadır. Ancak üslubu dilden ayrı düşünmemek, “bir metnin dilbilimin ortaya koyduğu metot ve prensiplerden hareketle incelenmesi” anlamına gelmemektedir (Aktaş, 1986, s.11). Zira “Dil incelemesinde üzerinde durulacak en küçük birim kelimedir. Bir romanda karşılaştığımız kelimelerin düzeyi, üslup düzeyini belirler.” (Aytaç, 1990, s.26). Üslup, “dilini mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısacası dilin anlatım dağarcığını kişisel becerileriyle söze veya yazıya dökmek, dile hayatiyet kazandırmak demektir.” (Tekin, 2002, s.168).

Eserin kaleme alındığı dil hikâyenin geçtiği döneme, kahramanların sosyal ve toplumsal düzeylerine göre değişkenlik gösterebilir. Yazar anlatımını güçlendirmek amacı ile deyimler, atasözleri, ikilemeler, yöresel tabirler kullanma yoluna da gidebilir.

3.4.3.1. Dil Unsurları

“Edebî dil; tıp dili, hukuk dili, matematik dili gibi hususi bir dildir. Bunları anlamak için her bir ihtisasa ait hususi bir kültüre ihtiyaç vardır. Yazı dili (mesela alelade bir mektubun dili) müşterek dildir ve bir ihtisasin ifadesi değildir” (Safa, 2012, s.78).

Edebî dil terimi, edebiyat eserlerinde görülen dildir. Edebî dil, bir duygu yoğunluğundan müteşekkildir. Günlük dil ise deyim ve atasözü gibi kalıplar ve kurgusal bir yorumla edebi dile yaklaşır (Önal, 2008, s.23). İletişimi sağlamak amacı ile

kullanılan dil, roman veyahut diğer edebî eserlerde süslenip, daha zarif ve estetik hale getirilerek kullanılmaktadır.

‘İmāret Ya’kūbyān isimli romanda yazar ‘Alā’ el-‘Asvānī, sade bir dil kullanmaktadır. Eserinde sıklıkla diyaloglara yer vermektedir. Kişileri karşılıklı konuşdurarak bir nevi sahneleme tekniği uygulamaktadır. Bu şekilde daha gerçekçi bir anlatıma ulaşmaktadır. Yazarın sıklıkla yer verdiği diyaloglar sayesinde karakterlerin birbirleri ile olan ilişkileri doğrudan gözler önüne serilmektedir.

el-‘Asvānī, ‘İmāret Ya’kūbyān’da, çeşitli dil özelliklerine yer vermektedir, durağan bir anlatımdan değil dinamik bir anlatımdan yanadır. Roman kişilerini, yaşamsal öyküleri içerisinde ele alarak onların içsel sorgulamaları neticesinde de hem bireysel hem de evrensel olan gerçekliği yakalamaktadır. Bunu gerçekleştirirken ise iç monolog ve diyalog tekniklerinden epeyce faydalanmaktadır. Roman kişilerinin iç dünyalarını hem iç hem de dış konuşmalarla metnin kurgusuna yerleştirmektedir. İç monologları kullanarak kişilerin ruh halleri hakkında etraflıca fikir sahibi olmamızı sağlamakta ve bireyin bakış açısını okuyucuya sezdirmektedir. İç monolog anlatım tekniği ile bireyin kendisi ve dış dünyayla hesaplaşmasına şahit olmamıza imkân vermektedir.

Anlatıma güç kazandırmak amacıyla kullandığı bir diğer teknik ise diyaloglardır. Diyaloglar olayın gelişiminde rol oynama, psikolojik ve sosyal durumları belirginleştirme, anlatımı doğal kılma, anlatıcının niyetine bağlı olarak şekillenen değer ve yargı gönderimlerini aktarma işleviyle sıklıkla kullanılmaktadır. Yazar, romanında genellikle kurallı cümlelere yer vermektedir. Anlatım tekniği uyarınca sıklıkla geçmiş zamanlı fiiller kullanmaktadır. Diyaloglarda ise genellikle şimdiki veya geniş zamanlı fiiller kullanmaktadır.

Yazarın tercih ettiği zamana örnek olarak Su’ād ile Hacı Muhammed ‘Azām arasındaki diyalog gösterilebilir;

و استدارت سعاد ناحيته و نظرت إليه في صمت و كأنها تستشف رد فعله ثم ارتسمت على وجهها ابتسامة عريضة و قالت:

- يوم الجمعة رحنت الدكتور ؟

- دكتور ؟! .. خير..!؟

- كان عندي تعب

- .. سلامتک!..!

..ضحكت عالیا و قالت:

-لا .. ما هو طلع تعب حلو..

- مش فاهم

- مبروك يا حبيبي .. انل حامل في شهرين. (el-Asvānī, 2002, s. 211).

Su'ād ona doğru döndü ve ne yapacağını anlamak istercesine sessizce baktı.

Sonra yüzünde büyük bir gülümseme ile dedi ki:

- Cuma günü doktora gittim.
- Doktor? Hayırdır??
- Yorgun hissediyordum.
- Geçmiş olsun.

Su'ād kahkaha attı ve dedi ki:

- Hayır, tatlı bir yorgunluktan.
- Anlamıyorum.
- Tebrikler Sevgilim, iki aylık hamileyim.”

‘Alā’ el-‘Asvānī, romanında konuşma dilinde kullanılan hitap ifadelerini de sıklıkla kullanmaktadır. Bu şekilde kişiler arasındaki ilişkinin gerçekçiliği de yansıtılmaktadır.

Hizmetkâr ‘Abbāshārūn yıllardır yanında çalıştığı Zekī ed-Desūķī’ye “Ekselans” diye hitap etmektedir.

- سيادتك تعبان ... أنادى الدكتور ..؟! (el-‘Asvānī, 2002, s. 89).

“Ekselansları yorgun görünüyor... Doktor çağırayım mı?!”

Zekī ed-Desūķī de Maksim Restoran’ın sahibi olan yakın arkadaşı Kristin ile sohbet ederken samimi hitap kelimeleri kullanmaktadır;

يا صديقتي العذبة... لست متدينا كما تعرفين... (el-‘Asvānī, 2002, s. 152)

“Ey Kıymetli Dostum... Bildiğin gibi dindar biri değilim...”

el-‘Asvānī, anlamı güçlendirmek amacıyla aynı sözcüğün art arda yinelenmesi, anlamları birbirine yakın ya da karşıt olan ya da sesleri benzeşen sözcüklerin art arda kullanılması anlamına gelen ikilemelerden de faydalanmaktadır:

... وعاشت الأسرة حياة غربية قلبا و قالبا فلا حاتم أبدا أنه رأى أباه لبدكتور رشيد يصلي أو يصوم...

(el-‘Asvānī, 2002, s. 105).

“...Aile tamamen Batı tarzında yaşıyordu, Hātīm babasını hiç namaz kılarken ya da oruç tutarken görmedi...”

“...وأخيرا لاحت من بعيد أطياف أخذت تتضح شيئا فشيئا فإذا هي مجموعة بيوت صغيرة مبنية بالطوب

الأحمر...” (el-‘Asvānī, 2002, s. 271).

“...Nihayetinde uzaktan çıkaramadığı, yavaş yavaş yaklaştırmaya başlayınca kırmızı tuğlalardan inşa edilmiş küçük evler topluluğunu fark etti...”

"و قد هبوا جميعا لتحية الشيخ شاكِر, عانقوه و قبلوه واحدا و واحدا..." (el-°Asvānī, 2002, s. 272).

“...Hepsi Şeyh Şākir’i selamlamaya gelmişti, ona sarıldılar ve teker teker öptüler...”

°Alā° el-°Asvānī, bahse konu romanında Mısır lehçesine ait kelime ve ifadelerden de faydalanmaktadır. Roman, genel itibarıyla edebî dil olan fasih Arapça şeklinde kaleme alınmış olsa da diyaloglarda çoğunlukla Mısır Lehçesine ağırlık verilmektedir. Bu sayede hem romana hem de roman karakterlerine gerçekçilik kazandırılmaktadır. Roman daha süslü hale gelmekte ve karakterlerin konuşma şekilleri uyarınca kişilik özellikleri belirginlik kazanmaktadır.

Su°ād ile Hacı °Azām’ın aşağıdaki diyalogunda yöresel sözlere, tabirlere yer verilmekte ve Mısır’a özgü ifadeler kullanılmaktadır:

"- عندك حق.

- احك لى عما يضايك يا حاج...

- و أنت ناقصة مشاكل؟!...

- اخص عليك... هو أنا عندي أهم منك؟!...

ابتسم الحاج و نظر إليها بامتنان ثم اقترب و طبع قبلة على خدها و رجع برأسه قلبلا و قال بصوت جاد:

- بإذن الله .. أنا ناوي أرشح نفسي لمجلس الشعب..

- مجلس الشعب..؟!..

- أيوه

ارتبكت قليلا لأنها لم تكن تتوقع و لم تلبث أن استجمعت نفسها و تهلل و وجهها بابتسامة سعيدة و قالت

بمرح:

- يا ألف نهار أبيض يا حاج... أز غرد وألا أعمل ايه..؟! " (el-Asvānī, 2002, s. 79).

- *Haklısın*
- *Seni neyin rahatsız ettiğini söyle bana Hacı*
- *Senin sorunların az mı?*
- *Aşk olsun... Sen benim sorunlarımdan çok daha önemlisin*

Hacı gülümsedi ve minnetle baktı. Sonra yaklaştı ve yanağına bir öpücük kondurdu. Başını biraz döndürdü ve ciddi bir ses ile şöyle dedi:

- *Allah'ın izniyle, millet meclisine aday olma niyetindeyim.*
- *Millet meclisi mi?*
- *Evet*

Su'ād'ın kafası biraz karıştı çünkü bu beklenmedik bir şeydi ancak kendini hemen toparladı, neşe ile bağırdı, yüzünde mutlu bir gülümseme ile şen bir şekilde;

- *Ne kadar güzel Hacı...Zılgıt mı çeksem, ne?!"*

Taha eş-Şazlî ile Buşeyna arasında geçen diyalog ise şu şekildedir;

هذا ردت ببرود و تجاهلته و تقدمت بضع خطوات لكنه لم يتمالك نفسه فجذبها من يدها و قاومت للحظة ثم انصاعت هامسة بفزع: "سيب يدي بلاش فضائح".. مشى الاثنان صامتين متحفزين وسط المارة حتى وصلا إلى مكانهما المفضل في ميدان التوفيقية و ما أن جلسا حتى صاحبت بغضب

- أنت عاوز إيه مني؟! كل يوم تعمل مشكلة..!؟

الغريب أن ثورته زالت فجأة و كأنها لم تكن و انتظر لحظة ثم قال بصوت جهد ليجعله هادئا كأنه يستعطفها:

- أرجوك يا بئينة ما تغضبي مني

- بأفولك عاوز إيه؟

- عاوز أتأكد من خبر سمعته

- أتأكد..

- يعني إيه؟!

- يعني كل اللي سمعته صحيح

كانت تتحداه و تدفع بالحوار إلي حافته

- أنت مشيت نت الشغل عند طلال و اشتغلت عند زكى الدسوقي .. عيب و لا حرام يا سيدنا الشيخ..؟

قال بصوت ضعيف:

- زكى الدسوقي سمعته وحشه.(el-Asvānī, 2002, s. 124)

“Soğuk bir biçimde cevap verdi, onu göremezden gelerek birkaç adım attı. Ancak Taha kendine hâkim olamadı ve onu elinden çekti. Buşeyna bir an direndi sonra boyun eğdi, korkarak fısıltı ile: “Elimi bırak, rezalet çıkarma.” Ardından ikisi yoldan geçenlerin ortasında favori mekânları Tevfikiye Meydanı’na kadar sessizce yürüdüler. Oturdıkları anda Buşeyna öfkeyle bağırdı;

- Benden ne istiyorsun? Her gün sorun mu çıkarmalısın?

Gariptir ki Taha’nın öfkesi sanki hiç olmamışçasına geçti. Bir süre bekledi sonra sakın kılmaya zorladığı bir ses ile şefkat beklercesine dedi ki;

- Senden rica ederim Buşeyna, bana kızma

- Benden ne istiyorsun?

- Duyduğum bir haberi doğrulamamı istiyorum

- Doğruluyorum

- Ne diyorsun?

- Yani tüm duydukların doğru

Buṣeyna, Ṭaha'ya meydan okuyup, konuşmayı uçlara itiyordu

- Ṭalāl'in dükkânından ayrıldın mı?

- Ṭalāl'in yanındaki işten ayrıldım ve Zekī ed-Desūķī'nin yanında çalışmaya başladım... Bu ayıp ya da günah mı Sayın Şeyh?

Ṭaha cılız bir ses ile;

- Zekī ed-Desūķī'nin tekinsizliğini duydum.”

°Alā° el-°Asvānī, argo kelimelere de yer vermektedir. Bu kelimeler kimi zaman toplum içerisinde pek kabul görmezken kimi zaman ise sadece toplumun belli bir çevresi tarafından kullanılmaktadır. Yazar karakterleri konuştururken bu kelimelerden de faydalanmaktadır. Bazen statü farkını gözler önüne sermek amacı ile bazen de karşısındaki kişiye olan öfkesini belli etmek amacı ile hoş olmayan, kırıcı, zarafetten uzak kelime veyahut tabirlere yer vermektedir.

Zekī ed-Desūķī ve yanında çalışan hizmetkârı °Abbaṣḥarūn arasında geçen aşağıdaki diyalogda, onur kırıcı kelimeler kullanılarak ast-üst kavramı kaba tabirler ile yansıtılmaktadır:

"- سيادتك.. أنا و أخويا ملاك عندنا موضوع...

- موضوع إيه؟!..

- موضوع سيادتك كده..

- انطق يا حمار أنا مش ناقصك... موضوع إيه?!". (el-°Asvānī, 2002, s. 159).

“- Ekselans, ben ve kardeşim Melek bir konuda konuşmak istiyoruz..

- Konu ne?

- Konu sizsiniz Ekselans..

- Konuşsana eşek! Seni dinleyecek zamanım yok... Konu ne?"

‘İmāret Ya‘kūbyān isimli romanda, öğrenci gösterileri sonrası gözaltına alınan ve askerler tarafından işkence gören Ṭaha eş-Şazlī ile soruşturmanın başındaki subay arasında geçen kaba diyalog aşağıdaki gibidir;

" ثم قام أحدهم إليه و ضفعه على قفاه بقوة و صاح في وجهه:

- أسمل أيه يا روح أمك...

- طه محمد الشاذلي

- ايه؟!.. مش سامع

- طه محمد الشاذلي

- أرفع صوتك يا ابن القحبة" (el-³Asvānī, 2002, s. 214).

“Sonra onlardan biri Ṭaha ’ya doğru geldi ve ensesine sertçe vurdu, yüzüne karşı bağırarak;

- İsmi ne, ana kuzusu?

- Ṭaha Muhammed eş-Şazlī

- Ne? Duymadım

- Ṭaha Muhammed eş-Şazlī

- Sesini yükselt, orospu çocuğu”

3.4.3.2. Üslup

Üslup; tarz, yol, usûl olarak nitelenmektedir. Dilsel araç ve olanaklardan yararlanarak düşünce, duygu, hayal ve eylemlerin özgün, kişisel bir yaklaşımla ifade ediliş biçimi, anlatılış tarzıdır (Çetin, 2015, s.273).

Şerif Aktaş ise üslubu şu sözleriyle değerlendirmektedir:

“Üslup sürekli ve sabırlı bir çalışma sonucu kazanılan bir yetenekle zaman, konu, tür ve kişiyi eser içinde; okuyuculara ve dinleyicilere etki edecek tarzda birleştirme işidir.” (1973, s. 56).

Recâîzâde Ekrem (ö. 1914) ise:

“Üslûb dediğimiz şey, her şahsın efkâr ve mülâhazâtını ta’bîrdeki tarz-ı mahsûsudur. Herkesin üslûb-i ifâdesi ise efkâr-ı mülâhazâtının kalıbıdır.” şeklinde nitelendirmektedir (Güler, 2004, s.69).

Yazarın “dili kullanma” biçimi olarak da tanımlanabilen üslup her yazar tarafından farklı olarak ele alınmaktadır. Bu u bağlamda her yazarın kendine has bir tutumu, söyleyiş biçimi vardır.

Akıcı ve iyi bir üslubun çeşitli yolları bulunmaktadır. Bunun için her şeyden önce anlatılacak konu iyi bir şekilde kavranmalı, anlatım samimi olmalıdır. Yazılanlar kolaylıkla anlaşılmalı, dil kurallarına uyulmalıdır. Gereksiz anlatımlardan kaçınılmalı, abartı ve durağanlıktan uzak durulmalıdır. Canlı bir üslup benimsenmektedir zira okuyucuda hayal gücünü destekleyecek bir anlatım özelliğine sahip olmalıdır. Sade olmak hedeflenmeli fakat bunu yaparken basitliğe düşülmemelidir. Anlatım açık, duru, akıcı, yalın ve kişisel olmalıdır (Çalışkan, 2007, s.44-46) .

°İmâret Ya°kûbyân isimli romanı üslubun genel özellikleri bakımından incelediğinde;

Romanda ifade etmeyi tasarladığı fikirler hemen ve zahmete girmeden anlaşılmaktadır. Karakterleri tanıtırken, olayları aktarırken sebep-sonuç ilişkisinden beslenmektedir. Kullandığı cümleler ise kısa ve anlaşılırdır.

Yazar, dilde bilinen kelimeleri kullanmakta, anlatımı güçlendirmek amacıyla lehçe kullanıma yer vermekte ve yer isimleri dışında yabancı kelimeleri pek kullanmamaktadır.

Yazar, düşüncelerini sade ve anlaşılır bir şekilde dile getirmektedir. Gösterişli kelimeler veyahut iddialı cümleler kullanmayarak sade ve doğrudan yazarak yapmacık cümlelerden imtina etmektedir.

Yazar, hem fikir akışlarında hem de diyaloglarda kısa ve tam cümleler kullanmaktadır. Diyaloglarda ve iç monologlarda kimi zaman kaba kelimelere yer vermekte ancak bu bayağılık romanın tümüne yansımamaktadır.

Yazar, akıcı bir anlatım kullanmaktadır. Olayların gidişatına göre uygun kelimeler kullanmakta kişileri konuşturmak için acele etmemekte ve fikri müdahalelerden kaçınmaktadır.

‘Alā’ el-‘Asvānī ‘İmāret Ya‘qūbyān isimli romanında dramatik üslubu benimsemektedir. Bu üslubun içeriği gereği karakterlerin birbirleriyle ve toplumla olan çatışmalarını sunmaktadır. Karakterlerin gelişimini, beklentilerini ve düşüncelerini sergilemektedir. Yazar, romanın ilk sayfasından son sayfasına değin karakterlerin yaşadığı olayları, değişim süreçlerini irdelemektedir. Kişilerin temel olarak kendileriyle ve yakın çevresi ile genel olarak incelendiğinde ise toplumla olan çatışmalarını aktarmaktadır. Roman karakterlerinin yalnızca güçlü yanlarını değil, zaaflarını veyahut eksikliklerini de okuyucuya sunmaktadır.

Yazar karakterlerini aktarırken veya konuştururken oluşturduğu kişilik özelliklerinin dışına çıkarmamakta, özenli bir anlatı türünü benimsemektedir. Bu bağlamda yazar, üslup özellikleri çerçevesinde eserini kaleme almış, kişiselleştirdiği

anlatım tarzı ile romanının çarpıcılığını okuyucuya aktarmıştır. Kolay ve rahat okunabilme amacı dışında, romanında anlattığı hikâyenin ve vermeye çalıştığı mesajın herkes tarafından anlaşılabilmesine de dikkat etmektedir.

3.4.3. Yorum

‘İmāret Ya’qūbyān isimli roman bir dönem romanı olarak da kabul edilebilir. Zira bahse konu olan hikâye, gerçek zaman olarak doksanlı yıllara tekabül etse de karakterlerin düşüncelerinde veyahut diyaloglarında olduğu gibi sıklıkla geçmiş ile ilintilenmektedir. Yazar ele tarihi bizzat yaşamış, ayrıntılarına tanıklık etmiştir. Dolayısıyla dönem olaylarına veya kişilerine uzak değildir.

Romandaki olayların sahnesi Mısır’ın başkenti Kahire’de bulunan Ya’qūbyān isimli bir apartmandır. 1930 ve 1940lı yıllarda kalburüstü kişilerin yaşadığı ancak Mısır’ın içinden geçtiği siyasi değişim ile daha yoksul kesimin sakini olmaya başladığı Ya’qūbyān Apartmanı’ndaki mülk sahiplerinin bireysel ve birbirleri ile olan mücadeleleri anlatılmaktadır. Romanın dayandığı düşünce Zekī ed-Desūķī’nin iç dünyasında yaptığı sorgulamalarla aktarılmaktadır. Zira 1952 Devrimi öncesinin zengin paşalarından birinin oğlu olan Zekī Bey’in yaşamındaki değişim, hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığına hatta olumsuz olarak hayatını etkilediğine dair bir kanıttır. Avrupa’da tahsilini yapan Zekī Bey, okulunu bitirip yurduna dönmüş, Mısır’daki siyasi ve sosyal düzenden rahatsız olmasına rağmen ülkesini terk etmemiştir.

Romanda bireyin geçmişe dönük sorgulamalarını yapabilmesi için uygun teknikler kullanılmaktadır. Romanın gözlemci anlatıcı ve onun bakış açısıyla anlatılması, hemen hemen romanın bütününe oluşturan tasvirler ile açıklamalar ve bireyin iç dünyasını ortaya koyan diyaloglar ile bireyin ayrıntılı işlenmesini sağlamaktadır.

Romanın en dikkat çekici özelliği kurgusundaki özgünlüktür. Yazarın, geçmiş ile bugünü iç içe işleyen kurgu ile ifadelere yer vermesi bir farklılık olarak göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak   m  ret Ya  k  by  n isimli romanda bir gerçekliğin tema olarak işlendiği; bu gerçekliğin kullanılan diğer unsur ve tekniklerle başarılı bir yapıyla ortaya konulduğu söylenebilir.



SONUÇ

Arap edebiyatının Batı edebiyatından aldığı bir tür olan roman, günümüze kadar olan süreçte çeşitli örnekler vermiştir. Bu çalışmada, Mısır edebiyatına katkı sağlayan yazar °Alā° el-°Asvānī ve 2002 yılında kaleme aldığı °İmāret Ya°ķūbyān isimli romanı incelenmektedir.

Yazar, ilk romanı olan Avrāk °İşşām °Abdul°Ātī°yi 1990 yılında son romanı olan Cumhūriyet ka°anne°yi ise 2018 yılında kaleme almıştır. Bu iki roman haricinde üç ayrı romanı daha bulunmaktadır. Edebiyatın yalnızca roman türü ile değil, kısa öykü ve makale türünde de çeşitli örnekler vermiştir. Doksanlı yıllardan günümüze kadar edebiyatın birçok alanında sayısız esere imza atmış olan yazar, sanat yaşamındaki eserleriyle de çeşitli ödüller almıştır.

°Alā° el-°Asvānī°nin romanlarında toplumcu edebiyat anlayışı hâkimdir. Mısır°ın üretim ilişkilerinin, sosyal tabakalar arasındaki mücadelelerin, ezilen ve sömürülen insanların anlatıldığı bu romanında, zengin-fakir çatışmasını ön plana çıkarılmaktadır. °İmāret Ya°ķūbyān isimli romanda, Kahire°de bir apartmanda yaşayan insanların yaşam mücadelesi, geçim sıkıntısı, yoksulluk ve statü derdi gözler önüne serilirken bu insanların iç dünyalarında yaşadıkları da aktarılmaktadır. Hayatlarını zorlaştıran ekonomik şartlar yetmezmiş gibi insanlar bir de toplumun içinden geçtiği siyasal değişim tarafından kuşatılmışlardır.

Yazar, insanı iç gerçekliği ön planda olmak üzere bütün hâllerıyla ele alma düşüncesindedir. Belirli bir dönemin şartları içerisinde yetişen, farklı toplumsal, siyasal, ekonomik koşulların olgunlaştırdığı insanları anlatmaktadır. Öyle ki yazarın, özelden genele bir anlatım şekli ile aslında bireyden hareket ederek bireyin içinde bulunduğu toplumu irdelediği söylenebilir.

Yazar, °İmāret Ya°ķūbyān romanında yaşadıklarını, tanık olduklarını işlemektedir. Zira romanda ele aldığı konular ve dönemler buna şahittir. Yazar, 1990°lı

yılları anlattığı romanında 1950 ve 1960'lı yıllardan sonraki siyasal, sosyal, ekonomik değişimleri, gelişmeleri birey merkezinde anlatmaktadır. Bu sebeptendir ki romanda, toplumu etkileyen gelişmeler karakter ekseninde ele alınır.

Romanda dönem, bireyin iç dünyasının önüne geçmektedir. Öyle ki birey, belirli bir tarihsel dönem içinde yaşamaktadır. Ancak ön planda salt birey değil, dönem ve dönem şartları bulunmaktadır. Dönem, bu bireyin ortaya çıkmasını sağlayan koşulları içermektedir. Ele alınan bireyler, iç ve dış bütün yönleriyle irdelenmekte ve olaylara verdikleri tepkiler aktarılmaktadır. Bu şekilde de bireyler üzerinden olayları anlatan bir roman yapısı oluşmaktadır. Romandaki kişiler, istisnalar olmakla birlikte, tümü gerçek hayatta karşılığı olabilecek kişilerdir. Bunun yanında yazar, kurguya da önem vermektedir. Karakterleri oluştururken toplumdan uzak ve yabancı kişilerden ziyade doğrudan halkın fotoğrafıymışçasına gerçek kişileri ele almaktadır. Kişilerin hem bireysel olarak düşünce ve davranışları hem de bulundukları toplumun adet ve gelenekleri nazarındaki tutumları objektif bir şekilde anlatılmaktadır.

‘Alā’ el-‘Asvānī, ‘İmāret Ya‘kūbyān isimli romanını ağırlıklı olarak modernist bir kurgu içinde anlatmaktadır. Geçmiş, şu an ve gelecek kavramları iç içe geçmektedir. Yazar, kullandığı dile de özen göstermekte; deyim, atasözü, ikileme, yöresel sözler ve argo kelimelere yer vermektedir. Diyaloglarda kullandığı Mısır’a ait lehçe ile karakterlerin inandırıcılıkları arttırılmaktadır.

Romandaki anlatıcı, yazar-anlatıcıdır; anlatılan olayları gören, duyan ve bilen, hakim bir bakış açısıyla anlatmaktadır. Hakim bakış açısı ile eserini kuvvetlendiren yazar, dil ve anlatımlarda üçüncü tekil kişi kipini kullanmaktadır.

Yazar, romanda tasvir, tahlil, monolog, diyalog, sahneleme, açıklama gibi anlatım tekniklerini kullanmaktadır. Olayın anlatılmasında ve kahramanların tanıtılmasında ağırlık verilen açıklama tekniği, olayın inandırıcılığını artırdığı gibi anlatımda yazarın rolünü de kuvvetlendirmektedir. ‘Alā’ el-‘Asvānī, toplumcu gerçekçi

anlayışından kaynaklanan bir tavırla kendi düşünce ve yorumlarını da kısmen romanında anlatmaktan kaçınmamıştır. Yazarın bahse konu romanı pek çok açıdan sinema tekniğine de yakın olduğundan, senaryolaştırılarak dizi ve sinemaya uyarlanmıştır.

Zaman olarak ise yazar ʿAlāʾ el-ʿAsvānī, gerçek bir zaman dilimi kullanmayı tercih etmektedir. 1990'lı yıllar, Körfez Savaşı'nın henüz patlak verdiği yılları zemin olarak kullanmaktadır. Ancak genel anlamda 1950li yıllardan başlayarak günümüze uzanan bir hikâyeyi, toplumsal ve siyasal olayı birbiri ile ilintileyerek aktarmaktadır.

ʿAlāʾ el-ʿAsvānī mekân olarak Kahire'de bulunan Batı tarzında inşa edilmiş, dönemin zenginlerinin ikamet ettiği ancak değişen siyasi yapı ile artık gelir düzeyi daha düşük olan kişilerin sakini olduğu, romana da ismini veren Yaʿkūbyān isimli apartmanı tercih etmektedir.

ʿİmāret Yaʿkūbyān isimli romanın temasını açık bir şekilde sosyal eleştiri oluşturmaktadır. Yazar hem Mısır toplumunu hem de Mısır yönetimini oluşturduğu karakterler üzerinden eleştirmektedir. Her bir kahraman belli bir zümreyi niteleyecek şekilde kurgulanmaktadır. İslami örgütün yükselişinden, Batı eğitimi almış Mısırlının arada kalmış yaşantısından, yoksulluğun zorunlu kıldığı ahlaksızlıktan, gizli saklı yaşanan eşcinsel ilişkiden ve gelecek korkusu nedeniyle yapılmış olan evlilikten dem vurarak her biri için ayrı bir karakter oluşturmaktadır. Karakterleri de derinlemesine tasvir ederek okuyucu da olumsuz herhangi bir yargıya fırsat vermemiştir.

ʿAlāʾ el-ʿAsvānī 2002 yılında kaleme aldığı romanında toplumsal gerçekçi bir tarzı benimsemiştir. Yazar içinde bulunduğu dönemin ve toplumun zihniyetinden faydalanmakta ve temalarını da bu zihniyet ekseninde işlemektedir.

ÖZET

ÇAVGA ONAT, Çiğdem, ‘Alā’ el-‘Asvānī’nin “‘İmāret Ya‘kūbyān” Adlı Romanında Yapı, Tema ve Anlatım Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Bedrettin AYTAÇ, Ankara Üniversitesi, 109 sayfa.

Bu çalışmanın konusunu günümüz Mısır edebiyatının önde gelen gerçekçi yazarlarından ‘Alā’ el-‘Asvānī oluşturmaktadır. Mısır’ın toplumsal gerçekçi yazarı ‘Alā’ el-‘Asvānī tarafından kaleme alınan ‘İmāret Ya‘kūbyān adlı roman, toplumun siyasi ve sosyal yapısına ayna tutar niteliktedir. Yazar, farklı kültürlerden insanların bir arada yaşadığı apartman üzerinden Mısır’ın geçirdiği değişimi gözler önüne sermektedir. Bu çalışmada yazarın eleştiri unsurları detaylı bir şekilde incelenerek kitabın dil ve anlatım özellikleri üzerinde durulmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde Mısır’da roman türünün gelişimi üzerinde durulmakta, roman türünün ortaya çıkışına imkân sağlayan hadiseler aktarılmaktadır.

İkinci bölüm ise ‘Alā’ el-‘Asvānī’ye ayrılmaktadır. Yazarın hayatı, eğitimi, yazma serüveninden bahsedilerek edebî kişiliği, eserleri ve aldığı ödüller konu edilmektedir.

Üçüncü bölüm ise, ‘İmāret Ya‘kūbyān adlı romanın tanıtılması ile başlamaktadır. Roman unsurlarının yer aldığı yapı bölümü, sosyal eleştirinin temel oluşturduğu tema bölümü, anlatıcı ve dil-üslup bölümünün alt başlıklarını oluşturduğu anlatım özellikleri bölümünden oluşmaktadır.

Sonuç bölümünde ise genel olarak ulaşılan tespitlere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: ‘Alā’ el-‘Asvānī, ‘İmāret Ya‘kūbyān, Mısır, Roman

ABSTRACT

ÇAVGA ONAT, Çiğdem, structure, theme and narrative features in ‘Alā’ el-‘Asvānī’s novel ‘Īmāret Ya‘kūbyān, Master’s Thesis, Advisor: Prof. Dr. Bedrettin AYTAÇ, Ankara University, 109 pages.

The subject of this study is one of the leading realistic writers of contemporary Egyptian literature ‘Alā’ el-‘Asvānī. The novel ‘Īmāret Ya‘kūbyān, written by Egypt’s social realist author ‘Alā’ el-‘Asvānī, mention the political and social structure of society. The author reveals the radical change in Egypt through the apartment building where people from different cultures live together. In this study, the criticism elements of the author are examined in detail and the language and expression features of the book are emphasized.

In the first part of the study, the development of the novel genre in Egypt is emphasized and the events that allow the emergence of the novel genre are explained. The second part is devoted to ‘Alā’ el-‘Asvānī. The author’s life, education, writing process are mentioned and his literary personality, his works and the awards he receives are discussed.

The third chapter begins with the introduction of the novel ‘Īmāret Ya‘kūbyān. This section consists of three subtitles: structure, theme and narrative features. In the structure section, novel elements, in theme section social criticism and in the narrative features section narrator and language and style features are mentioned.

The conclusion section has included general findings related to the subject.

Key Words: ‘Alā’ el-‘Asvānī, ‘Īmāret Ya‘kūbyān, Egypt, Novel

KAYNAKÇA

- Akçay, C. (1998). *Hannâ Mîne'nin Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş, Ş. (1973). *Üslup Meselesi. Fikir ve Sanatta Hareket*, 88, 55-58.
- Aktaş, Ş. (1986). *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*. Ankara: Akçağ.
- Aktaş, Ş. (2003). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ.
- Aktaş, Ş. (2005). *Türk Edebiyatı 9*. Ankara: Bilge Ders Kitapları.
- Aktaş, Ş. (2017). *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*. Ankara: Kurgan Edebiyat
- Al-Sayyid, M.K. (2009). *Kefaya at Turning Point. Political and Social Protests in Egypt*. Cairo Papers in Social Science, 29, 45-60.
- Allen, R. (2001). Literary History and the Arabic Novel. *World Literature Today*, 75, 205-213.
- Armaoğlu, F. (2010). *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Ayata, Y., Tonga, N. (2008). Psikolojik Roman, Romana Yansıyan Yazar ve Türk Edebiyatındaki Bazı Örnekleri Üzerine Bir İnceleme, *İlmi Araştırmalar*, 25, 7-20.
- Aytaç, G. (1990). *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*. Ankara: Gündoğan Yayıncılık.
- Ayyıldız, E. (2003). Mâzinî, İbrâhim Abdülkâdir *TDV İslam Ansiklopedisi*. Cilt 28, 197.
- Ayyıldız, E. (2003). Makâme. *TDV İslam Ansiklopedisi*. Cilt 27, 417.
- Belge, M. (2015). *Edebiyat Üstüne Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Bilgenoğlu, A. (2010). Ortadoğu’da Bir Öncü: Modernitenin Mısır’a İlk Taşıyıcısı Rifa’a Rafi et-Tahtavî (1801-1873), *History Studies Ortadoğu Özel Sayısı / Middle East Special Issue*, s.32-33.
- Çalışkan, Adem (2007). Üslûp ve Üslûpbilim Üzerine-1: İlk belirlemeler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 7, 29-52
- Çetişli, İ. (2016). *Batı Edebiyatında Edebi Akımlar*. Ankara: Akçağ.
- Çetişli, İ. (2016). *Metin Tahlillerine Giriş/2: Hikâye -Roman –Tiyatro*. Ankara: Akçağ.
- Çetin, N. (2015). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Akçağ.
- Çolak, K. (2008). Mısır’ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi (1798-1801), *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, 10, 141-183.
- Doğru, E. (1998). *Mehcer Edebiyatı ve Arap Edebiyatına Etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- el-Asvânî, ‘A. (2002). *‘İmāret Ya’kūbyān*. Kahire: Madbulî Kitapevi.
- el-Asvânî, ‘A. (2007). *Yakupyan Apartmanı*. Avi Pardo (Çev.), İstanbul: Merkez Kitaplar.
- Er, R. (2008). Arap Edebiyatı, *TDV İslam Ansiklopedisi*. Cilt 35, 164-166.
- Er, R. (2012). *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Er, R. (1997). *Modern Mısır Romanı (1914-1944)*. Ankara: Fatih Dağıtım.
- Er, R. (1988). *Tâhâ Huseyn ve Üç Romanı (‘Du‘â’ al-Karavân, Adîb, Şacarat al-Bu’s)*. (Doktora tezi), Ankara Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı (Arap Dili ve Edebiyatı), Ankara.

- Evis, A (2012). *Hüseyin Nihal Atsız'ın 'Ruh Adam' Romanında Yer Alan Tip ve Karakterlerin İncelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. S.32, 235-261.
- Fazlıoğlu, Ş. (2010). Taha Huseyn, *TDV İslam Ansiklopedisi*. Cilt 39, 377-37.
- Görgün, H. (1998). Heykel, Muhammed Hüseyin. *TDV İslam Ansiklopedisi*. Cilt 17, 286-290.
- Görgün, H. (2004). Mısır. *TDV İslam Ansiklopedisi*. Cilt 29, 577-584.
- Görgün, H. (2008). Rifâa et-Tahtâvî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. Cilt 35, 95-97.
- Güler, Z. (2004). Hicret Sırasında Hz.Peygamber'in Üslûbûndan Etkilenerek Müslüman Olan Büreyde b.Husayb Hâdisesi ve Günümüze Yansımaları. *İstem*, 4, 63 – 72.
- İpek, M. S. (2017). Arap Edebiyatında Makâme Sanatı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 51, 109-118.
- Landau, J. M. (1994). *Modern Arap Edebiyatı Tarihi 20.Yüzyıl*. Dr. Bedrettin Aytaç (Çev.). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Safa, P. (2012). *Sanat, Edebiyat, Tenkit- Objektif*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Sakr, N. (2013). *Transformation in Egyptian Journalism*. London: I.B.Tauris & Co. Ltd in Association with the Reuters Institute for the Study of Journalism.
- Tekin, M. (2002). *Roman Sanatı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tekin, M. (2012). *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Türkçe Sözlük, (2011). *Türk Dil Kurumu* (11. Baskı).
- Önal, M. (2008). Edebi dil ve Üslup. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36, 23-47.

Özkoç, Ö. (2015). *Mısır'ın Uzun 19. Yüzyılı: Modernleşme, Merkezileşme ve Özerklik*. İstanbul: Ayrıntı.

Starkey, P. (2006). *Modern Arabic Literature*. Edinburg: Edinburg University Press.

Ürün, A.K. (2015). *Modern Arap Edebiyatı*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Zeydān, C. (1967). *Tārīḥ Ādābi'l-Luġati'l-'Arabiyye*. Kahire: Daru'l-Hilāl.

Yazıcı, H. (1999). *Çağdaş Arap Öyküleri*. İstanbul: Kaknüs yayınları.

Online kaynaklar;

AFP, (2010). Israeli Translation of Egyptian Novel Infuriates Author. Daily News Egypt. <https://www.dailynewssegypt.com/2010/10/30/israeli-translation-of-egyptian-novel-infuriates-author/> (Erişim tarihi: 01.07.2019).

Al Aswany, Alaa (2019). https://www.facebook.com/AlaaAlAswanyAuthor/posts/2527626787279809?__tn__=-R (Erişim tarihi: 01.07.2019).

Cooke, R. (2009). The Interview Rachel Cooke. The Guardian. <https://www.theguardian.com/culture/2009/may/31/alaa-al-aswany-interview> (Erişim tarihi: 01.07.2019).

Demirel, G. (2013). Mısır'da edebiyat, devrimi nasıl etkiledi?. Sabitfikir, <http://www.sabitfikir.com/dosyalar/misirda-edebiyat-devrimi-nasil-etkiledi> (Erişim tarihi: 01.07.2019).

Duman, Ç. (2017) 1. Körfez Savaşı, TASAM, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/40063/1_korfez_savasi (Erişim tarihi: 01.07.2019).

el-Asvānī, 'Ala'. (2019) Limaza lâ nefhem ma yefhemhu'l-'âlem?. DW, www.dw.com/ar/العلاء-الأسواني-لماذا-لا-نفهم-ما-يفهمه-العالم/a-47866501 (Erişim tarihi: 01.07.2019).

Flood, A. (2019). Egyptian Dissident Writer Alaa al-Aswany Sued by Military Prosecutors. The Guardian. <https://www.theguardian.com/books/2019/mar/19/egyptian-dissident-writer-alaa-al-aswany-sued-by-military-prosecutors> (Erişim tarihi: 01.07.2019).

Jones, Sophia. (2011) The FP Interview: Alaa Al Aswany, Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2011/11/28/the-fp-interview-alaa-al-aswany/> (Erişim tarihi: 18.11.2019).

Lumbard, J., Nayed, A.A. (2010) The 500 Most Influential Muslims 2010, *The Royal İslamic Strategic Studies Centre*, <https://rissc.jo/docs/0A-FullVersion-LowRes.pdf> (Erişim tarihi: 01.07.2019).

Pavgı, K. (2011). The FP Top 100 Global Thinkers. Foreign Policy. <http://foreignpolicy.com/2011/11/28/the-fp-top-100-global-thinkers-4/> (Erişim tarihi: 01.07.2019).

Rustin, S. (2016). Interview Susanna Rustin. The Guardian. <https://www.theguardian.com/culture/2016/jan/23/alaa-al-aswany-interview-politically-egyptian-revolution> (Erişim tarihi: 01.07.2019).

Steavenson, (2012). Writing the Revolution: Egypt's leading novelist surveys the Arab uprising. The New Yorker. <https://www.newyorker.com/magazine/2012/01/16/writing-the-revolution> (Erişim tarihi: 01.07.2019).